

MARATHON

2/2020

číslo 162

**Teoretický časopis věnovaný otázkám postavení
člověka ve světě, ve společnosti, v současném dění**

Obsah

1. Úvodní poznámka.....	2
2. Hlavní materiály.....	2
Historie časopisu Obzor národohospodářský 1895-1950 (Jiří Řezník).....	2
3. Z nové literatury.....	14
3 x Z aneb knižní okénko 4 (Pavel Sirůček).....	14

MARATHON

Internet: <http://www.valencik.cz/marathon>

Vydává:

**Radim Valenčík
jménem Otevřené společnosti příznivců
časopisu MARATHON
Vychází od listopadu 1996
Registrační značka: MK ČR 7785
ISSN 1211-8591**

Redigují:

**Vladimír Prorok
e-mail: prorok@vse.cz
Jiří Řezník
e-mail: reznik.jiri@seznam.cz
Pavel Sirůček
e-mail: sirucek@vse.cz
Radim Valenčík (224933149)
e-mail: valencik@seznam.cz**

Redakce a administrace:

**Radim Valenčík, Ostrovní 16
110 00 Praha 1**

MARATHON is a bi-monthly Internet magazine founded in Prague at the end of 1996. Its aim is to help to clarify, from central and east European perspective, the reasons of present entanglement of the world developments, and participate in the search for prospective solutions.

About 30 authors contribute to the magazine on a regular basis and more write for it occasionally. So far MARATHON has been published in Czech with occasional documentation annexes in English or German. English summaries of articles are envisaged based on specific interests of readers.

Themes most often treated in the magazine include human capital, investments in education and other forms of human capital, nature and consequences of globalization, new approaches in economic theory (an attempt for synthesis of seemingly disparate concepts of K. Marx, J. Schumpeter, M. Friedman, G. Becker and R. Reich with regard to role played by innovations and the search for new space for economic growth), etc. Several specific projects of human capital investments have been developed on the basis of concepts analyzed in MARATHON.

The magazine can be accessed at www.valencik.cz

E-mail contact: valencik@seznam.cz

Do rukou se vám dostává 2. číslo časopisu Marathonu za rok 2020. Jako obvykle, nejdřív některá základní sdělení:

- Časopis je dostupný prostřednictvím sítě INTERNET na www.valencik.cz
- Časopis vychází jednou za dva měsíce, vždy 15. dne prvního z dvojice měsíců, které jsou po sobě. Nejbližší řádné číslo (03/2020) bude vydáno a objeví se na Internetu 15. května 2020.
- Rozsah časopisu je zpravidla 40 stran tohoto formátu, což odpovídá přibližně 120 stranám standardního formátu. Toto číslo vzhledem k tomu, že připomíná významné výročí, je monotematické a mírně přesahuje obvyklých 40 stran.
- Příspěvky, případně připomínky a náměty, vzkazy redakci apod. lze rovněž zasílat na e-mailovou adresu: valencik@seznam.cz.
- V srpnu 1997 byl Marathon registrován ministerstvem kultury ČR

1. Úvodní poznámka

Druhému letošnímu číslu měla vládnout první část obsáhlé studie **Jiřího Řezníka** prezentující **logiku** historie časopisu *Obzor národohospodářský*. Jedná se o pečlivě zpracovaný a poutavý vhled do vývoje ekonomického myšlení v praktických dobových kontextech. Z materiálu zásadního významu však můžeme přinést pouze dvanáctistránkovou ochutnávku, protože rozsahem převládla trojice vzájemně navazujících tří recenzí dotažených do podoby pojednání zpracovaná **Pavlem Sirůčkem**, kterou z obsahových důvodů nešlo dát na pokračování. Od čtení obou materiálů se lze jen ztěží odtrhnout a tak jsem svůj příspěvek věnovaný mnohosvětovosti a specifické lidského myšlení uschoval do příštího čísla. Netrpělivci jej mohou v nedotažené podobě najít zde: <http://radimvalencik.pise.cz/7544-k-dobre-teorii-079-k-umele-inteligenci-i.html> (a v dalších pěti pokračováních). To do úvodu tohoto čísla vše, aby zbylo více prostoru na zajímavé čtení.

Radim Valenčík

2. Hlavní materiály

Historie časopisu *Obzor národohospodářský* 1895-1950

(První část)

Jiří Řezník

Úvodní kapitola k historii časopisu *Obzor národohospodářský*

První číslo časopisu *Obzor národohospodářský* vyšlo 21. prosince 1895 jako čtrnáctideník. Od r. 1898 až do posledního ročníku byl časopis zpravidla vydáván jako měsíčník kromě buď měsíců července a srpna, nebo pouze srpna. Pravidelné vydávání časopisu bylo přerušeno dvakrát, jednou na několik měsíců

na počátku první světové války, podruhé v období mezi červnem 1941 a srpnem 1947. Poslední číslo jeho 49. ročníku spatřilo světlo světa 23. června 1950.

Ve vedení tohoto časopisu se vystřídali postupně významní čeští ekonomové profesor Dr. Josef Gruber (1895-1925), Prof. Dr. František Hodač (1925-1937), Doc Ing. Dr. Vladimír Klimecký (1934-1941) a prof. JuDr. Ing. Leopold Šauer (1947/1948)¹, kteří kolem sebe dokázali shromáždit desítky spolupracovníků. Pro poslední dva ročníky nebyl redaktor uveden, vydávání časopisu řídil redakční kruh.

Lze se ptát, jaký měly tyto osobnosti, čtenáři, autoři i změny vnějšího prostředí podíl na změnách podoby samotného časopisu, protože dosud chybí souhrnné zhodnocení vývoje české ekonomické žurnalistiky. Toto obsáhlejší pojednání si klade za cíl jednak být průvodcem po dějinách časopisu, současně zmapovat terén, na němž se pohybovali a svými aktivitami vytvářeli samotní čeští, respektive českoslovenští ekonomové. V tomto ohledu tato práce navazuje výslovně na první historiografickou studii Cyrila Horáčka o vývoji národohospodářského písemnictví v letech 1948-1908², protože dosud chybí jakékoliv pokračování pro další období. Jde o sondu do dějin české ekonomie a o příručku k dějinám českého ekonomického myšlení. Nejde o jedinou sondu a jediný pokus, je nutné alespoň zmínit a vyzdvihnout soustavné, dlouhodobé a systematické aktivity docentky Antonie Doležalové, CSc. z Vysoké školy ekonomické v Praze na tomto poli, které také přinesly velmi výrazné výsledky.

Programová východiska

Časopis *Obzor národohospodářský* poprvé vyšel podle oznámení Nakladatelství a knihtiskárny J. Otty v Praze [Karlovo nám. 6] jakožto orgán dvou velmi významných národohospodářských spolků: *Jednoty ku povznesení průmyslu v Čechách a Vývozního spolku, pro Čechy, Moravu a Slezsko v Praze*.

Podle tohoto oznámení měl *Obzor národohospodářský* pěstovat *veškeré obory národního hospodářství (zemědělství, malý i velký průmysl, obchod, dopravnictví i úvěrnictví), dále hospodářskou statistiku, a sociální politiku. Nejsa vázán na určité směry národohospodářské, aniž jsa určen k výhradnému hájení zájmů kterékoliv třídy hospodářské nebo společenské, má Obzor národohospodářský za jediný účel pěstovati národohospodářské vědění v českém národě, šířiti znalost hospodářských poměrů jeho a přispívati všemožně k hospodářskému jeho povznesení buzením podnikavosti, svépomocí a smyslu pro spolčování, předváděním skvělých vzorů domácích i cizích, soustavným sledováním výrobní a obchodní činnosti jiných národů, s námi v úzkém spojení jsoucích atd. Jsa ke všem oprávněným směrům co možná tolerantní a liberální, Obzor národohospodářský nevyhne se žádné otázce, pro nás v jakémkoli směru důležité, a připustí vždy věcnou polemiku s názory v něm hájenými. Krise rolnická a otázka maloživnostnická dojdou v něm právě tak všestranného posouzení, jako otázka dělnická a rakousko-*

¹ Zde uvedu pouze některá základní životopisná data vedoucích redaktorů:

Dr. Josef Gruber ((3. 11. 1865 Luže – 2. 5. 1925 Praha), studium práv v Praze, profesor národohospodářství. 14. úředník pražské obchodní komory, v letech 1900-1918 předseda České společnosti národohospodářské, s Cyrilem Horáčkem vydal a utřídil spisy Albína Bráfa. V dubnu 1900 byl spolu s Františkem Drtinou a T.G. Masarykem autorem prohlášení nově založené Realistické strany. Byl ministrem sociální péče v úřednické vládě Jana Černého. Viz též KRAMÁŘ, Jan. Český národohospodář Josef Gruber. *Historický obzor*, 2005, 16 (7/8), s. 179-187. ISSN 1210-6097; viz též <http://abicko.avcr.cz/2015/03/13/>); autor hesel Mlecí řízení, Plavba, Politika v Ottově slovníku naučném pod značkou Gbr.;

František Xaver Ferdinand Hodač, (21. 8. 1883 Brno – 10. 5. 1943 Zlín), český politik, poslanec, publicista, otec hereček Nataši Gollové a Marcely Sedláčkové (její matkou byla herečka [Andula Sedláčková](#)), JUDr., profesor národního hospodářství a finančních věd, politik, práce z oboru, redaktor a novinář, časopisecké verše, literární kritiky a studie, divadelní kritiky. Viz též Dvořák, Jiří: František Xaver Hodač a Jan Stocký: Dvě osobnosti Národohospodářského ústavu Vysoké školy speciálních nauk Českého vysokého učení technického v Praze. In: *Věda v českých zemích za druhé světové války. Sborník z konference (Praha, 18. - 19. listopadu 1997)* / [Ed.]: Barvíková, Hana Praha: Archiv AV ČR, 1998 s. 207-224. (Práce z dějin Akademie věd. Serie C. 3.), **Šimek, Robert**: František Xaver Hodač: Obránce českých zájmů (http://euro.e15.cz/profit/frantisek-xaver-hodac-obrance-ceskych-zajmu-860492#utm_medium=selfpromo&utm_source=e15&utm_campaign=copylink); <http://www.libri.cz/database/kdo20/search.php?zp=8&name=HOD%C1%C8+FRANTI%A9EK+XAVER>); **Vladimír Klimecký** (31. 12. 1901 Vojtěchov – 2. 4. 1968 Praha), český ekonom, publicista, redaktor národně hospodářské rubriky *Národních listů*.);

prof. Leopold Šauer (1901–1983, stipendista Rockefellerovy nadace, význačný pracovník Státního úřadu statistického, učitel na Vysoké ekonomické škole v Praze.

² Srovnej Řezník, Jiří. Cyril Horáček „Písemnictví národohospodářské 1848-1898“ (ke 110 výročí vzniku historiografie české ekonomie jako vědního oboru). *Marathon*, r. 12, 2008, č. 5, s. 21-29. ISSN 1211-8591 <http://www.valencik.cz/marathon>

uherské vyrovnání, oprava berní, náprava měny, upravení vodních cest, zřizování místních drah železných, odborné školství rolnické, průmyslové a obchodní, svépomocná družstva i odborná společenstva rolnická a živnostenská, pojišťování úrazové a nemocenské i starobní a invalidní stejně pečlivě budou v něm pěstovány. Ze všech těchto oborů bude *Obzor národohospodářský* přinášeti úvodní články o běžných otázkách časových i o důležitějších partiích vědy národohospodářské, přehledy nebo výtahy významných úvah a spisů cizojazyčných, články z oboru českých a jiných dějin hospodářských, bude dále menšími zprávami udržovati čtenářstvo své v neustálém styku s nejnovejšími událostmi v oboru hospodářském a sociálně politickém, přinášeti posudky nových knih a bibliografií českých a po případě i důležitých cizojazyčných spisů národohospodářských.

Dle dostupných údajů v r. 1908 vycházelo asi 75 000 časopisů, a to v Evropě 20 000, v Asii 3000, v Africe 500, v Austrálii 500, v Americe 51 000 (z nich 12 500 v Unii severoamerické, dle jiných pramenů dokonce 30000). Jeden časopis připadal na 82 000 obyvatel. V Anglii tehdy vycházelo asi 4500 časopisů (na 47, 2 miliónů obyvatel), v Německu 7000 (65,6 miliónů obyvatel), ve Francii 8600 (40,7 miliónů obyvatel) v Rusku 1400 (126, 4 miliónů obyvatel).

Obzor národohospodářský se stal dalším přírůstkem do stále se rozrůstající rodiny národohospodářských periodik, jejichž počet na počátku nového století v r. 1910 dosáhl v Rakousku 415 z celkového počtu z 4003 časopisů (2189 německých, 1067 československých, 340 polských, 57 rusínských, 89 slovinských, 32 srbochorvatských, 130 italských, 12 rumunských, 1 maďarský; z toho měsíčníky 1542, týdeníky 955, čtrnáctideníky 1083, 5 až 7-krát týdně vycházející 172 atd.). Tyto časopisy bylo možné rozdělit na politické (1212), zemědělské apod. (236), živnostensko-technické (433), úřední, obchodní a návěštné (425).

Obchodní zprávy bylo možné najít především v londýnských *Times* (založený 1785), newyorském deníku *New-York-Herald* (založený r. 1835), pařížských *Temps* založený r. 1861), říšskoněmeckém *Frankfurter Zeitung* (založený r. 1856), *Berliner Tageblatt*, z vídeňských *Neue Freie Presse* (založený r. 1864) aj. Výhradně obchodními deníky byly londýnský *The Public Ledger* (vycházející v Londýně od r. 1760 dodnes), *Neue Hamburgische Börsenhalle* (příloha listu *Hamburger Korespondent*).

Mezi týdeníky, čtrnáctideníky a měsíčníky, jež se zaměřovaly na problematiku obchodu a národního i světového hospodářství lze uvést *Deutsches Handels-Archiv* (vydávány od r. 1847, měsíčník, který obsahoval konzulární zprávy), *Österreichisches Wirtschaftspolitisches Archiv* (měsíčník, redigovaný a vydávaný c. k. ministerstvem obchodu od r. 1900), *Das Handels-Museum* (Vídeň, týdeník, obsahující konzulární zprávy i statistické zprávy o cenách, vydávaný od r. 1886), *Österreichisches Monatschrift für den Orient* (Vídeň, vydávaný v letech 1876-1918 Orientálním muzeem ve Vídni), *Volkswirtschaftliche Wochenschrift* (Vídeň), *Zeitschrift für Volkswirtschaft, Sozialpolitik und Verwaltung* (vycházející ve Vídni od r.1892), *Export* (Berlín, týdeník), *Zeitschrift für Kolonialpolitik, Kolonialrecht und Kolonialwirtschaft* (Berlín, měsíčník, vycházející od r.1908), *Deutsche Wirtschafts-Zeitung* (Berlín, čtrnáctideník), *Bank-Archiv* (Berlín, čtrnáctideník, vycházející v letech 1901-1907), *Moniteur Officiel du Commerce* (týdeník [od r.1923 dvakrát týdně pod názvem *Moniteur Officiel du Commerce et de l'industrie* od r.1923], vycházející v Paříži [Ministère du commerce; Centre national du commerce extérieur] v letech 1883-1961), *L'Économiste Français* (týdeník, vydávaný v Paříži od r. 1873-1938), *L'Économiste européen* (1891-1971) *The Board of Trade Journal* (týdeník, vycházející v Londýně v letech 1892-1964), *The Economist* (Londýn, týdeník), *Revue des Sciences Commerciales* (Luttych, měsíčník). Z vědeckých ekonomických časopisů je možné jmenovat: *Zeitschrift für Handelswissenschaft und Handelspraxis* (Lipsko, měsíčník, od r. 1908), *Zeitschrift für handelswissenschaftliche Forschung* (Kolín nad R., měsíčník, od r. 1906)

Mezi české časopisy, které se specializovaly na ekonomickou problematiku, patřily *Archív orientální, Bankovní věstník, Die Borse, Český Lloyd* (Praha), *Český Obchodník* (Brno), *Obchodní Zprávy* (Praha, které vydával Vývozní spolek), *Finanční informátor, Hospodářská Politika, Hospodářské rozhledy, Hospodářský archiv, Hospodářský rozhled, Obchodní Listy* (vydávané Novým obchodním grémiem v Praze), *Národní práce, Obchodní Noviny, Parlament, revue pro státovědu, sociologii a hospodářskou politiku, Peněžní bursa, Pensijní pojištění, Přehled, politický, hospodářský, kulturní, Přítomnost, Textilní zájmy, Tribuna, Věstník komitetu pro vědecké studium otázek hospodářské součinnosti států evropských zejména střeoevropských, Die Wahrheit, Zlín*. V letech 1905-1914 vycházel časopis *Pokroková revue*.³

³ Praha: Samostatnost: Rudolf Brož: Antonín Hajn a spol., Borský, Lev, 1883-1944; Brož, Rudolf, 1880-1939; Hajn, Antonín, 1868-1949; Khol, František, 1877-1930; Malý, Jaromír, 1885-1955; Polan, Bohumil, 1887-1971; Čadek, Gustav, 1883-1913; Čapek, Emanuel, 1880-1960; Šimánek, Josef, 1883-1959; Samostatnost (družstvo) 000050230;

Z novin lze uvést *Lidové listy*, *České slovo*, *Lidové noviny*, *Národní politika*, *Prager Tagblatt*, *Právo lidu*, *Venkov*. Národohospodářským otázkám se věnovaly Šimáčkův *Posel z Prahy* a *Pražské hospodářské noviny: obrázkový časopis věnovaný veškerým odvětvím a potřebám hospodářským*⁴, čtrnáctidenník, vydávaný Josefem Dumkem a Janem Ottou od r.1878 do r.1914 a *Hospodářský list: ilustrovaný list věnovaný rolnictví, hospodářskému průmyslu, národnímu hospodářství a samosprávě*. Chrudim: vl.n., 1880-1921. Na počátku 90. let 19. století začal vycházet v Brně *Sekretář-časopis národohospodářský*, později přejmenovaný na *Česko-moravský národní hospodář a samosprávný věstník: časopis národohospodářský, věnovaný zvláště zájmům rolnictva a živnostnictva*, vycházející v letech 1884-1894, redigovaný Václavem Šíleným, pak Janem Sovadinou⁵, po jeho smrti pak Václavem Šíleným⁶ V letech 1911-1937 vycházel péčí E. Raichla *Hospodářský časopis Kodým*, který navazoval na *Olomoucké hospodářské noviny*, které byly vydávány v r. 1910. *Kodým* vycházel do r. 1920 v Olomouci, pak v Praze. V letech 1938-1941 pak vycházel pod názvem *Zemědělský časopis Kodým*.⁷ Z vědeckých ekonomických časopisů je možné jmenovat *Účetní Listy* (Královské Vinohrady, měsíčník, od r. 1900)⁸, *Hospodář: jediný český hospodářský časopis na celém západě*. Omaha: Národní tiskárna, [1891-1931]; *Hospodářský archiv* (1922-1938)⁹, *Hospodářský rok v Československé republice*. Praha: Bankovní dům Petschek a

Nové Čechy 001233128 Nakladatel: Roč. 1-3, roč. 4, č. 1-3 (1905-1908) Tiskové a vydavatelské družstvo Samostatnost -- Roč. 4, č. 4-12 - roč. 5-6 (1907-1910) A. Hajn a spol. Roč. 7-8 (1910-1912) R. Brož -- Roč. 9 (1912/1913) Tiskové a vydavatelské družstvo Samostatnost Roč. 10 (1913/1914) [s.n.], Odpovědnost: Roč. 1-5 (1905-9) red. Antonín Hajn, Odpovědnost: Roč. 10 (1913/14) red. Jaromír Malý a Bohumil Polan, Odpovědnost: Roč. 6 (1909/10) red. Lev Borský, Rudolf Brož a Josef Šimánek, Odpovědnost: Roč. 7-8 (1910-12) red. Rudolf Brož, Odpovědnost: Roč. 9 (1912/13) red. František Khol, Podnázev: Roč. 1-7 (1905-11) Měsíčník pro politiku, národohospodářství a život kulturní; - roč. 8 (1911/12) List pro politiku a život kulturní; - roč. 9-10 (1912-14) Měsíčník pro život kulturní, politický a sociální, Příloha: Roč. 7-8 (1910-12): Časopis pokrokového studentstva roč. 14-15. Vydavatel: Roč. 1-3 a roč. 4, č. 1-3 (1905-8) tiskové a vydavatelské družstvo Samostatnost, Vydavatel: Roč. 4, č. 4-12 a roč. 5-6 (1907-10) Antonín Hajn a spol., Vydavatel: Roč. 9, č. 1-5 (1912/13) Em. Čapek, Vydavatel: Roč. 9, č. 6 (1912/13) G. Čadek, Vydavatel: Roč. 9, č. 7-10 a roč. 10 (1912-14) Jaromír Malý. (Převzato ze souborného záznamu katalogu AV ČR.)

⁴ Časopis, jenž po celou dobu svého trvání jest nejuvěrnějším přítelem a rádcem našeho rolnického lidu, jehož zájmy vždy co nejrozhodněji hájil a stále hájí. Program „Pražských Hospodářských Novin“ jest co nejšířší, neboť obsah časopisu věnován jest veškerým odvětvím a potřebám hospodářským. (OTTO, J. Seznam knih a časopisů, které vlastním nákladem vydal J. Otto, nakladatel, majetník knihtiskárny, knihkupec České univerzity v Praze, na Karlově náměstí číslo 34: 1871-1896. Praha: J. Otto, [1892]. s. 111. Citováno podle <http://docs.exdat.com/docs/index-362927.html?page=3>)

⁵ **JUDr. Jan Sovadina** (1851 Přílepy, okr. Holešov – 28.7.1893), starosta Sokola Brno I, studium práv v Praze; advokátní praxe u dr. Aloise Pražáka, 1881–1893 vydavatel Českomoravského národního hospodáře, od roku 1882 advokát v Brně

⁶ **JUDr. Václav Šílený** (15.9.1849 Kolence – 9.9.1911 Brno), rodák z Jižních Čech, který ale působil v Olomouci a později v Brně. V roce 1894 inicioval vznik České národohospodářské společnosti a na jejich následných sjezdech výrazně ovlivnil formulace jejího programu. Je autorem brožury *Rolnictvo v národním hospodářství*. Brno: Politický klub, 1896. Podrobněji viz heslo v české mutaci Wikipedie, kde je také uváděn jako zakladatel a redaktor *Národních novin*, které měly vycházet od r. 1880.

⁷ Lze uvést dále *Hospodářský věstník: orgán hospodářského družstva pro okres Prostějovský a okolí, Hospodářských spolků okresu Prostějovského a Plumlovského a Jednoty řepářů*. V Prostějově: Hospodářské družstvo, [191?]-1941. Slovač: list politický a národohospodářský. Uherské Hradiště: Jan Janča, 1893-1896; Stráž Moravy: politický hospodářský a kulturní týdeník Olomouc : Stráž Moravy, 1947; Kruh: hospodářský a sociologický časopis. Praha: Sociologický kruh, 1946-1947; Ohlas: politický, hospodářský a kulturní týdeník. Mělník: Národní výbor a OV KSČ, 1945-1948; Rozmach: hospodářský týdeník československých obchodních komor. Praha: Obchodní a živnostenská komora, 1945-1949; Západomoravský kraj: hospodářský list hájící zájmy obchodu, živností a průmyslu jihozápadní Moravy. Jihlava: František Melichar, 1938; Český rozvoj: lidový nepolitický list hospodářský. Moravská Ostrava: Odbor. obchodní jednoty, 1923-1925; Hospodář: orgán Hospodářského spolku pro soudní okres Blanenský, Hospodářského družstva se sídlem v Rájci a hospodářských organizací na Blanensku. Blansko: Hospodářský spolek pro okres Blanenský, 1918-1941; Věstník hospodářský. V Boskovicih: Boskovický spolek okresní pro polní a lesní hospodářství, 1883-1930.

⁸) Srovnej heslo Časopis. V: Ottův obchodní slovník. Díl I. A-I. Praha: J. Otto. V roce 1938 v čítrně časopisu knihovny Jednoty průmyslové v Praze bylo vyloženo přes 360 domácích i zahraničních odborných časopisů (*Obzor národohospodářský*, 1938, r. XLIII, s. 676).

⁹ S tímto časopisem měl souviset v nějaké formě *Hospodářský kritik: týdeník věnovaný otázkám politickým a hospodářským* [Praha: Bedřich Hlaváč-Gustav Stern] (1922-1941), který měl také svou knižní edici.

spol., 1927-1937. Na Slovensku od r. 1925 vycházely *Hospodářské rozhledy*. Mimo to ovšem zabývaly národohospodářskými tématy zejména rolnické, živnostenské a dělnické odborné časopisy, z nichž lze jmenovat *Právník*, *Samosprávný obzor*, *Záloženský věstník*, *Děličko-zřízenecké listy*, pak politické časopisy a v novější době četné revue (*Osvěta*, *Naše Doba*, *Rozhledy*, *Česká revue*, *Aletheia*, *Akademie*, *Vlast* a *Vnitřní obchod* [od r. 1934]). Od roku 1907 do roku 1910 vycházel v Brně čtrnáctideník *Český kupec: odborný list českých detailních obchodníků* [vydavatel L. Hanák].¹⁰ V letech 1938-1939 vycházel v Kolíně

V roce 1895 začal v Praze vycházet po *Nových zprávách* čtrnáctideník *Obzor národohospodářský* (později měsíčník)¹¹. Nový časopis *Obzor národohospodářský* měl ale jedno specifikum navíc. Brzy po svém založení se stal orgánem Jednoty ku povzbuzení průmyslu v Čechách, jejímž členům byl zasilán zdarma. To znamená, že studiem jeho stránek se lze dobrat k tomu, co po něm požadoval konkrétně jeho relativně stálý okruh čtenářů se svými specifickými zájmy.¹²

Cíl a metody řešení

Předmětem výzkumu byla komparativní obsahová a formální analýza jednotlivých ročníků časopisu *Obzoru národohospodářského*. Formální analýza spočívala v porovnání rozsahu časopisu (počet stran a čísel, respektive periodicitu, náklad, cena, respektive předplatné), dále složení redakce a složení autorů, rozčlenění obsahu časopisu (do rubrik, v jakých číslech jsou zastoupeny), způsoby práce redakce, zajištění vydávání časopisu a jeho šíření. Výsledky byly zaznamenány do tabulky pro každý ročník. Tabulky tvoří součást této studie.

Obsahová analýza jednotlivých (v zásadě vždy pěti) ročníků vyšla ze sledování aktuální (i světové) politické, ekonomické, sociální, kulturní situace těch oněch států, tak jak byla zachycena tematicky v pěti ročnících jako nejvhodněji technicky zachytitelné časové periody ve vývoji časopisů, tedy tak jak se tato situace odrazila v myšlení autorů; byla zachycena a sledována základní nosná témata, která byla v daných ročnících v centru pozornosti redakce, autorů i čtenářů a jejich změny, tedy vztah k českému publiku a jeho vytváření, jak si ho ekonomové vychovávali. Zvláštní pozornost byla věnována sledování a porovnání výkonnosti ekonomiky české (československé) a jiných národních ekonomik. Rozdělení do kapitol na jednotlivá pětiletí bylo dáno nutností zachovat určitou přehlednost obsahu, což je posíleno většinou ještě tím, že šlo téměř vždy o určitý mezník z hlediska vývoje obsahu časopisu, ať už ten impuls k této změně byl vnějšího, či vnitřního rázu.

Východiskem byla teze, že vzhledem k specifickému postavení českého národa byly těmi rozhodujícími diskutovanými tématy vztah k úloze státu a trhu a vztah a sledování proměny orientace českých ekonomů na různé ekonomické školy (Rusko, Británie, Francie, Německo, Rakousko, Británie, USA, Švédsko, SSSR).¹³

¹⁰ Podle informací, uvedených v jednotlivých dobových číslech *Obzoru národohospodářského*. Od r. 1907 pak vycházel časopis *Národní hospodář* [redaktor Pavel Kredba]. Existence časopisu *Národní hospodář* nebyla potvrzena z jiných zdrojů, pouze je uváděno, že v letech 1868-1883 vycházelo pod tímto názvem periodikum, postupně jako příloha *Posla z Prahy*, *Občana* a *Českých novin*. Lze připomenout existenci obdeníku, respektive týdeníku *Marienbader Wirtschaft-Zeitung: unabhängiges Nachrichtenblatt für Wirtschafts- und Heimatinteressen*. [Marienbad : Deutsche Gewerbetyperei, 1933-1934. -- 2 sv.].

¹¹ V r. 1890 **Ferdinand Marjanko** (1840-1903) se stal tajemníkem Ústřední společnosti hospodářské pro království české, pro niž organizoval výroční svatojánské výstavy a redigoval *České listy hospodářské*. Časopis *Nové zprávy*, který redigoval František Čuhel, vycházel v letech 1894 a 1895 jako bezprostřední předchůdce *Obzoru národohospodářského*. **František Čuhel**, JUDr. (1862 Olešnice - 3.12.1914 Vídeň), moravský ekonom, který svými články přispíval do časopisů *Právník*, *Osvěta* a *Hlasu národa*. Navrhl roku 1896 projekt na zřízení Zemského jubilejního úvěrního fondu císaře a krále Františka Josefa I. ku podpoře malých živnostníků. Tento byl roku 1898 skutečně zřízen. Od v r. 1898 sekretář pražské obchodní komory. **Podrobněji viz heslo ve Wikipedii**. Bibliografie: *Osnova stanov pro premiová společenstva úvěrní dle zákona z 9. dubna 1873*, čís. 70 z. ř. Praha: [Řivnáč, distributor], 1902. 20 s.; *Zur Lehre von den Bedürfnissen: theoretische Untersuchungen über das Grenzgebiet der Ökonomik und der Psychologie*. [Innsbruck: Wagner's Universitäts-Buchhandlung, 1907. 24, 320 s.]

¹² Z nakladelství, které se věnovaly vydávání národohospodářské literatury v knižní podobě lze rovněž jmenovat Kodým, *Rozhledy* (Bibliotéka sociálních a politických nauk).

¹³ Zde by bylo zajímavé rozebrat recenze v jednotlivých ročnících a vůbec sledovat úroveň znalostí tehdejších českých ekonomů ve vztahu ke světové ekonomické teorii a co z ní tehdejší čeští ekonomové přebírali, respektive které zahraniční knihy a časopisy citovali. Kromě toho bylo docela zajímavé sledovat úroveň sebereflexe českých ekonomů, projevující se v zájmu časopisu o dějiny české ekonomie, respektive světové ekonomie a utváření české ekonomiky. Mohl by zde být sledován pokrok, který učinila česká ekonomie od dob vydání *Jonákových Základů*

Chronologický přístup umožnil zaznamenat přehledně a relativně podrobně polemiky, ideje, názory a stanoviska tak jak se objevila na stránkách *Obzoru národohospodářského*. Jeho cílem bylo přiblížit čtenáři jednotlivé ročníky, formální a obsahové změny v nich provedené oproti předcházejícím ročníkům. Tento přístup zachytil základní nosná témata, která byla ve své době v centru pozornosti redakce, autorů i čtenářů.

Koncentrace na vybraná témata (vztah českých ekonomů ke standardní ekonomii a jejímu vývoji; vztah státu a trhu jak v národním, tak i mezinárodním kontextu) dovolila získat hlubší vhled do vývoje ekonomické teorie, tak jak byla prezentována na stránkách časopisu.

Postupná komparace jednotlivých ročníků časopisu byla zde aplikovanou základní metodou výzkumu. Šlo o sledování toho, jak se v průběhu času měnil časopis, jeho rozsah, samotná obsahová náplň, zaměření jednotlivých statí a jejich úroveň i struktura rubrik. Obsahové i formální porovnávání jednotlivých ročníků časopisu umožnilo vysledovat jeho proměny, přírůstek bohatství znalostí ekonomie i ekonomů, které byly výsledkem jak činnosti redakce, tak i tvůrčí aktivity jednotlivých autorů v daném roce ve vztahu k úrovni znalostí publikovaných v předcházejících ročnících. Tato metoda zvýraznila obsahovou i formální jedinečnost každého ročníku tohoto periodika ve vztahu k ročníkům předcházejícím i následujícím. Šlo tu o dějiny jednoho odborného časopisu, publikace článků jednotlivých autorů je zde brána jako viditelný výsledek činnosti redakce tohoto časopisu, jako svědectví o úrovni této činnosti. Vlastní rozbor jednotlivých ročníků časopisu by bylo možné začít náčrtem politicko-ekonomické situace v té podobě, jak byla zaznamenána a zhodnocena na stránkách časopisu v dané etapě, pak přejít k rozboru vývoje teoretického uvažování ekonomů a končit zhodnocením určité fáze názorového vývoje teoretických ekonomů. Změněná fakta znamenají impulsy pro pohyb v oblasti teorie. Charakter publikovaných příspěvků v časopisu však ukázal, že tento přístup nebylo možné vždy dodržet.

Metoda výzkumu

V této studii použitá metoda výzkumu kombinovala chronologický přístup s přístupem tematickým a dovolila porovnat obsahovou strukturu jednotlivých ročníků *Obzoru národohospodářského* se Seznamem sbírky přednášek České společnosti národohospodářské podle odborů za období 1921-1940 a její tematické struktury (dopravnictví, finanční hospodářství, hospodářství Československa, obecné otázky hospodářské, obchod, peněžnictví, průmysl, různé otázky, sociální otázky, statistika, zahraniční otázky hospodářské, zemědělství), vypracované v roce 1940, což umožnilo zhodnotit orientaci redakce *Obzoru národohospodářského* a její změny ve vztahu k výše uvedeným původním programovým závěrům jako průsečíku proměň sociálně ekonomické reality, zájmů redaktora, autorů a čtenářů, k nimž se časopis především obracel, tedy členům Jednoty průmyslové. Z knihovnického hlediska tato komparace velmi napomohla rozřídění článků do jednotlivých tematických skupin.

Vzhledem k tomu, že jedinou rubrikou, která se vyskytuje ve všech ročnících časopisu, byla rubrika Články, tak se tento rozbor omezil pouze na ně už proto, že se stylisticky nejvíce přibližují k přednáškám České společnosti národohospodářské. Výpovědní schopnost této analýzy je poněkud oslabená 1) tím, že do r. 1925 jsou běžně publikovány články na pokračování, kdežto po 1925 se jejich rozsah podstatně zkracuje; 2) tím, že v níže uvedeném Seznamu přednášek jsou některé z nich zařazeny do dvou odborů. Jak články, tak i přednášky byly téměř vždy dílem jediného autora. Výjimku tvořily jednotlivé příspěvky v monotematicky orientovaných číslech v roce 1939, kdy lze hovořit o prvních ad hoc organizovaných výzkumných týmech organizovaných zřejmě tehdejším redaktorem Klimeckým a kdy bylo také dosaženo největšího počtu článků v jednom ročníku (60).

Teoretická východiska

Tehdejší situaci ve vydávání česky tištěné národohospodářské literatury charakterizoval časopis Obzor národohospodářský ve čtvrtém čísle svého prvního ročníku v r.1896 při recenzování překladu Zásad národního hospodářství od Charlese Gida z francouzštiny slovy: Není chudší literatury na systémy národního hospodářství nad českou. Jinde zaplavuje se trh všemožný příručními knihami, u nás v minulém desetiletí vydáno r. 1883 původní dílo prof. Kaizla, dnes rozprodané, dále r. 1887 Kheilův překlad Laveleyových „Základů politické ekonomie“, a nyní již po devět let nestalo se v tom směru nic, pranic.

Vydání časopisu *Obzoru národohospodářského* předcházelo překlad pojednání Émile de Laveleye (1822-1892) *Základové politické ekonomie* [Praha: Bursík a Kohout 1887. 234 s.] jako třetí pojednáním o hospodářství.

ekonomii, které bylo přeloženo do češtiny. Prvním z nich byla publikace Josefa Droza *Politické hospodářství, čili zásady vědy o státcích* [Praha 1853], kterou z francouzského originálu přeložil dr. František Ladislav Rieger, autor první původní české ekonomické publikace *O státcích a prácech nehmotných a jich významu i postavení v národním hospodářství* [Praha 1850].¹⁴ Druhým z nich byla publikace A.N. Cumminga *Důležitost politické ekonomie pro pokolení lidské*, kterou z angličtiny přeložil J. Váňa [Praha 1882].

Laveleyovo pojednání o politické ekonomii [*Éléments d'économie politique*], přeložené z druhého francouzského vydání, které vyšlo v r. 1884 (další vydání vyšly v letech 1890, 1898 (šesté vydání) a 1902), přeložil Karel Petr Kheil (1843-1908).¹⁵ Pan Kheil si vybral práci, která vyhovovala jeho odbornému zaměření a jeho názorům, a v tomto smyslu jí opatřil komentářem i některými doplňujícími poznámkami. Anglické vydání této publikace spatřilo poprvé světlo světa v r. 1884.

Překladatel opatřil knihu předmluvou, v níž přiblížil českému čtenáři osobu autora, dílo doplnil poznámkami, rejstříkem osobních jmen a stručným přehledem českého národohospodářského písemnictví, které spatřilo světlo světa do té doby v průběhu 19. století. Tento *seznam českých spisů z oboru politického hospodářství* zahrnoval 26 knižních publikací.¹⁶ O několik let později se mohli čeští čtenáři seznámit s dalším dílem tohoto autora, které pod názvem *Socialismus naší doby* v překladu Gustava Dutky¹⁷ vydal Časopis českého studentstva v Praze roku 1892.

Lze-li předpokládat, že překladatel s nakladatelem chtěli oslovit co nejširší počet čtenářů, jimž by dílo konvenovalo svým zaměřením, tak si lze udělat přibližný obrázek o jejich ekonomických úsudcích. Lze přitom říci, že pan Alfréd Maria Mayer (viz dále) byl přímo ve svém mládí velkem čtenářem tohoto díla. Zásady, formulované v Laveleyových Základech politické ekonomie, korespondují s zásadami, které prostřednictvím své publikační činnosti nejen na stránkách Obzoru národohospodářského prosazoval pan Mayer.¹⁸

Laveley ve svém pojednání citoval knihu myšlenku Destutta de Tracyho *Společnost, zaopatřující každému bezpečnost jeho osoby a majetku, způsobuje možnost rozvoje našich vloh. Tento rozvoj rodí rozmnožení našich statků a rozmnožení toto vede dříve nebo později k velice nerovnému rozdělení statků, jež, přivádějíc nerovnost moci, kterou společnost nejprve obsahovala a již pak byla určena zničit, způsobuje její oslabení a někdy konečný její rozklad*.¹⁹

¹⁴) Droz, François-Xavier-Joseph. *Économie politique, ou Principes de la science des richesses* Bruxelles: Le Charlier, 1829. xvi, 365 p. Rieger vyšel až z následujícího vydání [Bruxelles : Hauman, Cattoir et Cie., 1837. XII, 271 p.]. Rieger svou volbu v předmluvě zdůvodňoval tím, že autor vychází ze Smithe a Saye, četnými překlady a také tím, že celý způsob a chod myšlenek Drozových zdá se míti s národním duchem českým něco takofka příbuzného (s. VIII). A aktuálnost jejího vydání v češtině odůvodňoval tím, že když už mohla vyjít i v carském Rusku, tak proč by nemohla vyjít u nás. (s. IV).

¹⁵) Šlo o autora publikací Německo-český slovník názvů zboží obchodního spolu s ohledem na názvosloví latinské [Praha 1877], Jednoduché účetnictví s ohledem ustanovení zákonná [Praha 1877], Benedetto Cotrugli Rauego (Dubrovčan) [Praha, 1906], Obchodní korespondence v řeči české a německé [Praha: Bursík a Kohout, 1895. 748 s.]. Pan Kheil jako mladý učitel na obchodní škole byl první velkou láskou Zdenky Havlíčkové, dcery Karla Havlíčka Borovského, autora některých významnějších ekonomických článků, Havlíček byl označen ještě panem Chalupným (ON 1908) a ekonomem Grubrem (ON 1921) za prvního našeho konzervativního ekonomického publicistu, ale paní doc. Bažantovou za liberála. Navíc paní docentka Bažantová se domnívala, že pro svět objevila Havlíčka jako ekonomu jako první. Jinak řečeno, toto přehlédnutí něco vypovídá o důležitosti znalosti článků a dalších materiálů v jednotlivých ročnících Obzoru národohospodářském pro dnešní ekonomický výzkum. Nevydařená láska panu Kheilovi nezabránila, aby se později stal ředitelem obchodní školy a docentem na České vysoké škole technické. Jeho otec jako známá osobnost tehdejšího hospodářského a kulturního života byl autorem jednoho z tehdy používaných systémů podvojného účetnictví, popularizátorem díla Johna Stuarta Milla v českém prostředí a autorem publikace *Wechselrecht des österreichischen Kaiserstaates*. [Prag: C. André, 1854].

¹⁶) Srovnej též Řezník, Jiří. Cyril Horáček „Písemnictví národohospodářské 1848-1898 (ke 110. výročí vzniku historiografie české ekonomie jako vědního oboru). *Marathon*, r.12, 2008, č.5, s. 21-29. ISSN 1211-8591 <http://www.valencik.cz/marathon>

¹⁷ **Gustav Dutka** (5.4.1871- 1.7.1941 Praha, podnikatel, účastník omladinářského hnutí, autor almanachu léčebných míst v Čechách, překladatel z francouzštiny.

¹⁸ Srovnej Řezník, Jiří. Vývoj politickoekonomických názorů Alfréda Marii Mayera na stránkách Obzoru národohospodářského (*Marathon* č. 6/215, č.133, s.4-16).

¹⁹) Destutt de Tracy: *Elements d'Idéologie*, IV. část, hlava X. Antonín Louis Claude Destutt de Tracy (1754-1836), autor výše uvedené téze o významu uchování rovnosti pro soudržnost společnosti, byl liberálním francouzským filozofem (vynálezcem pojmu ideologie) a ekonomem, jedním z představitelů školy francouzských harmonistů (vedle

Émile de Laveleye citoval též Tocquevillu, který podle něj ukázal, jak demokracie pomáhá ku vzrůstání bohatství: *Všechny příčiny, které v srdci lidském vznítily lásku ku statkům pozemským, přispívají k rozvoji tržby a průmyslu. Rovnost jest jednou z těch příčin. Ona prospívá obchodu, nikoliv přímo, vnukajíc lidem lásku k vedení obchodu, alebrž nepřímou, utvrzujíc a zobecňujícich v duši jejich lásku k blahobytu.*

Émile de Laveleye se vztahoval ke škole harmonistů poněkud kriticky, napadl třeba Sayův zákon trhu, když napsal, že nedostatek či zácpa není sice obecně možná, protože se výrobky vyměňují za jiné výrobky, stoupaním a klesáním cen objeví se směr k upravení jisté rovnováhy, ale vždy nestálé, i možné jen tehdy, když výroba uspokojuje spotřebu. Současně odmítl komunismus, když napsal, že nikdy nemůže potrvati, poněvadž porušuje spravedlnost a zapírá nehlubší pudy přirozenosti lidské. *Pobudkou činnosti lidské jest vždy a všude osobní prospěch.*

Émile de Laveleye polemizoval s názorem J. B., Saye z r.1803, že bohatství je úplně nezávislé na politické organizaci: *To jest důkladný omyl; neboť nic neprospívá tvorbě bohatství tak, jako dobrá vláda, a nic neškodí tolik, jako špatná správa. Tomu nasvědčují dějiny všech zemí a všech věků. Podle něj politická ekonomie zpytuje, které jsou zákony náboženské, morální, politické, občanské a obchodní, jež prospívají co nejvíce výrobnosti práce. Morálka je naukou o dobru, a politická ekonomie nauka o statcích. Tato je tedy upotřebením oné, čili mravouka uvedená ve skutek. Vlastnictví je podmínkou a doplněním svobody. Ideálem má býti, aby každá rodina měla svůj dům, své pole, své nářadí pracovní anebo podíl na společném kapitálu, jako kupř. na hutích, anebo na jiných podnikcích. K tomu dodal, že velký majetek vždy způsobil zbytečnou nerovnost, vyliďnění, boj mezi různými třídami a konečně úpadek. **Země obývané vlastníky drobných pozemků přestály všechny krise.***

Sám Laveleye k této tézi o významu sociální rovnosti pro fungování společnosti dodal, že *kdo koná služby jiným tím, že jim pojišťuje veřejnou bezpečnost, že opatruje jejich zdraví, že rozšiřuje osvětu, musí se pokládat za spolupracovníky těch, kdo spracovávají hmotu. V sociální dílně oni produkují nepřímou. Kdyby rolník nemohl počítati na služby polního hlídače, smírčího soudce, učitele, musil by některé hodiny věnovati vyučování svých dětí, hlídání své sklizně, rozsuzování všelijakých provinění a sporův. Za spolupůsobení takových zvláštních zřízenců může však obětovati všecken svůj čas vzdělání svých rolí. Tím způsobem dostáváme více plodin a každá věc je lépe vykonána. Práce, jež mají za účel poskytovat společnosti bezpečnost, spravedlivost, zdraví a osvětu, jsou nejproduktivnější, neboť bez nich celé dílo výroby by se zmařilo a zaniklo. Kapitál se ukrývá anebo se netvoří, průmysl netroufá si vzpružiti se; úvěr sotva existuje; obchod je bázliv anebo ho vůbec není. Příkladem takového stavu věci nám může býti Orient. Dobrá politická konstituce (ústava) je první podmínkou výrobné práce a spořivosti tvořící kapitál, tj. první podmínkou ekonomického pokroku.*

Stát, země, okres aneb obec jsou povinny stavěti cesty komunikační, přístavy, kanály či průplavy a železnice. Ujmají-li se toho soukromníci, jest lépe. Avšak jestli nečiní v tom směru ničeho nebo jen málo, pak ať se toho chopí veřejná správa. Předně po veřejném vzdělávání není mocnější pobudky ku pokroku, než zdokonalování prostředků komunikačních. Podruhé poněvadž rozvoj komunikací přispívá ke vzrůstu dávek a ke zvýšení hodnot všechněch základů výrobních, jest rozvoj ten, byť stavěním drah železných nebo jiných nevzešel národů bezprostředně zisk, přece největším užitekem ze všech veřejných příjmův. Na stranu debet napište náklady stavební; na stranu credit napište zvýšenou hodnotu pozemků, lesů, dolů, lomů, nově vzniklá odvětví průmyslu a zdokonalené polní hospodářství.

Émile de Laveleye uměl své teze aplikovat na rozbor konkrétních problémů: *Jak znamenitého pokroku by se docílilo tím, kdyby peníze, jež pohltilo vydržování sil na zemi a po moři, jakož i vedení válek o hranice za příčinou kolonií, věnovaly se veřejnému vzdělání a civilizaci. Největším zlem je, že držení kolonií rozmnožuje mezi národy příčiny k rozmršškám. Státy, které kolonií nemají, mohou se tomu těšiti, a ty, jež je mají, ať se připravují na to, že je ztratí: ztráta tato bude pro ně ještě ziskem. Autor Základov politické ekonomie uvedl, že toliko dvě války, jedna o secesi ve Státech sjednocených, a druhá*

Molinariho, Bastiata a Saye), jehož myšlenky se snaží šířit dnes na svých webových stránkách Misesův institut. Tracy sám charakterizoval společnost jako sérii vzájemných výměn. Viz též Terrell, Timothy D. The Economics Of Destutt De Tracy (<http://mises.org/journals/scholar/terrell1.pdf>) (<http://mises.org/books/tracy.pdf>). http://custom.kbbarko.cz/e+m/02_sirucek_dzbankova.pdf http://de.wikipedia.org/wiki/%C3%89mile_Louis_Victor_de_Laveleye

francouzsko-německá z r. 1870, způsobily těmto třem národům rozličné ztráty úhrnem více než třicet miliard franků (s. 68) a jejich celkový státní dluh činí přibližně 35 miliard franků.²⁰

Bráfova učebnice jako mezník ve vývoji ekonomické teorie

Nejpozději ve studijním roce 1903/04 si mohli studenti na Právnické fakultě Univerzity Karlovy přečíst v autorizovaném vydání studijní pomůcky *Národní hospodářství* od pana profesora Albína Bráfa, která vyšla nejméně v šesti vydáních v letech 1896-1906, tézi:

V nynější organizaci výroby, založené na zřítnosti jednotlivců, danou jejich snahou o rozmnožení jejich soukromého vlastnictví osobní prospěch jest oprávněmu snažení nejbezpečnější pružinou. Namítá se arciť též, že při nynější organizaci hospodářské, založené na dělbě práce a více méně volné soutěži, děje se produkce beze všeho plánu, pročez pravě vznik krísí v ní jest snadný, což by nebylo při výrobě na základě pospolitohospodářském, dle jednotného plánu obecnou auktoritou řízené.

Avšak má-li vůbec v ukovování potřeb platiti potřebná míra individuální volnosti, nemá-li zkrátka dojíti na to, aby se jednoduše každému šablonovitě vyměřovalo, co a jak ukójiti může, jako v nějakém špitále nebo zaopatřovacím ústavu, pak by podobný plán produkce obecnohospodářské, společenskými orgány řízené, vyžadoval takové míry intelligence (na př. pro správné vypočtení, kolik každého druhu statků bude potřeby) a při tom takového stupně mravní povznesenosti, jakého v nynější společnosti není a jaký pro dohlednou budoucnost vůbec se nám musí zdáti nedosažitelným. A samo rozdělení výtěžku dle zásluhy, předpokládalo by neméně míru intelligence a spravedlnosti na straně podělujících a nejmocnější ethické sebediscipliny na straně podělovaných, že jen vysoký stupeň a přemocný rozvoj altruistických pohnutek mezi lidmi mohl by zameziti při tom ustavičné a příkré srážky. Se skutečnou svobodou ve volbě zaměstnání by podobné zřízení neobstálo naprosto. A při tom by neodvratně zmenšování výnosů produkce mělo za následek menší podíly jednotlivců při distribuci tak, že by se průměrný podíl jednotlivců na počtích životních zmenšil; nynější lépe postavené vrstvy byly by ovšem stlačeny ve svém oboru spotřebním, však vrstvě nynější hůře postavené nevypadlo by hrubě více (Bráf, 1903/582; 1913/334).²¹

S téměř totožně zformulovanou tézí se mohli západoevropští studenti seznámit teprve prostřednictvím bedlivého studia Hayekovy *Cesty do otroctví*, podle níž *kdybychom se museli spolehnout na uvědomělé centrální plánování rozvoje našeho průmyslového systému, nikdy by nedosáhl toho stupně rozmanitosti, složitosti a pružnosti, ke kterému dospěl. Ve srovnáním s touto metodou řešení ekonomického problému pomocí decentralizace a automatické koordinace je metoda centrálního řízení neuvěřitelně nemotorná, primitivní a omezeného dosahu.*²²

²⁰) Laveley, s.54, 83, 131-132,51,4,7,48,93,85-86, 99-100, 105,228, 67, 233-234. V r. 1882 ve Francii převyšovaly daně vybírané státem, departementy (okresy) a obcemi čtyři miliardy franků a francouzský státní dluh v r.1879 přesahoval 20, 5 miliard franků. Na základě těchto údajů bych si dovolil odhadnout, že se tedy tehdejší státní dluh Francie se pohyboval ve výši cca 70% HDP. Je k diskusi, zda by tehdy Francie mohla přijmout euro. Stojí-li ozbrojený mír civilizované národy 13 až 14 miliard franků ročně, čítáme-li v to také ztrátu na práci tří milionů vojáků a námořníků, tak je evidentní zdroj velikosti součtu státních dluhů v r. 1879 většiny civilizovaných zemí (Sjednocené státy, Německo, Rakousko-Uhersko, Francie, Velká Británie, Rusko, Itálie, Španělsko, Nizozemsko, Belgie, Dánsko, Švédsko, Norvežsko, Portugalsko, Řecko, Turecko, Státy Turecku poplatné, Švýcarsko), z nichž mnohé nejsou ani s to, aby platily slíbený úrok, ve výši stodevatenáct miliard franků. A pak že prý za vše může sociální stát, který se tehdy ještě ani nenarodil. Teprve panu doc. Josefu Schneiderovi v článku Sociální stát ve státě, publikovaném v pátém ročníku Obzoru národohospodářského (1900) v rubrice Menší zprávy se podařilo jeho zrod zaregistrovat a zkritizovat prostřednictvím referátu o brožuře *Der sociale Staat im Staate* (v Lipsku u [Verlag von] Wilhem Freidrich [1898,1900,1909] od [Johannese Carla] Barolina. A to přitom podle české Wikipedie se tento konstrukt i jeho kritika zrodil až ve 40. letech 20. století.

²¹) Vzhledem k tomu, že používám publikace uvedené v ad 5 a 6 jako prameny, používám poněkud odlišný způsob citace, přiměřený povaze jejich rozboru. Příslušné vydání je vždy s použitím kulaté závorky: (Rok/Stránka). Bráfovy texty jsou citovány s využitím kurzivy, případně tučně (litografie), tučně podtržené (knížní vydání).

²²) Hayek, Friedrich August. *Cesta do otroctví*. Praha: Academia 1990. 180 s. ISBN 80-200-0264-2., s.51. Podle prof. Ing. Miroslava Šmejkal, CSc.: Bráf ... v metodickém přístupu k ekonomickým jevům i v pojetí základních kategorií ekonomické teorie byl eklektik. Podle Doc. Olgy Březinové, CSc. byl eklekticismus je v něj příznačný nejen co do použitých metod, ale i co do použitých poznatků. (Albín Bráf. *Dotyky s dneškem*, s. 33). Jestliže považují čeští ekonomové Albína Bráfa za pouhého eklektika, tak lze označit Hayeka zcela jistě za plagiátora a Hayekova práce *Cesta do otroctví* je dle dnešních kritérií pro psaní kvalifikačních prací pouhým plagiátem. Nelze vyloučit, že rakouského studenta mohlo velmi zajímat, co se učili čeští studenti o národním hospodářství, už z důvodu možného

Bud' Bráf přebral tezi o významu rozptýlených informací pro fungování ekonomiky od někoho jiného, pak v žádném případě nelze připisovat tento objev Hayekovi. Nebo Bráf tuto tezi zformuloval sám, a do širšího podvědomí se to nedostalo, ale v tom případě Hayek přichází s touto tezí jako druhý. Bráf nám náhle vystupuje jako originální myslitel, i když ho Jiří Havel označil za popularizátora ekonomického učení, vyznačujícího se směsicí názorů, který se nikdy nezbavil vlivu německé historické školy, pouze obecně podotýká, že je významná jeho kultivovaná kritika marxismu, založená na požadavku individuální svobody a na skepsi o možnostech direktivního hospodářského řízení.²³

F. A. Hayek za tento brilantní intelektuální výkon, který vydával za svůj vlastní velký objev učiněný při formulování problému hranic lidského rozumu²⁴, byl při předání Nobelovy ceny pochválen profesorem Erikem Ludbergem, členem Královské akademie věd, že *vůdčím kritériem, jímž hodnotil životaschopnost různých systémů, byla efektivnost, s níž tyto systémy využívají znalosti a informace rozptýlené mezi velkou masou jednotlivců a firem. Jeho názorem je, že v tržním systému s konkurencí a volnou cenovou tvorbou je možné dosáhnout efektivního využití veškerých těchto znalostí a informací.*

K tomu čerstvě poctěný nobelista skromně podotkl, že *začínáme teprve chápat, na jak jemném komunikačním systému je fungování rozvinutých průmyslových společností založeno – na komunikačním systému, který nazýváme trh a který se osvědčuje jako efektivnější mechanismus zpracování rozptýlených informací, než kterýkoliv jiný, jenž člověk uvědoměle vytvořil.*

Vzhledem k historickým okolnostem, kde a kdy se ta teze objevila, nelze vyloučit, že nějakým způsobem mohla k Hayekovi doputovat; Bráf i Hayek se pohybovali ve stejném prostředí, stýkali se stejnými lidmi. A také nelze vyloučit, že pan Hayek už po těch letech mohl zcela zapomenout, odkud tu tezi vlastně má. Tak jako mohl zapomenout svou znalost češtiny. Pokud tato idea kolovala mezi ekonomy v 19. století, tak je s podivem, že na ní pan Hayek při svých četných exkurzích, jak lze zjistit z bibliografií jeho publikační činnosti, do dějin ekonomie či filozofie nenarazil.

Pokud pan nobelista na diskusi o významu rozptýlených informací narazil, tak je s podivem, že nezdůraznil, že je pouhým trpaslíkem na ramenou obrů - oblíbená hra na schovávanou ve vědě, kde se zdůrazňuje kontinuita a tradice myšlení -, což představuje vcelku dobrý nástroj obrany vůči atakům v tom smyslu, že třeba nabízené řešení je příliš radikální. Jinak řečeno, když někdo něco objeví, tak si velmi pečlivě začne zjišťovat, zda neobjevuje už (zapomenuté) objevené. A každý vědec rád zdůrazní, že už měl své předchůdce a pochvalně je cituje. V tomto ohledu tance Hayeka kolem těch rozptýlených informací představují unikum v dějinách vědy podle mi nyní dostupných informací. Proto bych si dovil usoudit, že autorství té teze přináleží vskutku Bráfovi.

Námítka proti socialismu je vlastně docela logická, pokud socialismus lze ztotožnit s direktivně administrativní ekonomikou, a tedy mohla se objevit kdykoliv, dokonce daleko spíše na konci 19. století, než v první třetině 20. století, kdy pozorovatelé měli před očima dynamicky se rozvíjející stalinskou ekonomiku, ale je také vyvrátitelná. Pro efektivní rozhodování není nutné znát všechny informace, stačí disponovat selektivní mřížkou na jejich vyhodnocování, v případě státu takovým kritériem je cílem uchovávat a rozvíjet vnitřní a vnější mír, populárně řečeno, spravedlnost a vnitřní a vnější bezpečnost. Stát zkrátka všechny informace vyhodnocuje z jednoho hlediska, tj. hlediska bezpečnosti, tedy dosažení vnitřního a vnějšího míru. Proto daleko lépe ví než kterýkoliv soukromník, odkud a kam má vést dálnice či železnice.²⁵

Příloha č. 1 k úvodní kapitole k dějinám časopisu Obzor národohospodářský

využití pro své seminární práce. Rovněž nelze vyloučit, že pan nobelista uměl česky, jeho maminka byla Felicitas Hayeková, rozená Jurascheková. Jeho praděd vybudoval velké textilní závody v Letovicích. Jeho děda se stýkal s rytířem Eugenem Böhmem von Bawerkem, také proslulým ekonomem, jehož ale pan profesor Albín Bráf poctivě vícekrát cituje. Tato poznámka chce toliiko naznačit, že čeští ekonomové nejspíše v r. 1903 získávali lepší představu o fungování ekonomiky než jejich západoevropské kolegové do r. 1945.

²³) Holman, Robert aj. Dějiny ekonomického myšlení. Praha: C.H. Beck 1999. 544 s., ISBN 80-7179-238-1, s. 504-505, 269. Plagiátor Hayek je vynášen až do nebes. Význam jeho díla dalece přesahuje časový horizont druhého tisíciletí. Cestu do otroctví si musejí přechystit lidé, kteří milují požitky z výkonů lidského ducha (Tomáš Ježek v úvodu k (Hayek, 1990). Ještě že má pan profesor Bráf pojmenovanou - jako cenu útěchy - v Ostravě po sobě malou uličku.

²⁴) Holman, 1999, s. 274.

²⁵) Řezník, Jiří. Teorie veřejné ekonomiky z pohledu konkurence států. Akademické pohledy do znalostní ekonomiky. Sborník katedry aplikované ekonomie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Olomouc: Societas Scientiarum Olomouensis II. 2011, s. 215-241. ISBN 978-80-904477-8-3.

Je-li verze z r. 1906 v knihovních záznamech označena jako třetí vydání, tak dosud neznámé vydání z r. 1903 lze označit za objev hodný pozornosti nejen kodikologického zkoumání. A vzhledem k tomu, že vydání, která jsou v dispozici, ve veřejných knihovnách, jsou z pohledu autora pro něj nedostupná, tak se jeví být nutné omezit předmět našeho zájmu na srovnání litografie z roku 1903 (v majetku autora) s knižním vydáním z roku 1913, které bylo sestaveno s určitými úpravami na základě poslední písemné verze Bráfových přednášek z roku 1906 (tedy podle třetího vydání, ve skutečnosti tedy čtvrtého vydání).²⁶

*Až na poslední vydání Bráfovy učebnice z roku 1912 všechna vydání předešlá vyšla nákladem studijního spolku Všeherd jako litografie. Vzhledem k použité technice rozmnožování je pozoruhodné, že autor na celé straně provedl třeba tuto jen nepatrnou změnu. **Věta** „Jest sice v těchto posléz řečených také již jistý živel mutualistický, avšak on jest výdělečnému tou měrou podřízen (akciové společnosti!), že nespadá podstatně na váhu“ (1903/72) **je modifikována takto:** „Jest sice v těchto posléz řečených také již jistý živel mutualistický, avšak on jest výdělečnému tou měrou podřízen (akciové společnosti!), že se ještě v zařízeních neprojevuje (jen v pohnutce vězívá)“ (1913/40).²⁷*

²⁶) Souborný katalog České republiky (CASLIN), který je veden jako jedna z databází Národní knihovny ČR, registruje více než 95 titulů, jejímž původcem je Albín Bráf. Nejstarší z nich „O skladištích veřejných“ pochází z r. 1876. První vysokoškolské skriptum Finanční věda vzniklo v r. 1887. V naskenovaných katalozích národní knihovny jde o skříň Brach-Brána, publikace Albína Bráfa jsou na záznamech, počínaje číslem 694, Pro námi zkoumanou učebnici jde o záznam 704 (signatura 54 D 10315), záznam 705 (signatura 54 D 5526), záznam 706 (54 D 2820). CASLIN registruje například následující písemné verze vysokoškolských přednášek profesora JUDr. Albína Bráfa v oboru národního hospodářství pod následujícími záznamy

1) Národní hospodářství / JUDr. Albín Bráf. Autoris. vyd. Praha, Všeherd 1901. VIII, 664 s.

2) Národní hospodářství / dle přednášek A. Bráf. Praha 1896. 760 s.

3) Národní hospodářství / autorisované a opravené vydání dle přednášek A. Bráfa. [Praha 1889-1899. 671 s.

4) Národní hospodářství. [1. díl] A. Bráf. 3. vyd. Praha, Všeherd, 1906. 688 s.

5) Národohospodářská teorie / JUDr. Albín Bráf. Praha : Sborník věd právních a státních : [Bursík a Kohout, distributor], 1913. -- 368, 14 s. (Spisy, Nástin přednášek universitních)(dále jen knižní vydání).

Souborný katalog České republiky neregistruje další písemnou verzi těchto Bráfových vysokoškolských přednášek, která pochází asi zhruba z roku 1903 a kterou má ve vlastnictví autor tohoto příspěvku a kterou lze knihovnický popsat následujícím způsobem:

6) Národní hospodářství.. Prof. Dr. Bráf. Autorisované vydání. Praha, Všeherd [1903]. 630 s. [rozčleněno také na jednotlivé archy] (dále jen litografie)

V závěrečné ediční poznámce ke knižnímu vydání se praví: Toto vydání Bráfovy „Národohospodářské teorie“ pořízeno dle nejposlednějšího otisku litografií Bráfových přednášek, určených jakožto pomůcka k výkladům pro posluchače universitní. Srovnáním tohoto otisku se staršími litografiemi Bráfovy teorie národohospodářské shledalo se, že Bráf právě pro poslední litografické vydání této části svých přednášek některé, zvláště počáteční její partie úplně přepracoval a i v dalších přičinil četné dodatky a opravy po stránce věcné i slohové. Původního rukopisu těchto dodatků a oprav nebylo však lze v pozůstalosti nalézt, litografický otisk byl pak tehdy sdělán tak povrchně, že někde jsou nedokončeny ani věty a odstavce, že četné výrazy Bráfová rukopisu čteny a opsány zcela nesprávně nebo prostě vynechány, nehledě ani k přečetným chybám gramatickým a tiskovým. Nezbylo proto leč místy doplňovat a opravovat text dle starších vydání litografických. S touto výhradou představuje toto první knižní vydání Bráfovy »Národohospodářskou teorii«, jak jim pro sludenské litografie asi v r. 1906 byla upravena. Různá doba vzniku jednotlivých částí, resp. několikrát změny v nich postupem času provedené, aniž bylo autorovi dopřáno jednotící rukou uvést pro tištěné vydání vše v souladný celek, způsobily i některé formální nedůslednosti v systematice i pravopisu. Vydavatelé pak nepokládali se za oprávněné alespoň v tomto prvním vydání provádět jakékoliv, byť jen formální opravy na díle Bráfem zůstaveném.

Právě vydání z roku 1903 však naznačuje svou úpravou přípravu pro tisk (rozčlenění rukopisu na archy a způsob zvýrazňování písma, avšak např. jedenáctý arch začíná na s. 73. Pak už jsou stránky pravidelně členěny od archu 11 (s. 73) až po arch 20 (s. 146) po osmi stranách. O vícevrstevném a postupném doplňování učebnice svědčí úprava strany na s. 71, kde je poslední slovo vloženo pod poslední řádek a následující strany jsou psány poněkud pozměněným rukopisem.

²⁷) Podle stati Historie Všeherdu (<http://vsehrd.cz/cs/vsehrd/o-nas/>) v roce 1896 zahájil Všeherd vydávání litografií jako učebních pomůcek. V roce 1906 valná hromada schválila, že litografie budou prodávány pouze členům Všeherdu, proto vzrostl počet členů do rozměrů již více neopakovatelných. S nárůstem nákladu vzrostl i obrat a vydávání litografií se záhy stalo významným příjmem spolku. Např. jen v roce 1912 bylo vydáno 123 děl.

Litografie je určitým druhem ofsetu, založený na použití desky dlaždice, tj. na vynálezu pražského rodáka Aloise Sennenfelderera z r. 1796 ze dnes už vytěženého solenhofenského vápence z Bavorska, jejíž povrch přijal text napsaný mastným inkoustem, zhotovený smícháním vosku, mýdla, sazí a vody, popsaný kámen se zaleptal kyselinou dusičnou ve vodním roztoku arabské gumy. Tím se povrch kamene připravuje tak, že udržuje-li se vlhký, odpuzuje na nepopsaných místech mastnou tiskařskou barvu, zatímco místa pokreslená ji přijímají. Aby se text mohl napsat

Srovnání Bráfovy litografie z r. 1903 z knižním vydáním z r. 1913 ukazuje, že některé její části mohou pocházet z r. 1898. **Zatímco v knižním vydání se nachází následující odkaz** *V příčině metody srv. zejména K.Menger „Untersuchungen über die Methode der Socialwissenschaften“; nejlepší metodologický spis historické školy je Knies „Politische Oekonomie vom historischen Standpunkte“*, Keynes *„The scope and method of political economy“*. *České výklady metodové v Bráfových „Listech o studiu národohospodářském“ (Praha 1898) a v téhož pojednání „Věda národohospodářská počátkem XX. věku“ (Sborník věd právních a státních 1904)“(s.25), tak v litografii z r.1903 lze najít tyto zmínky o pramenech: V příčině metody srovnaj. zejména Menger „Untersuchungen über die Methode der Socialwissenschaften“; nejlepší metodologický spis historické školy je Knies „Politische Oekonomie vom historischen Standpunkte“*. *Populární české výklady metodové v mých „Listech o studiu národohospodářském“ (Aethea 1897) (s.35).*²⁸.

Pokud se Bráf odvolává na dílo Emila Saxe (Wesen und Aufgaben der Nationalökonomie) z roku 1884 ve věci nového rozřídění základních tvorných sil společenských na individualismus a kolektivismus, tak v litografii je použit termín nejnověji konečně, kdežto v knižním vydání jsou tyto termíny nahrazeny obratem v částečné protivě proti těmto učením (1903/64; 1913/42).

Když autor tyto výzkumy hodnotí vcelku, tak v obou vydáních píše, že jejich nedůležitějším výsledkem jest poznání, že se jimi hranice teoretického bádání národohospodářského daleko rozšířily nad původní rozsah, který měly v učeních ryze individualistických. Bylať teorie národohospodářská zbudována v učeních řečených výhradně na základě hospodářského egoismu jednotlivců vůbec jen částečným rozřešením úkolu, bylať to – jak výše ukázáno – v podstatě jen abstraktní teorie soukromohospodářská (1903/65-66; 1913/43)

V knižním vydání je vynechán následující dovětek: takže nová doba na základě posléze uvedených poznání musí teprve teoreticky zbádati i ty jevy hospodářské, jež jsou výsledkem působnosti ostatních zde uvedených činitelů, ale především jevy veřejnohospodářské (Dosavadní nauka pěstovala je především po stránce praktické, zejména v tzv. vědě finanční). (1903/66). Je k diskusi, kdy autor tuto část napsal, pokud v obou verzích (1903/61; 1913/41)) používá výraz v našem století. ve vztahu ke spisovatelům Chevarierovi a Hermanovi.

Stejně tak když autor v obou vydáních (1903/76; 1913/48) píše, že pravidla, kterými se řídí kolektivní hospodářství, nabývajíce pro své potřeby, naznačujeme slovy zásada obecnohospodářská (das gemeinwirtschaftliche Prinzip), tak v knižním vydání je vynechána následující věta: Také v této zásadě a tvarech hospodářství na ní založených, lze říci, že jsou produktem civilisace. Primitivní život je nezná vůbec, znenáhla teprve v užších svazcích společenských se vyvinuje a v nynějších podobách teprve poměrně pozdě povstává (1903/76).

Oproti formulaci v knižním vydání Proti Wagnerově definici, nepřipouštějící určité hranice mezi individuálními a pospolitými potřebami, zvedl se odpor (Cohn, Sax),(1913/34) stojí formulace v litografii Proti Wagnerově definici, nedopouštějící určité hranice mezi individuálními a pospolitými potřebami zvedl se v nejnovější době spor (Cohn, Sax),(1903/51), což naznačuje větší časový rozestup mezi vznikem obou uvedených textů. Zatímco litografie uvádí data např. o struktuře osídlení v Rakousku pro léta 1843 a 1890 (1903/114), tak knižní vydání je doplněno o údaje z r. 1900 (1913/70).²⁹

Obsahové změny v úvodních výkladech

rovnou, tak se používá přetiskovacích papírů, potažených slabou vrstvou škrobu. Neboť přetiskem vznikne na kameni obrácený text a tiskem opět pozitivní. Při samotném tisku každého jednotlivého archu, je třeba kámen ručně navlhčit přesně určeným množstvím vody. Vodou nasycená okolní plocha odpuzovala tiskařkou čerň a bylo tak možné poříditi mnoho otisků.

²⁸) Srovnaj též 1913, s. 28 a 1903, s. 42.

²⁹) Z hlediska datování dalších částí Bráfových přednášek lze uvést, že vývoj stavu akciových společností v tabulce s pětiletými intervaly je uveden v litografii naposled za rok 1995 (1903/221), těžby drahých kovů za roku 1994 (1903/283) [knižní vydání 1900], poměru cen zlata a stříbra 1892 [1902], počtu akciových bank 1897 [1902], stavu platební bilance 1892 (1903/ 221, 283,287; 321,381,409; 1913/161,163,181,213,228). Ale též je citován Obzor národohospodářský z r. 1902 (1903/591; 1913/339). Možná, že klíč k definitivní dataci jednotlivých edic, respektive stáří rukopisu samotného je skryt ve větě Altruistické zjevy, někdy mocného rozsahu, jeví se jako obětovně upotřebením statků nabytých výdělečným způsobem ryze soukromohospodářským (dary a nadace k vědeckým nebo dobročinným účelům poskytnuté od bohatých jednotlivců nebo sebrané sbírkami). (1913/44) Slovíčko nadace však v litografii chybí (1903/67) Ale pan profesor byl velmi zapojen do procesu vytváření vědeckých nadací již od r. 1881 (Pokorný, Jiří. Odkaz Josefa Hlávky. Praha: Academia 2005. 302 s. ISBN 80-200-1315-6, s. 31).

V kapitole §3 *Pohutky jednání, ovládající poměr člověka ku statkům; tvary hospodářské zakládající se na různostech jejich* oproti litografickému vydání, kde je uvedeno toliko s odkazem na Bastiata (*Harmonies économiques*): tzv. „**dogma o zištnosti**“ ... *stalo se pilířem celé soustavy teoretické, sloužilo především, jako již naznačeno, za princip methodický, totiž za stálou základní premisu pro deduktivní (aprioristické, spekulativní) dovozování zákonů ovládajících hospodářský život“ (1903/58-59).*

V knižním vydání bylo navíc s odkazem na Langa (*Geschichte des Materialismus* [asi 7. vydání z r.1902 (viz Bráf, 1923, s.37)]) **zpřesněno a rozšířeno tvrzení, že** tzv. „**dogma o zištnosti**“ ... *stalo se pilířem celé soustavy teoretické, nebylo původně jen principem metodickým (tj. pouhým předpokladem, aby se snáze mohlo dedukovati (viz o metodách bádání), nýbrž bylo přímo základním teorémem nadmíru rozšířeného materialistického názoru společensko-filozofického. Individuální snahy a pudy pokládaly se za jediné přirozené činitele společenských útvarů, jejichž volnou působností (tedy přes meze stejně oprávněných snah osob třetích od veřejné moci neobmezenou) přirozené zákony společenské přicházejí k platnosti, a sloužily v tom smyslu za základní premisu pro deduktivní (aprioristické, spekulativní) dovozování (1913/39), k čemuž je o něco dále dodáno, že teprve znenáhlym potřebám materialistické filosofie individualistické stala se z „dogmatu o zištnosti“ pouhá metodická pomůcka, tj. předpoklad z důvodů logické účelnosti schválně a ovšem metodicky upotřebený. Z axiomu sociálně-filozofického stal se pouhý metodický prostředek (Kunstgriff). I to nebylo bez oprávnění věcného v době, kdy měrou nebývalou se uvolnily všechny bývalé hráze volné soutěže (1913/39-40) Pokud panovala společenská filosofie individualistická, ovládalo ji v důslednosti jejich základních názorů přesvědčení, že i společnému obecnému prospěchu nejvíce se poslouží, když každý jednotlivec v mezích výše uvedených řídí se zištností svou hospodářskou, čili jinak, že prospěch obecný zakládá se na prospěchu jednotlivců a prospěch jednotlivců jest jediným přirozeným organizačním principem neboli regulátorem hospodářského života. ... Kde avšak běře zištnost pouze jako metodická pomůcka, vědomě z důvodů usnadnění logické operace upotřebená, všechny tyto posléze řečené důsledky odpadají a nic nevádí, aby i jiné organizační principy vedle zištnosti uznávaly“ (1913/40).*

Další obsahové změny jsou provedeny v kapitole *Vývojové klasifikace v oboru hospodářském, když jak v litografii (1903/58), tak i v knižním vydání (1913/54) se rozebírají vývojové stupně hospodářství, přihlížejíc k základním spojitostem soukromohospodářským, dle Karla Büchera (*Die Entstehung der Volkswirtschaft*, 1893; překlad dr. Grubera z roku 1897), ale v prvním z nich jsou uvedeny čtyři stupně (uzavřené hospodářství domácnostní, uzavřené hospodářství městské a hospodářství světové), kdežto v druhém z nich jsou uvedeny toliko první tři stupně, což je v souladu s Bücherovou státi z r. 1901. Ještě ve své přednášce *Věda národohospodářská* hovoří Albin Bráf o čtyřstupňové klasifikaci, k níž však vznáší určité výhrady.³⁰*

V knižním vydání jsou k výše uvedené klasifci udělaný dodatky: *Názvu uzavřené hospodářství městské užívá se k označení takového stavu hospodářského, ve kterém město jako sídlo řemesla, tržby vstupuje ve vzájemné styky směnné s venkovem rolnickým, aniž zasahá pravidelný rozsah těchto styků dále než na bližší okruh venkova okolního, protože rozšíření jeho vadí jednak nedostatek prostředků spojovacích, ale spolu i politika měst, která se snaží zachovati pro městské živnosti ne-li veskrze výlučně příležitosti odbytové v místě a okolí, tedy aspoň jisté přednosti a výhody v té příčině. S vývojem menších teritoriálních držav tyto snahy po výlučnosti přecházejí na tento širší, územní celek, jakmile se vrchnostenské moci příslušných malých zeměpánů podaří omeziti moc měst v duchu řečené výlučnosti dosud k vlastnímu prospěchu vykonávanou. Podmaňováním menších teritorií panovnické moci širších oblastí rozvinuje se táž politika vzhledem na celé území jejich a tvoří se tedy větší uzavřené celky tím význačněji, čím více se vyvinuje vědomí o národohospodářských úkolech státu, které se vykonávají ne pouze obmezujícími opatřeními navenek (zápověďmi přívozu nebo vývozu druhů výrobků, cly, výhodami pro vlastní obchodní lodí naproti cizineckým), nýbrž i hojností pozitivních opatření ku povznesení domácích odvětví výrobních a obchodních. Tak se dospívá k tomu, co nazývá Bücher uzavřeným hospodářstvím národním. Názvy „uzavřené hospodářství domácnostní, městské a národní“ neznačí tedy žádné nehybné tvary, nýbrž tvary znenáhla, postupně se vyvinující. Ony vyjadřují jen nejvýznačnější stupně toho pochodu, jak se udal od počátku středověku ve velké části Evropy. I mají v tom směru velikou hodnotu orientační. S novověkým rozvojem kapitálu i dopravních prostředků všeho druhu a spolu uvolněním některých zvláště vydatných omezovacích opatření nastává ovšem takové rozmnožení vzájemných hospodářských styků mezi příslušníky různých států, že se vyvinutému tomu styku dává název*

³⁰) Srovnej též Soldát, Alois. *Nástin základův a všeobecných zásad společensko-hospodářských*. Příspěvek katolické mravouky k řešení otázky sociální. [Praha: Dědictví sv. Prokopa 1913. 550 s.]

hospodářství světové, aniž ovšem zcela pominuly skutečnosti, jež dávají národům hospodářským jejich osobitý ráz. Ano, občasně i v jistých směrech ráz uzavřenosti zase se přituzuje (zvýšením cel ochranných, jako např. za posledních desetiletí XIX, věku ve většině států evropských. (1913/89)³¹

Knižní vydání je ochuzeno o větu *Ještě jiný způsob klasifikace se nám podá, když bedlivěji srovnáváme různosti vývojových stupňů dle Bücherova rozčlenění, (1903/91), která předchází textu: Nazveme-li vzájemné styky různých hospodářství, které vznikají a udržovány jsou směny hmotných statků a výkonů i jinými (úvěrovými) přechody statků obchodem (Verkehr- a contrario pouhé tržby, tj. živnosti směny prostředkující Handel), můžeme ihned uvedené (v litografii čtyři, stejně tak jako v Bráf, 1923, s. 47) stupně Bücherovy na dvě hlavní třídy, a to takto: Uzavřené hospodářství domácnostní nemá obchodu, jest neobchodové; ostatní, tři stupně mají za společný znak, že jsou formami hospodářství obchodového, (Verkehrswirtschaft) a jsou jim, postupujeme-li od uzavřeného hospodářství městského skrze uzavřené národní k světovému, měrou extensivně a intenzivně stále větší. Význam toho rozdílu objeví se ihned, jakmile s hlediska jeho si představíme celý průběh hospodářského života. Učiníme to sice majíce výhradní zřetel na soukromohospodářský obor, ale nezapomeneme, že vliv těch rozdílů jeví se i v útvarech veřejnohospodářských. (1903/92-93; 1913/57)*

Bráf dále vkládá do knižního vydání³² následující odstavce *Přechod od hospodářství neobchodového k obchodovému jest jen znenáhly. Dlouho se udržují, jen znenáhla ustupující, zbytky hospodářství neobchodového, běžně říkáme naturálního, zvláště na venkově od měst vzdálenějším. Čím větší část potřeb jednotlivého hospodářství se uhrazuje domácnostní výrobou (na př. převážnou spotřebou vlastních plodin polních a zahradních, tkaním a předením pro vlastní potřebu členů domácnosti), tím jsou i neobchodové zvyky patrnější. V podstatě uskutečňuje se řečený přechod hlavně těmito způsoby:*

1) že přebytky výrobků vlastní domácnosti, aniž se její ráz ještě jinak podstatně mění, hledají odbytu v jiných hospodářstvích, kde těch právě výrobků jest nedostatek, a to prostřednictvím směny;

2) že jednotlivci, v určitých způsobech zpracování výrobků domácnostních dokonaleji vycvičení, věnují se více méně výlučně této činnosti, živíce se odbytem příslušných zpracovaných výrobků nebo zpracováním látek od jiných k tomu cíli jim svěřovaných;

3) že jednotlivci neživí se vůbec vyráběním nebo zpracováním takovým, nýbrž toliko prostředkováním převodu statků od jedněch hospodářství do druhých (jako „obchodníci“, dopravci atd.).

³¹⁾ **V knižním vydání je naopak vypuštěna část, která doplňuje odstavec, týkající se stále větší závislosti jedince na společenských stycích:** nazýváme ji závislosti sociální. Tato závislost jednotlivcova na skutečnostech neovladatelných od něho, které panují ve směrech a způsobu konání četných jiných lidí, závislost na jejich moci, náklonostech, potřebách hospodářských jednáních atd. jest jedním z charakteristických momentů toho, co zveme společenstvím, čili společností lidskou vůbec vůbec a contrario soukromoprávních pojmů pod podobnými označeními se objevujících). Spojí a vzájemné podmíněnosti životní, které jsou konstitutivními živly „společnosti“, nejsou arci jen způsobem hospodářského dosud částečně vyléčeného, nýbrž „společnost“ jest produkt spojitosti z nerozmanitějších pramenů vyplývajících, zejména jsou to:

1. přirozené spoje dané původem (svazky rodinné a příbuzenské, národnostní, plemenné atd.) i **usazením** v určitém území;

2. kulturní, které zase jsou trojího hlavního původu: a) historicko-politického (společný vývoj dějinný na podkladě státních zřízení a všeho, co s tím souvisí); b) duchovně-mravního (jednotnost jazyka, náboženství, vzdělání), c) hospodářského, které povstávají na podkladě majetku, živností a směny statků hmotných i výkonů pracovních. Z povahy vědy národohospodářské jako speciální vědy společenské vyplývá, že ona jen posléze řečeným živlem spojitostí společenských ex professo se sbírá, ale nemůže ostatních prostě ignorovati, nýbrž musí rozličné vlivy jejich na hospodářské poměry a útvary **teoreticky** zjistiti, ve směru praktickém pak na podmíněnosti hospodářských účelů a prostředků ostatními uvedenými činiteli životními zřetel míti. (1903/90-91).

³²⁾ **V knižním vydání se nenašlo místo pro následující text** *Hospodářský proces v hospodářství obchodovém (pominouc arci více či méně četné zbytky neobchodové, naturální zvláště na venkově) záleží, jak bylo řečeno, v tom, že si zaopatřuje každé hospodářství všelikou svou potřebu vlastní výrobou. A tomu přistupuje (po odstranění otroctví) druhý význačný moment, ježto následkem platnosti individuálního vlastnictví na prostředcích výrobních a zvláště sociálně-historických příčin nezůstávají hmotné výrobní prostředky stejnoměrně rozděleny, nýbrž existují vrstvy lidí jich vůbec nemající, tedy vzniká nový druh vztahů mezi osobami, které je mají, a těmi, kdo jich vůbec nebo dosti nemají. Tu jednak tyto posléze řečené přenechávají svou pracovní sílu jiným k výrobním účelům anebo lidem nemožoucí neb nechtějící vlastních hmotných prostředků výrobních sami použítí, propůjčují jich k výrobním upotřebením jiným (podnikatelům, kam náleží i pachtýř). V obojím případě pak smlouvou upravuje se náhrada za osobní neb hmotné prostředky výrobní k cizí výrobě propůjčené. (1903/93).*

Tyto dvě skutečnosti (2. a 3.) značí tedy jistý nový způsob specialisování či dělby zaměstnání). Jakmile tento proces započal, postupuje rychleji nebo méně rychle ustavičně dále a spojen jest s postupem jeho vznik nadmíru rozmanitých tvarů.

Obecně platnou formou práva majetkového všech nynějších obchodových hospodářství jest právní řád, jenž uznává osobní či individuální vlastnictví na statcích sloužících výrobě i předmětech spotřeby. Tu dokonce mnohé v starší době vytvořené tvary vlastnictví pospolitého (na př. obcí) namnoze přešly ve vlastnictví individuálně. Druhým nejpodstatnějším znakem hospodářství obchodového jest podnikatelství. Podnikatelé vyrábějí na vlastní vrub pro odbyt nebo prostředkují odbyt v záměru ziskném a smlouvami zjednávají i cizí práci a cizí prostředky výrobní. I předměty spotřební se propůjčují za plat (byty). V mnohých oborech výroby průmyslové povstávají nebývalých rozměrů velkopodniky " (továrny). V oboru oběhu jsou nejvýznačnější typické tvary obchodového hospodářství: cena, peníze, úvěr a k jejich organizaci pojí se množství zařízení (banky, bursy atd.). (1913/57-58)

A ihned po konstatování, že následkem toho je, že proces soukromohospodářský rozpadá se nejen ve výrobu a spotřebu, nýbrž má čtyři hlavní články (výrobu orientovanou na podnikatelský zisk, směnný a úvěrový oběh a důchodové rozdělení) vypouští pro knižní vydání komentář uvedený v litografii: *Tu se vyvíjí hospodářské tvary neobchodovému hospodářství neznámé v nekonečné bohatosti a rozmanitosti (cena, peníze, míry a váhy, pacht a nájem, cenné papíry atd.) a i ti činitelé hospodářství, kteří jsou společní všem stupňům vývoje (práce a kapitál) dostávají jako předměty právního obchodu nové sociální formy. Poněvadž mnohé typické jevy buď původně jen hospodářství obchodovému náležející nebo jim zvláštní formy dostávají, nepřináležejí toliko jednotlivým z uvedených článků hospodářského procesu (např. dělba práce, podnikatelství atd. panuje ve výrobě i oběhu) slušelo by systematicky je probrati hned na těchto místech, leč z důvodů vhodnosti bude rozbor, jejich položen až do výkladu v příslušných člancích hospodářského procesu samých. (1903/94-95)³³*

(Pokračování)

3. Z nové literatury

3 x Z aneb knižní okénko 4.

Pavel Sirůček

Dnešní lidé, především zasíťovaní digitální domorodci, čtou – miněno opravdově, tedy tištěné knihy – zoufale málo. Přitom se na pultech povalují hromady titulů. Hodně proměnlivé kvality a za nemravný peníz. Mnohdy se nabízí otázka, kdo mohl něco takového vydat? A proč? Nežádka je drzá neprofesionalita a tragikomická lidová tvořivost (zde v krajně pejorativním smyslu) až neuvěřitelná. Pachtatel dílka však patří do správné partičky, která si přihrává granty, projekty. Na straně druhé jsou autoři nuceni shánět si těžce sponzory a uboze škemrat o milodary, aby mohli publikovat i bez nároků na honorář. Prostě liberalismus ... Pravidelně nepravidelná rubrika 3 x Z³⁴ telegraficky představuje pel-mel knížek, které z různých důvodů nejsou recenzovány podrobněji. Nicméně pozornost, samozřejmě i kritickou, si snad zaslouží.

Čtvrté pokračování přináší anotace pestře různorodých titulů:³⁵

³³) Četné aktualizace v textu jsou prováděny dále až v §8 O vztazích mezi skutečnostími populačními a životem hospodářským zvláště, kde jsou na jedné straně doplňována data (1913/68, na druhé straně pak vynechány některé tabulky (1903/106-107; 116). Mimochodem, teprve z litografie (1903/108) lze zjistit, jakých států se týká rozčlenění obyvatelstva dle stáří (1913/66).

³⁴ Zalistujme – Začtème se – Zapřemýšlejme.

³⁵ Síla, a hlavně chuť chybí k anotaci titulů silně zavánějících Kavárnou. Jde za prvé o dílko Fiala, P., Mikš, F.: Konzervatismus dnes: Politika, společnost a zdravý rozum v době nerozumy. Brno: Books & Pipes Publishing. 176 s. ISBN 978-80-7485-186-5. Fiala sní o tom, kterak se stane lepšopremiérem (čti vedoucím brněnsko-pražské Kavárny). Tragikomicky se přitom zaklíná konzervatismem. O jaký „konzervatismus“ má jít, demonstruje jeho podlézání řeporyjskému Boratovi, ze kterého se stala morální ikona a kompas ODS. „Myslím si, že Pavel Novotný je člověk, který nejenom patří do naší strany, ale je i ... obohacením spektra politických osobností ...“ (Šmigol. O.: Pavlu Novotnému esemesku nepošlu: Předseda Petr Fiala o směřování ODS. Echo Týdeník, 2019, č. 5, s. 21-22.

- Nerad, F.: *Pivní království Belgie: Nejen o pivu očima zahraničního zpravodaje Českého rozhlasu*. Praha: Radioservis 2019. 223 s. ISBN 978-80-88286-07-3.
- Rosling, H., Rosling, O., Roslingová Rönnlundová, A.: *Faktomluva: Deset důvodů, proč se mýlíme v pohledu na svět – a proč jsou věci lepší, než vypadají*. Brno: Jan Melvil 2018. 352 s. ISBN 978-80-7555-056-9.
- Vondruška, V.: *Epištoly o elitách a lidu*. Brno: MOBA 2018. 264 s. ISBN 978-80-243-8317-0.

Sympatická pivní agitka z Belgie

Dnešní trio titulů spojuje, že autor anotací k nim – v marnivé pýše – přistupoval s nemalými předsudky vůči jejím autorům. Ve dvou případech očekávání následně zkorigoval. Co vadilo již předem na *Pivním království Belgie*? Přece již samotný podtitul „... očima ... zpravodaje Českého rozhlasu“. K tomu „nejen o pivu ...“. Česká televize a Český rozhlas mají být tzv. veřejnoprávními institucemi. V reálu se staly hlásknými troukami pravdolákařské Kavárny, kdy aktivisticky zaměňují zprávy za své komentáře a agitky.³⁶ Objektivitu a nezaujatost se již nesnaží ani předstírat. Hlas lidu glosuje, že pravda začíná tam, kde končí signál České televize, která by se však měla přesněji jmenovat Protičeská. Od 1. ledna 2020 se u pořadů ČT objevily piktogramy upozorňující na potenciálně nevhodný obsah pro mladé diváky. Ovšem chybí piktogramy nejdůležitější. Piktogram varující před fake news by vlastně mohl nahradit celé logo ČT, anebo by měl být alespoň povinně přítomen při každém jejich zpravodajství. A co piktogram upozorňující na řířolezectví, tedy piktogram euro-německo-bruselského rektálního alpinismu? A Český rozhlas? Autorovi anotace stačilo poslouchat relace z minulé i předminulé prezidentské volby. To nebyli informující zpravodajové, nýbrž fanatičtí aktivisté a zuřivě zapálení agitátoři, elitářsky pohrdajícími normálními lidmi i normálními názory.

Již letmé prolístování – našťestí – ale naznačuje, že sympaticky vyhlížející kniha, stylově vyvedená v belgických barvách, nehodlá (jen) školometsky poučovat, korektně pokrokářsky agitovat ani pravdolákařsky moralizovat a otravně prudit. Což je dobře. A především naznačuje, že autor knihy má pivo opravdu rád, a že jde o jeho koníček, ba přímo koně. A celoživotní vášeň. Ve které se přitom i přiměřeně vyzná.³⁷ Což je ještě lépe. Dodát je možné, že rádcem knihy byl P. Borowiec, vydavatel a šéfredaktor profilpivníku *Pivo, Bier & Ale*.³⁸

Belgie bývá řazena k rájům milovníků chuťových zážitků, kdy zůstává vyhlášená svou čokoládou, svými hranolky či nepřeborným množstvím omáček. „Pro většinu Čechů je ale určitě její nejpřitažlivější stránkou pivo. Vaří se tam téměř dva tisíce různých piv, jež z Belgie dělají jednu z pivně nejrozmanitějších a nejzajímavějších zemí světa“ (zadní strana obálky anot. publ.). Poutavé pivní putování po celé Belgii, které zavádí i do méně známých míst, fundovaně provádí po tamějších pivních specialitách a má přispívat k rozšíření (nejenom) pivních obzorů českého čtenáře a pijáka piva současně. Obecně nic proti rozšiřování pivních obzorů, svět piva „to opravdu není jen český ležák“ (s. 12 anot. publ.), nicméně je tu jisté ale.

ISSN 2336-4971). Stačí se přitom rozpomenout, za co byl z ODS rituálně vyobcován a vyloučen V. Klaus ml. Tzv. „konzervativní“ strana ODS nominuje na svého místopředsedu P. Novotného, nadšeně tleská jeho pitvoření a vulgárností a on samotný ve volbách získává 65, resp. 103 hlasů! To není žádná liberální výstřednost, nýbrž naprosté dno, které nemá dno ... Za druhé se jedná o francouzský filozofující text z roku 2013 vycházející coby Michéa, J. C.: *Tajnosti levice: Od ideálu osvícenství k triumfu neomezeného kapitalismu*. Praha: Masarykova demokratická akademie 2019. 128 s. ISBN 978-80-87348-63-5. Nečekaně zajímavě znějí slova představující autora: „Je znám svou kritikou kulturního liberalismu, kterému vyčítá, že ve jménu „náboženství progresivismu“ odvedl levici od boje s kapitalismem. Spojenectví kulturního a tržního liberalismu, které analyzuje v řadě esejů, považuje za hlavní překážku bránící dosažení spravedlivější společnosti“. Nicméně že by jedna z nejzavilejších pokrokářských centrál vydala něco proti nové tzv. levici?

³⁶ Pomíneme-li soustavné nabádání ke státnímu převratu a zrušení výsledků řádných demokratických voleb tak jen namátkou připomeňme kysele protáhlé ksichtiky reportérů informujících o drtivém vítězství probrexitových normálních lidí v Británii. A opravdu učebnicová zůstává i živočišná nenávisť k americkému prezidentovi, který je dnes v (nejen tuzemských) liberálních médiích hanoben a tupen více, než byl americký prezident v 50. letech.

³⁷ Jak slastně úlevně, na rozdíl od „pivního“ seriálu ČT, který skončil na sklonku roku 2019. Ve výběru průvodce opravdu neměli šťastnou ruku. Vzorově nesympatická tzv. celebrita se v médiích holedbala tím, že o pivu moc neví a vlastně ji ani nezajímá. Nešlo se dívat nejenom na jednotlivé díly, nýbrž ani na pouhé ukázky. Škoda.

³⁸ P. Borowiec je expertem (nejenom) na belgické pivo nebo pivní sklo – podrobněji viz www.pivobierale.cz. V době koncipování anotace bylo k dispozici již číslo 84. Všechna čísla jsou telegraficky anotována v rubrice pivního deníku Bertikova pivní hlídka, resp. Zrzavé novosti na <https://bertikovapivnihlidka.webnode.cz/>.

Autor anotace je totiž čím dál více alergický na povýšené moralizování a kavárenský despekt tzv. lepšolidí vůči našemu národnímu nápoji, vůči našim českým (a moravským) hospodám, pivnicím, výčepům či šenkům a vůči naší národní hospodské a pivní kultuře.³⁹ Obecněji je alergický na kavárenský despekt vůči všemu našemu. Samozvaní lepšolidé jsou postiženi oikofobií, kdy mají neodolatelné puzení neustále očerňovat a shazovat všechno, co je naše a v každém konfliktu automaticky stranit druhé straně, cizímu – západním a hlavně nebilým.⁴⁰ Když nejde uškodit více, podvraťáčtí parazité okopávají kotníky alespoň havloidním plivancem na čecháčkovské zápečnictví a provincionalismus, údajnou malost a malé ambice, obzory i rozhledy. Přitom Češi ani Moravané bezvýznamní ani malí nejsou ani nikdy nebyli. Všechny ty pseudointelektuální ubožácké kecny záporných nul o „malém českém rybníku“ (a co by prý dokázali, kdyby žili jinde)⁴¹ s rádoby světáckým posmíváním se českým blbečkům, kteří neunesou svobodu a starají se jenom o vlastní pupek, vlastní dvorek⁴² a svoje pivko ...⁴³.

³⁹ Srov. text Nenechme si vzít české pivo a českou hospodu nabídnutý čtvrtletníku Výboru národní kultury Lípa. ISSN 1210-7476: „České pivo pítí, českou děvku mítí. Hoj, radosti takové mají jenom Čechové!“. Vlastenecko-obrozenecký popěvek z předminulého století dnes dramaticky nabývá na aktuálnosti. Pivo – především český ležák – je přece našim bytostně národním nápojem. Pivo je mokem navýsost společenským. A nápojem levnicovým. Naši typickou institucí a nenahraditelným sociálním tmelem je tradiční česká (i moravská) hospoda, pivnice, výčep či putyka. Naše hospoda je místem pro život, pro setkávání a stýkání se normálních lidí. Což liberál-fašistům náramně vadí, a proto se to snaží pokrokářsky zlikvidovat. Dehonestovat, pošlapat, umlčet, zničit. Globální konfrontace mezi zdegenerovaným liberalismem a normálními lidmi nabývá i podoby střetu dvou rozdílných světů. Samozvanými mesiáši tzv. Dobra, tzv. lidských práv a globálního pseudopokroku, obrazně ztělesněnými liberální velkoměstskou Kavárnou. Která agresivně destruuje svět normálních lidí, včetně konzervativní inteligence, představovaný tradicionalistickou venkovskou Hospodou. Pyšná Kavárna dělení na „kosmopolitní kavárnu“ a „českou hospodu“ ale odmítá. Toto prý vymysleli „podivné think tanky“ (asi putinovské). Švejkovský Prague Pub si má sluníčkářsky podat ruku s kařkovským světem Prague Cafè. Uznat jeho nadřazenost a vzývat zvrácené pahodnoty tzv. lepšolidí. Mediální klišé „vzdělaná kavárna“ vs. „buranská-národovecká hospoda“ jsou však důkazem, že toto rozdělení reálně existuje. Kavárně vadí, že se normální chlapi a normální ženské konečně probouzejí i ozývají. Elitářská Kavárna, ovládající média a reprezentující kosmopolitní vrchnost i politický kýč, z výšin údajně intelektuální převahy povýšeně nahlíží na Hospodu. Postižena komplexem rádoby světovosti pivo nálepkuje coby symbol průměrnosti, zápečnického provincionalismu a zaostalosti MČČ. Kavárníci povinně plivají taktéž na českou hospodskou kulturu. Pohrdají i naši tradiční gastronomií. Oni ostatně pohrdají úplně všim našim, našimi kořeny, kulturou, jazykem, vlastní, národem, tradicemi i skutečnými autoritami. Dříve našinci na své pivo i hospody bývali jaksepatří hrdí. Oprávněně. České hospody žily, kvetly a byly úžasným fenoménem kulturním, vlasteneckými středisky i centry politické a národní agitace. I symbolem zdravé českého plebejství. Tradiční česká hospoda nám dnes umírá před očima. Hostů ubývá, věrní štamgasti a slavné stolní společnosti odcházejí, zmizel kulečník, mariášníci, kytary, harmoniky, zpěv. Pseudozábavu obstarávají odcizené obrazovky. Místo družného hovoru digitální dementi nábožně zírající do mobilů. Lidé houfně přestávají chodit na pivo a pokrokáři tomu hystericky tleskají. V hospodách se odjakživa kritizovalo a vždycky nadávalo na poměry. A tak cíleně činí vše, aby hospodám a tradiční pivní kultuře zasadili další kruté rány. K umírání českého hospodského života – vedle proměn životního stylu a stárnutí pravidelných pivařů – výrazně přispívají silící regulace a zákazy. Prohlubují se rozdíly v pití piva baleného a sudového, v neprospěch čepovaného. Přesun pití piva z hospody do soukromí přitom kosmopolitním elitám plně vyhovuje. Kriticky debatující a samostatně přemýšlející normální lidé, kteří se pravidelně setkávají, hovoří spolu z očí do očí a tímto spolu i žijí, nejsou v jejich zájmu. Namísto „face to face“ si máme vystačit s Facebookem. Aktivističtí maniaci, pod vznešenými fanglemi, slogany a hesly, zuřivě bojují proti tomu, co oni nemají rádi. Jejich morální imperialismus jim nalhává, že jsou předurčení spasit lidstvo. Hodlají vymýt hotovostní peníze, střelné zbraně, kouření tabáku i pivo, v čele s čepovaným. Protikuřáckou hysterií to začíná. Brzy dojde na alkohol a maso. Co si ještě necháme vzít? Na místě je boj za zřízení státního Fondu na podporu a zachování regionální pivní kultury. Příkladem budiž Belgie, které se podařilo pivní kulturu (spojenou s pivem lahvovým) zapsat na seznam UNESCO. Naše pivní kultura je zase neodmyslitelně spojená s pivem čepovaným. Záchrana národní gastronomie, včetně českého piva a hospod s naší kulturou je nedílnou součástí národního obrození 2.0. Liberálnímu zlu se nesmí pořad jen ustrašeně ustupovat. Pravda a zdravý rozum zvítězí nad pokrokářskou lží a nenávisť ke všemu normálnímu!

⁴⁰ Neb každý uvědomělý pokrokář ctí dogma, že hodní jsou automaticky oni a zlí vždycky my, neboť jsme bílí. Oni nás přece přišli obohatit kulturně, civilizačně, kulinářsky etc. a zachránit svou pilnou práci i velkou potenci.

⁴¹ Což je další verzi ublízeneckého fňukání nad tím, co všechno jim bolševik zakazoval a nedovolil. A co museli prý ukrývat po šuplicích. Po roce 1989 se ukázalo, že šuplíky byly prázdné. Na ně „velký svět“ opravdu čeká ... Zvláště na ty, kteří se vyznačují typicky protektorátní mentalitou – hlavně musí vždy stát na té správné straně.

⁴² Kosmopolitní kavárníci vytrvale kritizují prý „extrémně uzavřenou společnost“. Máme být „sebezahledění“, máme málo cestovat, nemáme mít zájem o cizí kultury ani jazyky (přičemž prý málo poklonkujeme angličtině) a nemáme tudíž být konkurenceschopní na zahraničních trzích (Jako by o to normální lidé automaticky stáli).

Povinností „*slušného*“ kavárníka je tudíž plivnout si i na prý nezřízenou konzumaci českých pivařů a přezíravě hledět na tupé lití piva do hlavy u nekavárenských Čecháčků (tzv. lepšolidé přitom „*znalecky*“ otáčejí číše vína, přičemž do sebe okázale soukají patoky z krabičáků). Terčem jejich nenávistných útoků je v neposlední řadě zaprděná ubohost MČČ (= malého českého člověka), který prý umíněně pořád a pořád vyžaduje jenom svou trapně „*ubohou*“ desítku a dvanáctku. Na místě je ovšem připomenutí, že největším kumštem je vařit právě dobrou českou desítku a dvanáctku, a především ji uvařit pokaždé stejně. Také proto je dnes tolik experimentování nejenom u minipivovárků. Něco se zkusí a pak se tvrdí, že to tak sládek vlastně chtěl. Proto i taková záplava ejlů – samá IPA, APA, NEIPA etc. Případně se to nazve nějakým novotvarem, a především se u toho tvářit, jak jsme světoví a úžasně „*cool*“. Poctivě je ale přiznat, že výše zmíněné anotovaná kniha páchá v míře snesitelné a spíše implicitně.

Publikaci otevírá mapka Belgie s vybranými městy a pivovary, s důrazem především na trapistické. Nicméně nechybí ani sterilní europivo Stella Artois z Lovaně. Krátký *Úvod* rekapituluje rozdílnosti pivařského národa belgického a českého. Našinci si mají zakládat na plzeňském ležáku a na „*nezřízené konzumaci „zlatavého moku*““. Belgie má naopak vynikat „*pivní rozmanitostí a chuťovou pestrostí*“ (s. 11 anot. publ.). K důvodům pestrosti text řadí „*dosud silně regionální a lokální charakter*“ (s. 12 anot. publ.) belgického pivovarnictví. F. Nerad připomíná, co často zaznívá, a to „*že jediné, co Belgii drží pohromadě, je král, fotbalová reprezentace přezdívaná Rudí d'áblové – a pivo*“ (s. 11 anot. publ.). Pivo má v zemi „*složené z frankofonního Valonska, nizozemsky mluvícího Vlámka a multikulturního Bruselu suverénně nejdělsí a největší tradici*“ (dtto). A belgická pivní kultura byla příkladně zapsána do seznamu UNESCO. Belgický pivo spojuje a jsou na něj hrdí. Na rozdíl od řady našich, resp. přesněji „*našinců*“, kteří se stydí nejenom za pivo, a především za to, že jsou „*našinci*“.

Knížka, s fotografiemi (včetně belgických pamětihodností, nejen pivních, resp. pivovarských a hospodských) či obrázky pivních etiket téměř na každé straně, sestává z jedenácti kapitol – belgických pivních zastavení. Po třech kapitolách následují vsuvné *Pivní přestávky*. Závěrem čtenáře přiměřeně poučí *Slovník základních pojmů* a *Kalendář hlavních belgických pivních festivalů*. Text je psán čtivě, svižně a místy i vtipně a s nadhledem. Nejedná se přitom o vyčerpávající encyklopedii ani odbornou studii, přinášející nové poznatky. Spíše o poučeného pivního průvodce – s řadou osobních postřehů a příběhů – určeného širší pivní veřejnosti. Hlavně asi osloví laiky, leč i čtenář poučenější může mnohé podnětné v textu lehce nalézt. Vcelku pohodový titul, ve kterém lze zalistovat či se ponořit hlouběji. A i vracet se k němu.⁴⁴

Představme obsah podrobněji. Kapitola 1° *Trapista není od slova trápiti* uvádí do unikátní klášterní pivní tradice v duchu motto kapitoly „*Bůh proměnil vodu ve víno, tak jak může být pití piva hříchem?*“ (nápis u jistého belgického kláštera). Představuje historii i současnost belgických klášterních piv zvaných trapistická.⁴⁵ Včetně pivovaru z opatství sv. Sixta, známým jako Westvleteren. Místní quadrupel s číslem 12 na zátce byl v několika anketách vyhlášen nejlepším pivem světa.⁴⁶ Unikátní zůstává i „*nebyznysový*“ přístup, který trapistické pivovary spojuje. Mniši obvykle uvaří jenom tolik piva, kolik potřebují vydělat na provoz opatství. Přitom i sami pivko střídme pijí, kdy již v minulosti pro sebe vařili slabší piva z ovsa

⁴³ Buranským venkovanům, listujících bulvárem a sledujících seriály s lahváčem v ruce ... Za blbce označuje všechny, kteří nevolí jako on, kavárník T. Halík. Další – a to přímo učebnicovou – ukázkou samolibé nadutosti je pohrdání normálními lidmi ala A. Mitrofanov. „Ostatně mnozí, ne-li většina z těch, mezi něž se Milion chvilék chce vydat, mají přirozenou tužbu být poddanými s bydlem zajištěným od pána ... Většinová česká společnost postrádá myšlenky, které se dokážou povznést nad malost, strach a snahu za každých okolností mít klid ... Milion chvilék vrhá svůj elán do současné bažiny“ (<https://www.novinky.cz/komentare/clanek/ocima-sasi-mitrofanova-milion-chvilék-vrha-svuj-elan-do-baziny-40309381>). Samozvaný lepšočlověk z Rostova na Donu, přitom fanatický rusofob, velkopansky peskuje Milion chvilék 3.0 za plán spanilými jízdami vychovávat obyčejné lidi. Lidskou „bažinou“ míní kavárník s přezíravým despektem normální české chlapíky a normální české ženské.

⁴⁴ Srov. další pivní (či kulinářské) recenze in Marathon – např. 2018/č. 2, 5, 2017/č. 4, 2013/č. 6, 2010/č. 2, 6.

⁴⁵ „Trapistickými se smějí nazývat pouze piva vařená v řádech cisterciáků přísné observance“ (s. 17 anot. publ.). Těž zvaných trapisté, podle francouzského opatství La Trappe, které bylo v 17. století centrem reformy řádu. Trapisté žijí řeholním způsobem podle ústřední myšlenky „Modli se a pracuj“. Ideu práce mniši dnes naplňují především výrobou sýra a piva. Šest klášterů (z celkových čtrnácti), které smějí používat označení autentický trapistický výrobek je rozseto právě po Belgii. Achel, Westmalle, Chimay, Rochefort, Westvleteren a Orval.

⁴⁶ Kdo však nechce platit horentní sumy za věhlasnou westvleterenskou dvanáctku, „má si prý dát dostupnější tmavě ebenový quadrupel St. Bernardus Abt. 12“ (s. 136 anot. publ.) z pivovaru ve Watou. Obě piva se od sebe nemají poznatelně lišit. Majitel pivovaru St. Bernardus ale tvrdí: „My stále používáme původní westvleterenské kvasnice, zatímco Westvleteren už přidává kvasnice z Westmalle. Naše pivo je proto lepší“ (s. 137 anot. publ.).

a pro hosty připravovali kvalitní silná piva z ječmene. Čtenář se dozvídá řadu zajímavostí, včetně toho, proč bývají trapistické moky tak mocné⁴⁷ či informací, kde lze tato piva ochutnat.

S ještě daleko starší tradicí výroby piva, nežli je stovky let trvající produkce klášterních piv, poutavě seznamuje kapitola 2° „*Kyseláče*“ od Senny. Je věnována spontánně kvašenému pivu zvanému lambic a lambickým pivovarům⁴⁸ a nadšeným pivovárkům v okolí Bruselu, s „*pivodárným*“ klimatem. S největší koncentrací divokých kvasinek v ovzduší. V regionu v údolí řeky Senne.⁴⁹ S vlnkovou lodí v podobě bruselského pivovaru Cantillon. *O višních a oslech* je pojmenování kapitoly 3°. Pozornost je soustředěna na ovocné varianty spontánně kvašených piv. Višně jsou klíčovou surovinou pro výrobu kyselého višňového piva krieku. Což jsou višně + lambic. A ti osli v názvu kapitoly? Obyvatelé Schaerbeeku, dnes součásti Bruselu, vyšlechtili extra kyselé a tmavé višně, které za pomoci oslů dopravovali na bruselský trh. Schaerbeeku se tak začalo říkat Město oslů. Za čímž byla i jistá závist, neboť schaerbeečtí na oslech s višněmi byli ve středověku osvobozeni od platby za vstup do města. Osel se stále vyskytuje ve znacích např. řady tamějších hospod. Opomenuto nezůstává velmi populární pivo zvané faro, spontánně kvašené a dokvašené kandovaným cukrem nebo karamellem. Hrdí vyznavači fara tvoří v Belgii specifické společenství a mají i svého velmistra řadu piva fara. Pozornost kniha věnuje, včetně samostatné kapitoly, i pivnímu sklu, kdy sklenice na lambicy a guezy⁵⁰ mívají silné dno. „*Aby vydržely, když se v nich cukr rozmělnoval jako v hmoždíři*“ (s. 66 anot. publ.). Když totiž nebylo faro, tak si především ženy toto sami dělávaly vhozením, a následným rozdrčením pomocí drtítek, cukru do sklenice se spontánně kvašeným pivem.

Pivní přestávka první nese podtitul *Kníže z Pajottenlandu, co nesnáší hygienu*.⁵¹ Autor knihy rozmlouvá s italským znalcem jménem L. Dabove. Považovaným za otce renesance italského řemeslného pivovarnictví, jehož největší láskou zůstávají piva belgická. Především ta kyselá z údolí řeky Senny, na kterých oceňuje „*příběh*“ a lokální charakter. „*Náruživost, s jakou je propaguje a bojuje za jejich zachování, mu vynesla ... přezdívku Kníže z Pajottenlandu*“ (s. 69 anot. publ.).⁵² Za „*první ligu*“ označuje Cantillon a ohledně „*míchačů guezu*“ Tilquin.

Do Gentu zavádí kapitola 4° *Když pivo není chmelový mok*. Věnována je historii bylinných piv gruit, středověkých piv s nádechem bylinného záhonu. Přičemž na začátku novověku přidávání bylin do piva vymizelo. Neexistovaly totiž přesné recepty, a tak se nedařilo vařit piva stejná. Pivovarníci přesedlali na chmel, díky kterému se vaření piva lépe kontrolovalo. V roce 2009 však bylo v Gentu otevřeno „*pivní bylinářství*“ – minipivovar Gruut, který přichází s novými recepty historických piv. Složení bylin si ponechává v přísném utajení. Moderní gruit z pivovaru Gruut má údajně navíc povzbuzovat sexuální apetit. „*Chmel, jak známo zklidňuje. Ve válkách proto dostávali vojáci v první linii spoustu piva, aby byli klidní. Stejně tak mniši pili hodně piva, aby utlumili své libido. Je vědecky prokázáno, že chmel libido utlumuje. Zato byliny, které používám já, ty ho posilují*“ (s. 85 anot. publ.) – tvrdí sládková a pivovarnice minipivovaru Gruut. Musí se však pít častěji a ve větších dávkách. Věřte, nevěřte.

Hřejivá silná vánoční piva bières de Noël a kerstbieren se nacházejí v centru zájmu kapitoly 5°, nazvané *Silák pod stromček*. Ve 20. letech 20. století přicházejí některé belgické pivovary s nápadem dát svým zákazníkům před koncem roku něco zvláštního jako poděkování. Takže např. celosvětově rozšířený belgický ležák Stella Artois byl původně vánočním pivem, poprvé uvařeným roku 1926. „*Dnes už mu z jeho vánoční historie zbyla jen hvězda (stella) ve jméně a ve znaku téhle populární lovaňské značky*“ (s. 90 anot. publ.). Kniha se zaměřuje především na Festival vánočních piv v Essenu. V Belgii přitom různé

⁴⁷ Polotmavým silákem stylu Belgian Dark Strong Ale značky Rochefort Trappistes 8 (alc 9,2 %) z pivovaru Brasserie de l'Abbaye Notre-Dame de Saint-Remy Rochefort autor anotace přivítal v domovské žižkovské pivnici 1. 1. po ránu Nový rok s magickým číslem 2020. I když častěji mlsává Kasteel Rouge – tmavé pivko Kasteel Bruin s višňovým extraktem. Anebo superhořčáka Hopuse, kterého záhodno pít pomocí dvou sklenek.

⁴⁸ Které představuje legendární kniha Webb, T., Polard, Ch., McGinn, S.: *LambicLand: A Journey Round the Most Unusual Beers in the World*. 2. vydání. Bristol: Cogan and Mater 2010. 128 s. ISBN 9780954778972.

⁴⁹ „Spontánní kvašení můžete provádět kdekoli na světě, v Praze i Itálii, ale nevznikne z toho lambic. Pouze v oblasti u Bruselu se vyskytuje těch přinejmenším osmdesát čtyři kouzelných bakterií a kvasinek, které dělají lambic lambikem“ (s. 70 anot. publ.).

⁵⁰ Gueuze je směsí různě starých piv lambic, které poté druhotně kvasí v lahvích na šampaňské.

⁵¹ Spontánní kvašení bývalo jediným způsobem výroby piva před vynálezem pivovarských kvasnic. Přičemž velkou roli hraje prostředí – „Každá stěna i nástroj v pivovaru mají v sobě „infekci“, která se projeví“ (s. 70 anot. publ.). „A to díky prostředí, kde ... lambic vzniká. Na rozdíl od klasických pivovarů je nutné nedodržovat hygienu“ (tamtéž).

⁵² Pajottenland je specifický region ve vlámské provincii Brabantsko (Vlámský Brabant).

pivní přehlídky probíhají skoro po celý rok, což dokládá nejen obsáhlá kapitola 6° *Belgický Oktoberfest a další pivní svátky*, ale také *Kalendář hlavních belgických pivních festivalů* na konci celé publikace (s pozvánkami i odkazy na každý měsíc, kromě ledna). Kapitola samotná líčí zejména nejen čistě pivní zážitky spojené s Belgickým pivním víkendem počátkem září, konaném na Velkém náměstí „v multikulturním a multinárodním“ euroBruselu. Na rozdíl od mnichovského Oktoberfestu, který se zvrhl v globální cirkusovou megachlastačku,⁵³ akce belgické bývají komornější a jsou „mnohem víc o setkávání lidí, kteří o pivo něco vědí a mluví o něm“ (s. 105 anot. publ.).

O belgické a české pivní DNA je název poučné *Pivní přestávky druhé*. Vyplněné povídáním s belgickým pivním odborníkem, porotcem, sommeliérem či vydavatelem pivního magazínu L. De Raedemackerem. Do mramoru i zlata by bylo záhodno tesat jeho moudrá slova o tom, že v Belgii se všechno točí kolem piva. „Pokud byste Belgii zbavil piva, lidé by spolu přestali mluvit a společenský život by se stal hrozně nudným. Možná by se úplně zastavil. V Belgii ... se pije už po staletí, je to součástí našeho života a naší kultury. Je to naše pravá DNA, protože pivo máme v naší krvi“ (s. 125 anot. publ.). A dodává, že pivo spojuje jinak vzájemně nikoli přehnané přátelské Valony a Vlány, ale i Brusel. „V Belgii máme takové přísloví, které říká: To, že držíme pohromadě, je vtip, ale pivo nám dává společně sílu“ (s. 126 anot. publ.).

Jak již zaznělo úvodem, pivo Belgii a vlastně reálně neexistující Belgičany mocně spojuje. Na rozdíl od Čech a Moravy, kde pivo a pivní kultura rozděluje. Jsme rozštěpeni na liberální kosmopolitní Kavárnu a konzervativní českou Hospodu. I když pokrokářská Kavárna, včetně nátlakových neziskovek & co. zastupuje mnohem méně populace, ovládá mainstreamová média a útočí stále agresivněji na normální život normálních chlapů a normálních ženských. Zůstaňme u piva a konstatujme, že v Belgii by toho, kdo by jim jejich pivo, a jejich pivní kulturu i tradice, chtěl brát, a kdo by je cíleně dehonestoval, hnali společnými silami ... Bažinám deep state a jejich progresivistickým úderkám se však setkávání normálních lidí v českých a moravských hospodách u piva do jejich stvůrných plánů nehodí. Chtějí všem sebrat identitu, včetně již i identity pohlavní. Chtějí nás vykořenit, odnárodnit, naředit cizorodými migranty a přetavit do poslušné otrocké masy (nejenom digitálně) dementních eurolidí.

L. De Raedemacker hovoří o tom, že na světě existují „jen čtyři národy se skutečnou kulturou pít piva“ (s. 126 anot. publ.). Jde o Belgii, Británii včetně Irska a: „To samé platí o Němcích a o Česích“ (tamtéž). F. Nerad se opakovaně snaží De Raedemackerovi podsouvat, že česká pivní kultura má být o konzumaci, „zatímco ta belgická více o vychutnávání a radosti z piva“ (s. 127 anot. publ.). Belgičan ovšem s nadhledem, a velmi sympaticky, kontruje tím, že si na nic nehraje a říká: „Mám-li být upřímný, většina lidí v Belgii prostě pije pivo ... Neřeší, jestli je to pivo sladké, nebo jestli je víc hořké, nebo víc chmelové. Prostě jim buď chutná, nebo nechutná. Takže i u nás se pivo hlavně pije“ (tamtéž).⁵⁴ Opět zlatá (a normální) slova z úst normálního člověka. Nikoli např. hipsterského pozéra (nebo jiného reprezentanta tzv. nové kosmopolitní třídy), pro kterého je bytostně nejdůležitější selfičko s módním mokem umístěné na síti, prokazující, že dotyčný je vždy a všude „cool“. „Kůl“ nebo „vůl“? B je správně.

De Raedemacker odmítá i přehnané velebení Belgičanů coby „pivních fajšmekrů“ a klidně se hlásí k tomu, že jde o „normální pijáky“. „Ano, jsme pijáci se vším, co k tomu patří“ (s. 127 anot. publ.).⁵⁵ A dodává, že Belgičané jsou pivními experty „ne proto, že by se o to cíleně snažili, ale díky tomu, že pijí různé druhy piv. Učí se tím, že pijí. A to je ten rozdíl oproti Čechům a je to i jeden z pokladů belgické pivní kultury“ (s. 127 anot. publ.). Zdůrazňuje přitom regionální rozmanitost, která je pro Belgii typická. Což vysvětluje tím, že v Belgii bylo mnoho malých pivovarníků, „kteří neměli prostředky, aby mohli dovážet pivo do velkých měst“ (dtto). Otevřeli si proto svou hospodu a lidé v regionech dodnes pijí místní pivo⁵⁶ (S výjimkou velkých měst typu Bruselu či Gentu). V Belgii je dodnes mnoho podniků, kde se

⁵³ Přitom dnes již zeleně korektní – tudíž v roce 2019 i s uhlíkově neutrálním stanem. Nesmělo se tam pšoukat, ani vydechovat molekuly CO₂, které Sv. Greta Posedlá údajně vidí svým jemnozrakem a cítí svým jemnočichem.

⁵⁴ Autor anotace pamětnicky vzpomíná, kterak za studentských let udatně s kumpány „bojovali proti Belgii“. Což byla nejen občanská povinnost, nýbrž i věc národní hrdosti a cti. Belgie totiž dobově atakovala naše zlato ve spotřebě piva na hlavu. Dnes již neatakují. Dnešní mládí by takto ale již nebojovalo. Oni snad i chlastají jenom virtuálně (a nejenom chlastají ...). A národní hrdost? Netuší, co je opravdová hrdost, a především, co je to národ.

⁵⁵ Oblibu silných piv následně vysvětluje tím, že Belgičané zkrátka mají rádi alkohol – „... pivo s obsahem kolem šesti procent je u nás stále nízkoalkoholické pití“ (s. 130 anot. publ.). Významnou roli přitom sehrál i prohibiční zákon z roku 1919, kdy nebylo v hospodách možné koupit více než dvacetiprocentní alkohol. „Pivovary proto začaly vařit silnější piva, aby to Belgičanům vynahradily“ (tamtéž).

čepuje pouze pivo určitého pivovaru.⁵⁷ I velcí hráči na globálním pivním trhu provozují své lokální značky. Dodejme, že L. De Raedemacker za „nejlepší hospodu na světě“ označuje Oud Arsenaal v Antverpách. „*Všichni tam pijí pivo a baví se spolu*“ (s. 131 anot. publ.).

Belgický chmel a chmelařství si bere na paškál kapitola 7° *Belgický Žatec*. Kterým má být město Poperinge v oblasti Westhoek. Pěstování chmele je přitom dnes v Belgii spíše tradicí a udržovaným dědictvím, než že by mělo větší ekonomický význam. Význam však má chmelová i pivní turistika, podporovaná např. cyklostezkami. Na rozdíl od chmelnic českých „na těch belgických nenajdete žádnou vlastní chmelovou odrůdu, tedy třeba nějakou belgickou obdobu žateckého poloraného červeňáku“ (s. 141 anot. publ.). Kniha představuje i poperingský hommelbier, svrchně kvašené pivo světle bronzové barvy s hustou bílou pěnou, poctivě chmelené, z pivovaru Van Eecke z Watou. Kolem chmelu se točí také kapitola 8°, nazvaná *Bílé, nikoli zelené zlato*. Čtenáře seznamuje se životem chmelařských farem, které se obvykle vedle pěstování chmele věnují ovšem i jiným činnostem. Spolu s pěstováním dalších plodin či chovem skotu nebo skotu se zdrojem výdělku stávají i chmelové výhonky neboli hopscheuten. Jejich sezona se odehrává na přelomu února a března. Bílé ocásky rašícího chmele se z kořenů běžně odřezávají přímo na chmelnici. A konzumují na způsob chřestu. Vše vrcholí na konci března na festivalu Hopscheuten Happening v Poperinge. Z výhonků se připravují rafinované kulinářské kreace, kdy k místním klasikám patří chmelové výhonky s pošírovaným vejcem a holandskou omáčkou. Falický tvar uříznuté rostlinky evokuje i údajné afrodiziakální účinky.

Na chmelařských farmách lze zakoupit také chmelovou čokoládu. Belgickou náruživost k čokoládě (připomeňme slavné echt bruselské pralinky) a samozřejmě i k pivu, včetně jejich logického spojení šířejí mapuje kapitola 9° *Někdo to rád hořkosladké*. Představuje nejenom např. čokoládové pivko z pivovaru Huyghe (známého moky Delirium s růžovým slonem na etiketě), nýbrž hlavně belgickou specialitu v podobě párování piva a čokolády. Při párování bývá kladen důraz na vyváženost⁵⁸ – „*To znamená, že čokoláda musí zůstat čokoládou a pivo pivem. Jedno nesmí „zabít“ to druhé a opačně*“ (s. 168 anot. publ.). Pivo zde má zůstat pivem svou hořkostí, připomínající hořkost velmi tmavé čokolády. Jiným směrem spojování může být přidávání kakaových bobů do piva, tedy cesta dezertního čokoládového piva atd.

Piva plzeňského typu označuje za nejlepší na světě (dokonce i za lepší, nežli jsou ta belgická) D. De Keukeleire, přezdíváný „*belgický král piva*“ aneb belgický Gambrinus.⁵⁹ Důvody přibližuje v rozhovoru v rámci *Pivní přestávky třetí*, nazvané *Belgický Gambrinus, co nedá dopustit na českou Plzeň*. Má jít především o to, že Češi používají vlastní chmel, zejména žatecký. „*To je důvod, proč jsou vaše piva tak výborná a současně zdravá, protože používáte hodně chmele. Žatecký chmel má nižší hořkost. Vaši pivovarníci ho proto musí používat hodně a hodně chmele znamená, že se do piva dostane i spousta látek prospěšných pro zdraví*“ (s. 175 anot. publ.). Češi tudíž mají být nejsilnější, a nejlepší, v plzeňských pivech, Belgičané zase v „*top fermentovaných pivech s vysokým alkoholem*“ (s. 176 anot. publ.). De Keukeleire se zmiňuje také o chmelu a o nových trendech, resp. možném ohrožení žateckého „*kvůli agresivitě Američanů a jejich aromatického chmele*“ (dtto). Považuje za rozumné a nutné bránit se americké konkurenci a uvažuje i o nových trendech, kdy by např. více chmelu mohlo nahrazovat alkohol. Z belgických pivovarů doporučuje navštívit Rodenbach v Roeselare.

Kapitola 10° *Symfonie pivního skla* oprávněně velebí nedílnou součást belgické pivní kultury, a to přímo posedlost „*originálním pivním sklem*“ (s. 183 anot. publ.). Belgičané mají být konzervativními pivňáři, kteří ve sféře pivního skla jsou doslova puritánští. Na každé ze svých oblíbených piv mívají vlastní

⁵⁶ Z oblíbenosti místního piva u místních lidí v Belgii (včetně hrdosti na místní pivo) by si měli vzít příklad někteří tuzemští konzumenti. Autor anotace totiž vůči českým pivňákům zcela nekritický také není. Sám již mnohé zažil i vypil. Když si Fanda otevře hospodu a začne vařit svoje pivo, našinec často k němu nejde. Raději k Vietnamci na gambáč. Nebude přece platit „zlodějské“ ceny a nenechá přece Fandu vydělat. Třeba kolem Broumova by mohli vyprávět, ale i v Jižních nebo Středních Čechách ... Nicméně oblíbenost piv vypitých „pod komínem“ nadějně roste.

⁵⁷ Což De Raedemacker považuje současně za sílu, ale „i slabost belgické pivní kultury“ (s. 127 anot. publ.).

⁵⁸ Párování piva s nejrůznějšími pokrmy či pochutinami, včetně ovoce či právě čokolády, tvoří obsah samostatné rubriky časopisu Pivo, Bier & Ale. Namátkou vyberme z č. 84 – perník je certifikovanými pivními sommelieri doporučován kombinovat s tmavým ležákem (třebas Albrechtem 12% Kateřina z Frýdlantu), tmavá čokoláda či čokoládové a kávové deserty zase se silným a sladkým stoutem (např. Albrecht 17% Morion). Což je cesta souznění, kdy pivo a jídlo krácejí vedle sebe a vedou se pěkně za ručičku. Jinou cestou je naopak drsný kontrast.

⁵⁹ „Inspirací pro postavu patrona pivovarníků, mytického krále Gambrina, byl skutečný vladář jednoho z belgických vévodství Jan I. Brabantský“ (s. 175 anot. publ.).

sklenice. Z jiné by jim mok nechutnal. Krásná tradice!⁶⁰ Text neopomíjí ani jeden z nejkoničtějších pivních pohárů v Belgii – známé „*přesýpací hodiny*“ na pivo Kwak. Určené původně pro kočí, kteří nesměli kočár opustit. Tak si pohár zavěšovali do držadla na kozlíku. Představeny jsou muzea pivního skla nebo sklenka na šampaňské pivo Deus, které se sluší otevírat šavlí – sabráží. Poslední kapitola, 11° *První pivovod světa*, zve do Brugg. Vedle vyhlášené zvonkohry se metropole provincie Západní Flandry pyšní první pivovodem na světě. Netradiční potrubí vybudoval místní pivovar De Halve Maan. Slavnostně spuštěn byl pivovod 16. 8. 2016. Je dlouhý tři kilometry a propojuje pivovar uprostřed historického centra Brugg se stáčírnou za městem. Cesta pivu trvá čtvrt hodiny. Dej Bůh štěstí! Geef God geluk! Donnez de la chance à Dieu! Gib Gott Glück!

Dnešní první a druhou anotovanou publikaci volně propojuje citát A. Lincolna: „*Pokud lidé znají pravdu, mohou čelit jakékoli národní krizi. Nejdůležitější je jim dát skutečná fakta. A pivo*“ (s. 183 anot. publ.). Ostatně moudrými výroky o pivku je uvozena každá z kapitol.

Data v rukou Roslinga opravdu zpívají,⁶¹ leč falešně podle (hyper)liberálních not

P.S. není tentokrát na konci, nýbrž hned na začátku. Autor anotace si při psaní rozpomněl na bonmot malého rošťáka Gibusíka z legendární (tedy té staré) Knoflíkové války: „Kdyby sem to byl býval věděl, tak bysem sem nechodil“. Kdyby to býval věděl, tak by tuhle knihu nekupoval, ani neanotoval ... Kniha Faktomluva je natolik opěvovaná a přehnaně velebená, až to je krajně podezřelé. Po téměř ročním váhání byl titul zakoupen za vlastní prostředky v předvánoční těžké hysterii v těžce kosmopolitním centru Prahy. A Vánoční Svátky se odehrály ve znamení jeho četby a anotace. Autor anotace sice cosi tušil, nicméně četl a psal pěkně od začátku a popořádě. K doslovu se dostal až posléze. A poté i hojně škrtal. Doslov (s. 265-267 anot. publ.) líčí nemoc H. Roslinga a okolnosti vzniku knihy. Což mnohé staví do poněkud jiného světla. Ironická slova ke knize tak působí „řeporyjsky“ (hyenisticky a lacině). Autor anotace pociťuje i trapnost, obdobně jako při kritice klimatické Grety T. Nemocným se nesluší posmívat. A lze samozřejmě přimhouřit oči i nad jejich patetičností a snahou něco zanechat. Nicméně mají jejich aktivity a díla být zcela nekritizovatelné? Musíme opravdu všichni povinně a pořád předstírat, že jde o převratné veledílo, když tomu tak opravdu, ale opravdu není, a to proto, že kniha vznikla jako „poslední bitva“ nemocného? Silně to zavání citovým vyděračstvím. Obecně lze lidem, kteří nejsou fyzicky či psychicky fit popřát uzdravení a doporučit spíše odborné léčení než např. nenávistný globální aktivismus. Což se nevztahuje ale na H. Roslinga a vlastně ani na GT samotnou. Spíše na její okolí, resp. loutkovodiče.

Dávno před otevřením knihy se v hlavě varovně rozblikává červená výstražná kontrolka. Spousta výstražných kontrollek. První souvisí s obecnou nedůvěrou a krajní nechutí k bombasticky vychvalovaným globálním bestsellerům, které prý dávají odpověď na všechno a které každý musí mít a číst.⁶² Druhá kontrolka je spojena s „*poslední bitvou v ... celoživotním poslání*“ hlavního autora.⁶³ Jak se někdo okázale ohání mesiášským posláním, pozor na to ... H. Rosling je k tomu titulován nejenom jako lékař a statistik, nýbrž i coby aktivista, zábavný popularizátor a polykač mečů.⁶⁴ Třetí

⁶⁰ Ne jako u nás, kdy mnohde nejenže nerespektují nejen adekvátní tvar pivního skla, ale často ani loga a značky. Čepovat např. Platana do sklenic Gambrinusu, a k tomu se „pyšnit“ podtácky a slunečníky s Kozlem, zvláště když jediným pivem na čepu je pořád Platan, je šlamperaj a pivní prasáctví. Co dům dal, a co kde zůstalo ... Fujtajxl! Situace se však spíše zlepšuje a mnohé minipivovary dodávají i vlastní, a obvykle vkusné, pivní sklo. P.S. Samozřejmě každý pořádný štamgast má sklenici (bucláček či pohárek nebo korblík) mít svou vlastní.

⁶¹ „V rukou Hanse Roslinga začínají data zpívat. Globální trendy týkající se zdraví a ekonomiky získávají živé barvy. A širší obraz globálního rozvoje – s některými překvapivě dobrými zprávami – najednou nabývá ostrých rysů“ (druhá strana přebalu anot. publ.). Autorem slov je platforma TED (zkratka Technology, Entertainment, Design, nověji vykládaná jako Thinkers, Enablers, Doers). Jde o každoroční konferenci postavenou kolem hesla „myšlenky hodné šíření“.

⁶² „Tři minuty s Hansem Roslingem změní váš názor na svět“ (Nature – zadní strana přebalu anot. publ.).

⁶³ „Tato kniha je poslední bitvou v mém celoživotním poslání – v boji proti ničivé globální nevědomosti. V předchozích bitvách jsem se vyzbrojil rozsáhlými datovými soubory, chytrým softwarem, energickým stylem přednášek a švédským bajonetem. Nestačilo to. Doufám tedy, že tato kniha svůj účel splní“ (poslední věty zadní strany přebalu anot. publ.).

⁶⁴ Veřejně činný Švéd H. Rosling (1948–2017) pracoval jako lékař v Africe, přednášel v oboru mezinárodního zdraví ve Stockholmu či poradcoval ve Světové zdravotnické organizaci a UNICEFu. Vystudoval medicínu a statistiku, kterou byl fascinován. Spoluzaložil Gapminder Foundation, která vyvinula software Trendalyzer a věnuje se

kontrolka se zuřivě rozblikává díky tomu, že knihu doporučil a ocenil B. H. Obama,⁶⁵ který sám světu mnoho pozitivního nepřinesl. Do historie se zapisuje jako jeden z nejhorsších prezidentů, který způsobil globální chaos, zemi rozdělil a přivedl na pokraj nové občanské války.⁶⁶ Přidejme jistě chlapsky „upřímná“ slova globálního mága s draze pěstovanou image rádoby velesympatického „obyčejného“ multimiliardáře B. Gatese o tom, že je to: „*Jedna z nejdůležitějších knih, které jsem kdy četl – nepostradatelný návod, jak jasně přemýšlet o světě*“ (první věta přední strany přebalu anot. publ.).⁶⁷

A neodbytně hlodá a hlodá i kacířská otázka, co vlastně světu pozitivního v nedávné historii dalo Švédsko. Snad občas divatelný hokej, zábavného exotického pana fotbalistu se švédským pasem, před pár dekádami něco dobrých detektivek, tvrdé porno či disco skupinu ABBA ... Švédsko bývalo výkladní skříň bezpečnosti a sociálně orientované tržní ekonomiky, dnes jde o testovací laboratoř toho, kam až lze zajít s hyperliberálními pokrokářskými konstrukty.

Naprosto nic proti normálním Švédům a normálním Švédkám, nicméně pokrokářské fantasmagorie šířící se ze současného Švédska připomínají spíše časy (nejen) třicetileté války, kdy Švédové brutálně řádili a plenili po celé Evropě, včetně naší Prahy. To, co přichází z hyperliberálního Švédska dnes, může přitom napáchat škody ještě mnohem zkázonosnější. Namátkou bláznivý feminismus a genderismus (Včetně např. urputných snah o uzákonění zákazu močit vestoje);⁶⁸ první pirátská strana Piratpartiet;⁶⁹ odstranění hotovostních peněz a s tím spojený brutální orwellovský dohled;⁷⁰ prapodivné experimenty se zápornými úrokovými sazbami (Lze donekonečna žít na dluh z neexistujících peněz a splácet úroky ze starších dluhů dluhy novými? Jak dlouho si lze takto kupovat čas?); tzv. společensky odpovědné firmy (Které nemohou jenom vyrábět stoly, postele a židle, nýbrž jsou posedlé mánií páchat liberální Dobro,⁷¹ a prudí namátkou tím, že namísto kuliček z rumunských koní vnucují světu kuličky z cizrny); totálně sebevražedná „*otevřenost srdci*“ vůči úplně všem – zvrhlý multikulturalismus ústící do apartheidu s „*lidskou tváří*“, s umanutou posedlostí multi-kulti naprosto bez ohledu na realitu (Je dnešní Švédsko ještě vůbec evropskou zemí, kde má vláda kontrolu nad vlastním územím? Nebo spíše stále se rozpínající nogo zónou ovládanou zločineckými gangy, za souhlasného skandování klaky aktivistických pošuků?)⁷² etc. etc.

Vše korunuje destruktivní, alarmistický klimakult Sv. Grety Posedlé. Je příznačné, že se jí nikdy novináři na nic neptají. Zjistilo by se, že nerozumí ani frázím, které dokola papouškuje. Přitom své nenávisné výroky radikalizuje – její „*att ställa någon mot väggen*“ opravdu není žádným nevinným

popularizaci faktů o stavu světa. Ke spoluautorům knihy náleží jeho syn O. Rosling (vymyslel testy měření nevědomosti či online nástroj bublinkových grafů, který koupil Google) a snacha A. Roslingová Rönnlundová. Oba náleží ke spoluzakladatelům a vedoucím nadace Gapminder a pracují i pro moloch Google.

⁶⁵ „Nadějeplná kniha o tom, co dokáže lidský pokrok, když se naučíme pracovat s fakty namísto podléhání vrozeným biasům“ (druhá strana přebalu anot. publ.).

⁶⁶ Normální svět pomáhá pokrokářsky destruovat i nadále, namátkou šířením nenávisť vůči mužům. Např. výrokiem, že ženy jsou „nesporně lepší“ nežli muži – srov. <https://www.bbc.com/news/world-asia-50805822>.

⁶⁷ B. Gates knihu velkoryse daroval všem americkým vysokoškolským absolventům roku 2018. Nadšeně okouzlena musí samozřejmě být také M. Gatesová: „Hans Roling vypráví příběh „tajného tichého zázraku lidského pokroku“ tak, jak to dokáže jedině on. Ale Faktomluva nám přináší mnohem víc. Vysvětluje, proč je pro nás tak obtížné pokrok zaznamenat, a učí nás, jak jej vidět jasněji“ (druhá strana přebalu anot. publ.).

⁶⁸ Pokrokářské šílenství je nakažlivé, zbláznilo se i Německo a v mnohém se stává pokrokářskou avantgardou. V porotě pro volby Miss Germany totiž musí sedět pouze ženy. Mottem soutěže má být „podpora autentických žen“. Autenticitu žen prý nejsou muži schopni rozpoznat. Nejdříve Němci zavrhnou mateřství, nyní sex-appeal.

⁶⁹ Vedoucí k formování pirátské internacionály s programem „Vykouřit trávy více, to je naše agitace“ aneb „Fet do každé rodiny“. Smažky tuzemské z legalizace drog dokonce plánují učinit významný příjem rozpočtu.

⁷⁰ Švédové mají vřele milovat platby kartou, se kterou utrácejí více než s normálními penězi. Stejně jako Norové. Asiáté se zase tuze rádi předvádějí placení mobily či hodinkami. Když chtějí takto blbnout, je to jejich věc. Ale nesmi nám to být servírováno jako náramný a nevyhnutelný pokrok. Normální lidé platí penězi nikoli kartami. **Otázka zní, proč dnes nenosí normální lidé peníze v měšci. Pozn. J.Ř.**

⁷¹ Mesiášským komplexem – neodolatelným nutkáním páchat globální dobro, spasit lidstvo, resp. činit lidi tzv. šťastnými i proti jejich vůli – netrpí jen Švédové, nýbrž i jejich sousedé Norové. Z bohatého a znučeného Norska se stala země žen. Ženy jsou vždycky automaticky hrdinky a oběti. Muži naopak vždy násilníci a ubožáci. Vzhledem k severské aroganci, pocitu neomylnosti a nadřazenosti je pro svět dobře, že Švédů a Norů není více.

⁷² V dystopii V. Vondrušky Kronika zániku Evropy 1984-2054 (Brno: MOBA 2019. 785 s. ISBN 978-80-243-8898-4) – která bude detailněji představena v příštím Knižním okénku – muslimské Švédsko vstupuje LP 2045 do války s ČR po boku muslimské Francie. Švédsko se díky své sebevražedné politice stalo muslimskou zemí a proudí odtud masy zoufalých uprchlíků. Zbylí Švédové se stěhují výše na sever, kde je na muslimy moc zima.

apelem na pohnání politiků k odpovědnosti, nýbrž jasnou výzvou postavit všechny klimakaciře ke zdi.⁷³ Ostatně i H. Rosling se holedbá tím, že je vyzbrojen „švédským bajonetem ...“.⁷⁴ Anticivilizační pokrokářské konstrukty tzv. liberální demokracie šířené švédskými bajonety, švédskými kulkami a švédskými autisty? Děkuji, opravdu nechci.

Tudíž autor anotace k představovanému titulu opravdu nepřistupoval nezaujatě. Po jeho přečtení dospěl k závěru, že jde o vcelku umně koncipovaný marketingový a propagandistický podfuk. Možná, že mu jeho ústřední autor sám i upřímně věřil, což mu budiž přáno. Něco po sobě zanechává a je poctivé přiznat, že některé rady z knihy jsou i na místě. Ocenit je taktéž možné nekonfrontační tón a optimistické vyznění celé knihy. A v neposlední řadě i to, že na rozdíl od klimatického alarmismu, publikace nepůsobí destruktivně. Je koncipována těžce sluníčkářsky a věrme, že autorům šlo opravdu o zlepšení světa, života i lidí samotných.

Místy však čtenáře, neznajícího pochmurné okolnosti vzniku knihy, napadá, zda všechno není jedna obrovská mystifikace v cimrmanovském duchu. Někdo přitom může hledat i datum vydání a přemýšlet, zda se nejedná o aprílový žert a profesionálně připravenou parodii. Nakonec ovšem stále přetrvávají pochybnosti o tom, zda nejde o cosi na způsob filmu *Božská Florence*. Kde velké prachy vyrobily „velkou“ pěvkyni, která přitom zpívat vůbec neuměla.

Převratným objevem knihy je totiž to, znalosti zastarávají a měly by být aktualizovány. Zastarávat má i „světonázor“,⁷⁵ který díky tomu má být zkrácený. Vše korunuje existence „dramatických instinktů“,

⁷³ Globálně známou se stala také výhrůžka „We will not let you get away with this“ (Nenecháváme vás tohle páchat) z hysterického kázání GT na klimasummitu OSN v roce 2019. Tato výhrůžka zaznívá i v německé vánoční písni *Moje babička je ekočuně* (v méně decentním překladu stará ekologická svině). Stará ekologická svině proto, neboť babička každý den smaží dobrou kotletu, jezdí k lékaři SUV a zanechává uhlíkovou stopu. „Neškodná satira“ pěveckého sboru veřejnoprávního rozhlasu a televize z Dortmundu? Spíše odporný exkrement mezigenerační pravdolásy. Sledovat malinkaté holčičky s vymytými mozečky, které rozjuchané babičku nazývají sviní a na konec jejich ústa výhrůžně recitují *We will not let you get away with this* je offesnė – vizte <https://www.youtube.com/watch?v=er4M785oMzo>. A poté si pusťte slavnou silnou scėnu z filmu *Kabaret* na <https://www.youtube.com/watch?v=FN7r0Rr1Qyc>. Ve svėtle zrůdnė indoktrinace malých i velkých a ekoteroristických vychvalování zmínėnė propagandistickė pısnė (typu „Kdo si každý den připravuje pečınku z levného masa v hypermarketu je ekologická svině!“) z úst ekologicky uvėdomėlých Němců se jako vıstıžnė jevı pıřirovnání ke Gretajugend a klimatickým SA. Aplikujme níže specifikované Roslingovy rady (konkrėtnė, kterak krotit náš „dramatický instinkt“ negativity) – buďme rádi, že jde zatím jen o zeleno-hnědė SA (Sturmabteilung) a nikoli o černė SS (Schutzstaffel) ... A pıřipomeňme, že na popud Německa vyhlásil novı Evropský parlament stav „klimatickė nouze“. Německy nouzovı stav – Klimanotstand. Jeden velmi dobře známı Notstand v historii již byl. Byl vyhlášen den po zapálení Řıšského snėmu v únoru 1933. Bude realizována i zelená křišťálová noc (grüne Kristallnacht) – očıstnıy pogrom, zbavujıcı klimavėřıcı vřech ekologických zpátečníckých svinı? Varovně je video parodujıcı dystopii, kdy v Německu drtivė vıtėzí strana Zelených. V zelenė totalitė jsou lidé za neekologickė chování posíláni až na 20 let do zalesňovacího lágru „sázet stromky“. A to, pokud brutální „zelená zásahová jednotka“ (s nápısem Őstapo, samozřejmě včetně zahalenė muslimky) u nich doma nalezne v řuplíku igelitové pytlıky nebo poschovávánė uchořoury. O tom, jakým by byl trest za střízlıvı postoj k jadernė energii nebo za zpochybňování pıřınosů elektromobilní hysterie radėjí ani nepřemıřšet. Z pısobivėho videa *Das grüne Reich* na <https://www.youtube.com/watch?v=ecLJYwDmur4> dýchne čıročırá hrůza. Zatım je to jenom parodie ... Pravdu vřak má V. Klaus st., když v souvislosti s německou zelenou politikou varuje: „Politicky nekorektnė říkám, že mám obavu, že nejšılenėjšı vėci v Evropė skoro vřdy vznikaly v Německu, spıše než na vıchodė Evropy. Proto dávejme pozor ...“ (in *Mladá fronta Dnes*, 28. 12. 2019. ISSN 1210-1168 – tėž viz <https://www.institutvk.cz/clanky/1449.html>). Srov. tėž Valenta, A.: *Německo: Plıžıvı nástup novė totality*. Newsletterplus, únor 2020. Praha: Institut Václava Klause. ISBN nemá. Dnes hrozı nová – zelená – mnichovská dohoda, kdy nám budou zakázány jadernė a uhelnė zdroje a striktnė nařizeny vėtrnıky, slunečnıky a mėsíčníky. Evropskė sebevraždnė ekořılenství pıřitom umetá cestu islamizaci. V pokrokářských kruzích se namátkou vřzně diskutuje např. o tom, že pıřısun muslimských imigrantů by mohl vřznamně pıřispět k boji proti klimatu, neboť muslimovė nejí vepřovė. Omezila by se produkce vepřovėho, kterė zanechává nepıřıznivou uhlıkovou stopu ...

⁷⁴ „Švédskı vojenskı bajonet z roku 1809“ si hrdě zasouvá hluboko do hrdla, což má pıřy symbolizovat „že něco nemožného, může být možné“ (s. 12 anot. publ.). Současně má jıt o „skvėlıy zpısob recyklace zbranı“. Jak Rosling líčí v úvodní pasáži *Proč mám rád cirkus*. Ne každı ovšem má cirkusy tolik rád. Někoho klaunı pıřmo děsí a polykače mečů, vrhače řavlı, mořské panny, trpaslíky či dvouhlavá telata za hrdiny a vzory nepovažuje.

⁷⁵ K českému pıřekladu lze mít nemálo vıhrad. Problematickıy je i termın „svėtonázor“, kdy není jasné, co je jım mínėno. Z textu vyplývá, že by asi mělo jıt vlastně pouze o optimistickıy či naopak pesimistickıy náhled na svėt. Zastaralıy má být ten, kterıy podléhá „dramatickým instinktům“ a nezastaralıy ten, kterıy respektuje Roslingovy rady a úzkostlivė dbá jeho doporučení. Ideologickė a dalřı aspekty nejsou vřbec zmiňovány. Poněkud to zavání pıřesvėdčenım, že každıy „sluřný“ člověk musí být automatickıy liberál. O jiných není „sluřně“ ani uvažovat.

resp. „západní nastavení mysli“, které má bránit lidem přijmout údajně statisticky doložitelný fakt, že náš svět je v nejlepší kondici v celé své historii. Jádrem je tak stará známá pravda, že pro někoho je sklenice poloprázdná a pro jiného tatáž sklenice je zase plná. Rosling agituje, že si nesmíme myslet, že je poloprázdná. Nesmíme podléhat zakořeněnému negativnímu pohledu na svět. Čímž se má stávat svět automaticky lepším a my daleko šťastnějšími bytostmi, které se nebudou stresovat „nesprávnými“ věcmi. Např. tím, že existují bohatí a chudí, neboť dnes jsme přece všichni daleko, daleko bohatší nežli kdy dříve.

Příměr se sklenicí přenesme na stav světa a zmiňme tzv. „paradox pokroku“.⁷⁶ Současnost lze nahlížet tudíž také dvěma odlišnými způsoby. Jako sérii katastrof, krizí, chaosu, válek, revolucí, rizik a ohrožení. Anebo optimisticky oceňovat statisticky doložitelný „zázrak pokroku“, mající vést k údajnému nárůstu kvality života téměř všech lidí na planetě. Např. s nárůstem příjmů, poklesem chudoby, potíráním chorob, prodlužováním věku, kulturní evolucí atd. Tudíž i tady „překvapivě“ existuje pesimistická a optimistická interpretace téhož.

Jde přitom opravdu o natolik převratný objev H. Roslinga, jak se předhání ve chvalo zpěvech mainstreamové recenze? Nebo to již tuší každé normální dítko? Rosling má k tomu agitovat, že součástí našeho každodenního života se má stát řeč faktů – faktomluva. Lidé mají přehlížet fakta, pokud nekorespondují s jejich názory a přesvědčením. Údajně přehnaně „dramatický pohled“ na svět na základě lidské přirozenosti mají nahradit „zdravé názory“ založené na střízlivých odhadech, které nepopírají statistická „tvrďá“ fakta. Přičemž prastaré lidské instinkty mají vést k „zabedněnosti“, nesnášenlivosti a k obviňování druhých. K léčení „kolektivní“, resp. dokonce přímo „globální zabedněnosti“ má posloužit právě i Roslingova *Faktomluva*. Tato má být „skvělou pomůckou sebereflektivně uvažujícím jednotlivcům“.⁷⁷

Pokrokářští liberálové z kosmopolitních kaváren kážou – odhodíme lidské instinkty (a zdravý rozum) a nebraňme se přijetí jediné Pravdy o tom, že náš (hyper)liberální svět je stále svobodnější, krásnější, bohatší, zdravější, chytřejší, šťastnější, vlídnější a méně konfliktní i násilný.⁷⁸ Kdo to nechápe – tváří

⁷⁶ Srov. Loužek, M.: Zvláštní paradox pokroku. *Mladá fronta Dnes*, 12. 1. 2019, s. 9. ISSN 1210-1168.

⁷⁷ S využitím Honzejka, P.: „Popírají fakta náš názor? K čertu s nimi!“ Naše chování řídí prastaré instinkty vedoucí k zabedněnosti a obviňování druhých. *Hospodářské (Bakala)noviny*, 16. 8. 2019, s. 20. ISSN 0862-9587. Recenze představuje deset Roslingových instinktů a ukazuje „jak fungují v českých podmínkách“. Instinkt propastí na „kulturní válce mezi konzervativci a liberály“, ze které mají těžit pouze autoritáři. Negativita má být u nás patrná na tom, že „zabedněná“ polovina populace si nevšímá, kam jsme došli po roce 1989 a hledá všude jen chyby. Instinkt strachu je demonstrován vyděšeností „strachem vystresované společnosti“ z migrantů. Prý zcela neopodstatněný strach, který nás vede do izolace etc. Velmi dobře vyvinutý v české společnosti má být instinkt zobecňování – „zabedněný“ Čecháček si totiž myslí, „co muslim, to terorista“ a oni nás přitom tak úžasně obohacují ... Instinkt osudovosti je demonstrován na tom, že i naše kultura se stále mění a předpokládat neměnnost je „projevem zabedněnosti“. Tudíž homosexualita již není trestná, jako byla v ošklivé a zlé Evropě před pár desítkami let. Přesvědčením V. Klause st. o své pravdě ohledně klimatických změn je argumentováno v případě instinktu jedné perspektivy. Který má vést k ideologizaci a dogmatismu. Obětí instinktu obviňování má být dobrodružný G. Soros či novináři, a naopak „démonem“ obviňování M. Zeman. A nemůže chybět ani A. Babiš. Ten slouží jako ilustrace instinktu urgentnosti. „Když společnost, v domněni že je nutno urgentně řešit zneužívání veřejných zdrojů, poslala do nejvyšší funkce pozice, o kterém postupně vyšlo najevo, že šulení státu ve formě nejrůznějších optimalizací a možná i podvodů může být součástí jeho byznysové DNA“ (tamtéž). Recenze sice Roslingovu knihu velebí coby „diagnózu“, leč nesdílí optimismus ohledně proměny „celkového uvažování a společenské diskuze“. Instinkty totiž mají poskytovat lidem „pevný základ, o který se mohou opřít a houfovat se do skupin a kmenů, hledat nepřátele a považovat se za lepší ...“ (dtto). Je cítit, jak recenzenta uvedené mrzí – kdyby nebylo toho „houfování“, tak by se masa lépe ovládala ... Takže se musí (zatím) smířit s tím, že prý „svět chce být klamán“ a lidé chtějí zůstat „zabedněni“. Což zabedněným sebrat volební právo nebo zavést řidičák pro voliče? Jsme přece bytostní demokraté, tolerantní, ušlechtilí. A naše pravda & láska zvítězí i lži a nenávisti!

⁷⁸ O tom, v jakém úžasném světě žijeme, okouzleně básnily i rekapitulující texty na konci roku. Namátkou srov. Stroukal, D.: Báječný rok 2019: Svět má stále daleko k dokonalosti, i přesto se ale můžeme radovat z mnoha úspěchů. *Lidové noviny*, 30. 12. 2019, s. 10. ISSN 0862-5921. Text se s tím nepáře a startuje větou: „Zažili jsme bez jakýchkoli pochyb nejlepší rok dějin“ (tamtéž). Ekonomika, technologický pokrok, životní úroveň, životní prostředí, prostě všude, kam se lze podívat – „není možné najít v našich dějinách lepší rok než ten právě končící. Rok 2019 byl báječný ...“ (dtto). Zázraky vědy, veleúžasné objevy namátkou ve zdravotnictví, prodlužování dlouhověkosti, 30 let opojné svobody, nejmenší ozonová díra v celičké historii, NASA změřila, že na globu přibýlo zeleně, umělé maso ve vesmíru, umělé listy na zemi a v neposlední řadě Botswana dekriminlizovala homosexuální styk! Opravdu fantastické – soudného čtenáře napadá, že autor na Svátky asi sehnal hodně dobrou matroš ... Pro MČČ (= malého českého člověka) však rok 2019 nejlepší určitě nebyl, neboť Bůh (Gott) je mrtev.

v tvář údajně nepopíratelným faktům – je zlý a nesluníčkový (čti populist a fašista, zkrátka Putinův šváb či přímo agent, případně troll firmy Huawei).⁷⁹

Ocenit je u představovaného titulu možné, že Roslingové opakovaně poukazují na to, že ani nejserióznější médium nezachycuje realitu naprosto věrně. Média, zvláště ta aktivistická (což jsou však v jistém smyslu úplně všechna), nikdy nepřinášejí zcela objektivní, nedramatický obraz světa. Jednak jde o zábavnost, věrný obraz světa by totiž mohl působit nudně. Za další svět vždy vnímáme skrze ideologické a světonázorové brýle. Přičemž připomeňme a zdůrazněme, že nejzavilejšími ideology bývají nezfídka ti, kteří se neustále ohánějí svou neideologičností, apolitičností a zaklínají se okázale údajnou tzv. nezávislostí.⁸⁰ Potud se lze s poselstvím publikace částečně ztotožnit. Vážný problém však nastává u statistiky. Ze všech řádků knihy přímo vyzařuje nezdolná víra, že statistické úřady produkují nádherně věrný, zcela korektní a naprosto pravdivý obraz světa. Ani statistika a její „fakta“ však nikdy nejsou neideologická a zcela neutrální, vždyť o výsledku rozhoduje již i samotný výběr dat či metod. A v neposlední řadě osoba, která vše zpracovává, vyhodnocuje (ale i zadává, financuje nebo vyplňuje žádosti o granty). Takže ani tzv. „tvrdá“ data nemusí být vždy až tak tvrdá ...

Na straně jedné se nachází lákavá a svůdná představa, že lidé budou přemýšlet rozumně a na základě faktů a nikoli „dramatických instinktů“, pocitů, emocí, předsudků, dogmat. Představa dnes o to lákavější, neboť máme žít v době postfaktické či přímo „postpravdivé“. Pravdu již mnozí vůbec nehledají, pouze potvrzení, a utvrzení, svých názorů a přesvědčení v rámci sociálních bublin, do kterých jsou uzavřeni. Racionální argumenty přestávají fungovat.

Na druhé straně však stojí ona „tvrdá“ data a faktomluva. Ovšem či faktomluva? V mnoha a mnoha sférách jedna z možných interpretací událostí, resp. jeden z možných názorů – a to korektně pokrokařský, v duchu tzv. liberální demokracie – bývá vydáván za „nevyvratitelná“ fakta.⁸¹ Což je umocňováno podsouváním zavádějících příkladů, ignorováním a odmítáním příkladů relevantních a často doplněno snahou veřejně diskreditovat oponenta nebo kritika. S jeho nálepkováním coby populisty, fašisty, burana, užitečného idiota či přímo agenta zla.

Namátkou zmiňme hysterii kolem počasí. Módní je dnes všude skloňovat klimatické změny. Ještě nedávno se však všude mluvilo o globálním oteplování, přičemž autor anotace pamatuje strašení globálním ochlazením (taktéž vědecky podloženým „tvrdými“ daty a „nevyvratitelnými“ fakty) před několika dekadami, a to mnohdy i ze stejných úst, která za pár let začala temně strašit oteplováním.⁸² Klimaalarmisté kejkliřsky šermují a žonglují nejrůznějšími daty a mnoha údajnými fakty, přičemž berou jako naprostou samozřejmost, že v tomto prý existuje „vědecký konsensus“, který má jejich paniku plně ospravedlnovat. Manipulativně si však přitom vybírají pouze to, co jejich konstrukty plně podporuje (s využitím metody „vzrobávání rozinek“). Ostatně i nejenom klimaticky nemocná Švédka hystericky vykřikuje „naslouchejte vědcům“. Ovšem pouze těm správným ... U kterých lze ovšem klást otázku, či zájmy vlastně zastupují a jakou Pravdu vlastně hledají? V čím zájmu vyhlašují lidstvu válku a volají fakticky po zeleném válečném stavu? Jako „tvrdá“ jsou přitom běžně předkládána a interpretována data,

⁷⁹ Kavárensky oblíbené přitom bývá kritizování údajných „majitelů pravdy“, tedy těch, kteří jsou o svém názoru přesvědčeni a tento přitom nezapadá do pravdoláskařských & pokrokařských škatulek tzv. liberální demokracie. Což je učebnicovým příkladem přísloví „Zloděj křičí, chyt'te zloděje!“. Na „majitele jediné Pravdy“ se totiž samozvaně pasuje právě globální Kavárna, se svou elitářskou nadutostí a povýšeným morálním imperialismem.

⁸⁰ Ukázkovým příkladem zůstává havlovská „nepolitická politika“, kdy její protagonisté odsuzují „zásadně ideologizující“ pohledy na svět, přičemž oni sami se cítí být nad všemi ideologiemi andělsky povzneseni. A někteří tomu snad dokonce i věří ... – srov. Klaus, V. st.: Potrefená husa se ozvala: S Michaelem Žantovským se názorově zásadně lišíme. Podle sebe soudí druhé. Lidové noviny, 10. 1. 2020, s. 13. ISSN 0862-5921.

⁸¹ Těmi „správnými“ fakty a daty se zaklíná např. Pirátská strana. Její znovuzvolený předseda – titulovaný coby „digitální husita“ – deklamuje: „My nejsme ani levičáci, ani zelení II, už vůbec ne neomarxisti, jsme liberálové, otevřená strana, která chce dělat rozhodnutá na základě faktů a dat“ (Bendová, J.: Ani jako premiér bych dredy neostříhal. Reflex, 2020, č. 4, s. 22. ISSN 0862-6634). Vše má vyřešit pirátská léčba Facebookem a digitalizací. K citovanému lze dodat, že Piráti dnes opravdu jsou výkladní skříní zdegenerovaného (hyper)liberalismu.

⁸² Vedle proměn počasí lze zmínit např. sféru zdravotnickou, resp. propagandisticky a marketingově servírované výsledky prý nezpochybnitelných vědeckých výzkumů (o kterých se údajně nediskutuje) s opět „tvrdými“ daty a „nevyvratitelnými“ fakty. Namátkou ohledně mléka nebo vajec. Autor anotace zažil období, kdy mléko či vejce byly vynášeny do nebes jakožto zdravotně tuze prospěšné potraviny a naopak časy, kdy byly zatracovány a označovány za původce snad úplně všech nemocí. Což se střídá jako na houpačce a vlastně i každý lékař na to má dosti odlišný názor. Máme poslouchat vědce, ovšem které? To se vědecké poznání vyvíjí tak, že každou chvíli výzkumníci docházejí ke zcela opačným závěrům? Anebo spíše záleží, kdo výzkumy organizuje a platí?

propočty, modely nebo predikce různých klimatických panelů apod. institucí,⁸³ které se sice nikdy nepotvrdily a často jsou vycucané z prstu (a možná i přímo zfalšované), o nichž se však údajně nediskutuje (aneb účel přece světi prostředky) ... Tudíž nakonec je možné raději doporučit především používání zdravého normálního rozumu, selského rozumu, včetně respektování přirozených lidských instinktů.

V úvodu avizované varovné blikání kontrolek bylo zcela na místě. Churchill měl svatou pravdu, když upřímně glosoval: „*Věřím pouze tě statistice, kterou si zfalšuji sám*“. Představovaná kniha se statistikou a daty umně žongluje a manipuluje tak, aby interpretace faktů – vždy přitom pečlivě vyselektovaných⁸⁴ – plně odpovídala věrouce zdegenerovaného a umírajícího pokrokářského (hyper)liberalismu. Text podprahově, místy ale i natvrdo, vyzývá k odhození sebezáchovných mechanismů v duchu liberálních dogmat. Např. o tom, že jsme všichni sice pestře různí, nicméně přitom naprosto stejní (a samozřejmě všichni úžasně výjimeční a báječně sluníčkoví), a že každý cizinec domorodce automaticky a vždy pouze obohacuje. A že musíme být otevření i k těm, kteří nás přišli zničit, znásilnit, zotročit, vyvraždit. Neexistuje totiž nic jako „*my*“ a „*oni*“, všichni jsme přece součástí abstraktního člověčenství a všeobjímajícího všehomíru.⁸⁵ A nejlepším – a jediným myslitelným – systémem je tzv. liberální demokracie, které vede k báječnému pokroku a nejlepšímu stavu světa všech dob. Což má být podloženo „*neúprosnými*“ fakty, o „*kteřích se nediskutuje*“.⁸⁶

Některé Roslingovy rady přitom nemají daleko k těžkotonážní „*dialektice*“. Namátkou více negativních zpráv má ukazovat na to, že zlo (či utrpení) je dnes daleko lépe monitorováno nežli v minulosti, což je vlastně důkazem zlepšení našeho světa. Autorovi anotace se v této souvislosti vybavuje tvrzení nejmenovaného ultraliberálního ekonoma, který káže, že problém nezaměstnanosti existuje vlastně jen proto, že nezaměstnanost stát monitoruje. Pokud by tak stát nečinil, problém by zmizel – neboť má vždy jít o věc čistě individuálního rozhodnutí. Proti evidentnímu nesmyslu se však argumentuje mnohdy velmi pracně, zvláště pokud umanutý liberál nevidí a neslyší nic jiného, nežli dogmata ala L. E. Mises či A. Randová.

Anotovaná „*faktoplná*“ a prý i „*superzábavná*“ kniha má údajně představovat východisko všech diskuzí o ekonomice, politice a stavu světa vůbec – má být protikladem „*mediálního obrazu rozpadajícího se světa*“.⁸⁷ Jak působí kniha na čtenáře? Ne každému musí vyhovovat „*ich*“ forma⁸⁸ vyprávění z pera (resp. klávesnice) autora, místy působícího – p.t. čtenář necht' laskavě nadsázku promine

⁸³ Srov. Šebesta, F. (ed.): Znovu o klimatických změnách: Shrnutí Zprávy NIPCC a další texty. Publikace č. 47/2019. Praha: Institut Václava Klause 2019. 148 s. ISBN 978-80-7542-055-8.

⁸⁴ Financial Times knihu hodnotí slovy: „Nádherné ... Roslingův talent přednášet a vašeň pro statistiku se snoubí na každé stránce. Kdo jiný by demonstroval lidský pokrok pomocí grafu „počet kytar na obyvatele?“ (druhá strana přebalu anot. publ.). Počet kytar na obyvatele je pro pokrok a kvalitu života opravdu klíčový ...

⁸⁵ Něco na způsob sebraných pohádek havlovských. Připomeňme, jak začíná ta neznámější: „Komunisté vás budou strašit nezaměstnaností, není to pravda, ničeho se nebojte“. A pokračuje již klasicky: „Dvacet let tvrdila oficiální propaganda, že jsem nepřítel socialismu, že chci v naší zemi obnovit kapitalismus, že jsem ve službách světového imperialismu, od něhož přijímám tučné výslužky, že chci být majitelem různých podniků a vykořisťovat v nich lidi, a tak dále ... Také vám slibuji na svou čest, pokud se za mého volebního období nezlepší životní úroveň, sám odstoupím z funkce“. P.S. Doporučit lze zhlédnutí samizdatového snímku Lavička Františka Havla na <https://www.youtube.com/watch?v=ONkOfVfnibI&feature=youtu.be>, s hvězdným hereckým obsazením.

⁸⁶ Že tzv. „tvrdá“ data a dlouhodobé trendy mají vyprávět zcela jiný příběh o stavu světa, než jaký nám servírují média a o kterém jsou lidé přesvědčeni, tvrdí i kniha Pinker, S. A.: *Enlightenment Now: The Case for Reason, Science, Humanism, and Progress*. London: Penguin 2018. ISBN 978-0-525-42757-5. Podle této máme dnes žít v nejlepší době, která kdy byla – míra násilí se má nacházet na historickém minimu. Pinkerův text má být inspirován titulem H. Roslinga & co. (který v originále vychází v prvních měsících roku 2018). Pinker též operuje s lidskou skepsí a intuitivní podezíravostí a argumentuje pomocí kvantifikace světa. Média kritizuje za to, že negativitu nedávají do kontextu pozitivního vývoje. A i jeho dílo vyznívá coby apologetika tzv. liberální demokracie, s varováními před autoritářskými tendencemi. Dle Pinkera civilizace neselhala a liberální demokracie není slabá ani neúčinná a lidstvo nemusí nabírat žádný odlišný kurz. Dnešní bezprecedentní blahobyt a svoboda má vyplývat z myšlenkového odkazu osvícenství, kladoucího důraz na racionalitu, věda a humanismus. Osvícenecký pokrok má vznikat krůček po krůčku a trpělivě. „Rozumný optimista“ Pinker je možná o něco méně idealistický (a naivní) nežli Rosling. Ke knize Pinkera dodejme, že ani tady nemůže absentovat velkohubá pochvala od B. Gatese. Prohlásil, že to je „nejlepší kniha, kterou kdy četl“. B. Gates vůbec hodně čte. A minimálně třikrát každý rok přečte echt nejlepší knihu, která mu dramaticky proměňuje život.

⁸⁷ S využitím oslavných vět na druhé straně přebalu anot. publ. Podepsaných Seeking Alpha. Tedy tzv. „nezávislý“ web finančních komentářů a analýz.

– až jako Forrest Gump mixnutý Všeznámkem a Broukem Pytlíkem. Nicméně i méně zaujatý, resp. více korektní čtenář ihned zřetelně zaregistruje Roslingovo puzení neustále všechny testovat a testovat a testovat. A poučovat a poučovat. Mnohdy jde o tzv. „vědecké důkazy“ naprostých banalit,⁸⁹ ze kterých se autoři přitom radují až dětinsky.

Základem má být údajně „radikálně nové“ vysvětlení toho, že pokud lidé odpovídají na údajně „jednoduché“ otázky o stavu světa, dostáváme systematicky špatné odpovědi. „Tak špatné, že kdyby měli zcela náhodně odpovídat šimpanzi, dosáhnou lepších výsledků než učitelé, investiční bankéři i nositelé Nobelovy ceny“ (zadní strana přebalu anot. publ.). Je však nezbytné osvětlit, co je míněno těmi „jednoduchými“ otázkami. Text otázky bagatelizuje s tím, že jde o jednoduché dotazy typu, zda ubývá extrémní chudoby, jaká je průměrná délka života nebo, jak má dnešní svět být násilný. Koneckonců prubířským testem kniha samotná vlastně i začíná. Jde přitom o Roslingovy zamilované otázky, kterými po dlouhá léta oblažoval posluchače po celém světě, a které vytrvale provázejí čtenáře i po celém představovaném titulu. Na s. 13-15 tamtéž je položeno třináct krátkých otázek s nabídkou tří možností. Na první pohled opravdu vypadá všechno velmi prostě a jednoduše, ovšem ale ...

Dábel totiž tkví v detailu. Hned první otázka na počet dívek, které dokončí základní školu v zemích s nízkým příjmem, naznačuje, kde asi bude problém. Které jsou vlastně ony země s nízkým příjmem? Jak jsou přesně vymezeny? Další otázky se týkají třeba extrémní chudoby a opět je plně ponecháno na odpovídajícím, aby si pod tím sám něco představil. Anebo aby před zodpovězením odněkud vylovil definici extrémní chudoby. Přičemž není samozřejmě zaručeno, že nezíská definici odlišnou, nežli je ta, dle které je koncipována správná odpověď. Autor anotace poctivě, bez podvádění, odpovědi odhadl a dosáhl výsledku pět ze třinácti.⁹⁰

Text však ihned zklamaného čtenáře chlácholí tím, že není opravdu nutno učit se nazpaměť všem podrobným statistikám. A poněkud šarlatánsky slibuje seznámení s několika „jednoduchými myšlenkovými nástroji“, které mají naučit „vytvořit si obraz světa a lépe chápat, jak funguje – aniž byste museli nejprve zjistit všechny podrobnosti“ (s. 16 anot. publ.). Což připomíná úlisně vlezlé reklamy na hubnutí, slibující 100 % zaručené zhubnutí bez jakékoli námahy. Aniž přestanete přežírat se, a aniž budete řádně cvičit a pohybovat se.⁹¹

⁸⁸ K „ich“ formě vyprávění se váže vstupní Poznámka autora – H. Roslinga – v níž zdůrazňuje, že jde o dílo „tří osob, nikoli jediné“ (s. 9 anot. publ.). Vše je pak mnohem jasnější ve světle smutného Doslovu či Poděkování.

⁸⁹ Zmíněné připomíná poslední laureáty tzv. Nobelovy ceny za ekonomii. Pro rok 2019 byla udělena třem vědcům za „experimentální přístup ke zmiřování globální chudoby“. Jejich výzkumy měly dramaticky „zlepšit boj s chudobou v praxi“. Laureáty se stali Američan s indickými kořeny A. V. Banerjee a jeho manželka Francouzka i Američanka E. Duflová. Třetím je Američan M. R. Kremer. Ve zdůvodnění ceny zaznělo, že experimentální metody rozpracované trojicí laureátů dominují rozvojové ekonomii. Hledají a nalézají způsoby, jak prostředky (např. ze západní pomoci) konkrétně využít, aby opravdu fungovaly a pomáhaly. A to pomocí nikoli „umělých“ experimentů v laboratorních podmínkách, nýbrž terénními experimenty v reálných podmínkách na skutečných lidech. Co převratného však vlastně zjistili? Např. to, že když přijede očkovací stanice přímo do vesnice, bývá počet naočkovaných dětí vyšší, než když musí rodiče děti k očkování někam dopravovat. A nejvyšší počet naočkovaných naměřili v případě, kdy za očkování dostává rodina i malý dárek, pytlík čočky. Dále „vyexperimentovali“ zjištění, že populární mikropůjčky na rozjezd podnikání nemusí být vhodné úplně pro každého. Objevují se kritické hlasy poukazující na četné metodologické a etické problémy zmíněných experimentů, resp. zpochybňující „revolučnost“ oceněných pokusů na chudých. Včetně poukazů na banálnost řady zjištění. I na to, že skutečné (např. vlastnické) důvody chudoby se nijak neřeší a ekonomická věda se rozměňuje v dílčích aplikovaných problémech. Blíže viz Politickou ekonomii, 2020 (plánováno do č. 2 či 3).

⁹⁰ Dle konstruktů rodiny Roslingových tedy o něco málo porazil „šimpanze“. Přičemž při konfrontaci s řešením zjistil, že odpovídal vesměs spíše optimističtěji, než jaké byly správné odpovědi. A to je přitom skalní škarohlíd a zarytý pesimista, který se hrdě hlásí ke všem „dramatickým instinktům“. Nějak to Roslingovým nevychází ...

⁹¹ V obdobném duchu je koncipována i současná podoba uspokojování potřeby seberealizace především u mladých. Dříve se lidé snažili seberealizovat vzděláním, kulturou, potřebou něco opravdového a užitečného dokázat, něco hodnotného vytvořit. Což ovšem nikdy nejde bez úsilí, námahy, práce, vzdělání i obětování mnoha jiného. Dnes se stačí přidat k pokrokářskému hnutí bojujícímu proti počasí, proti CO₂, proti dieselovým motorům, proti hovězímu masu, proti masu vůbec, za legalizaci fetu, za destrukci rodiny, národa i vlasti. Bez námahy, bez obětí, bez vzdělání, bez patřičných znalostí a vědomostí. Vždyť i pokrokářské záškolácké vzory globální či kavárenské ikony zemské odmítají chodit do školy či ze školy coby nedostudovaní nedouci odešli. Nejen zelení aktivisté přicházejí se stále bizarnějšími šílenostmi, na kterých profitují, ovšem přitom nenesou žádnou odpovědnost (a na druhé mívají mnohem vyšší nároky nežli na sebe). Aktivističtí mladí se ptají, Jakou nám zanecháváte planetu? – na místě je ovšem spíše fundamentální otázka Jakou mládež zanecháváme planetě? Hrozí nebezpečí diktatury dětí, resp. věčných nedospělců. Generace Z vyrostlé a závislé na internetu, formované a vychovávané virtuálním světem. Složené

Publikace vysvětlení obvykle špatných odpovědí – ba přímo „ničivě mylných“, a to systematicky mylných⁹² – na výše zmiňované otázky spojuje s odhalením deseti instinktů, „nevědomých, ale předvídatelných myšlenkových zkreslení, které ovlivňují naše názory na okolní svět“ (zadní strana přebalu anot. publ.). K čemuž reklama barnumsky dodává: „Díky této knize se vám stane vlastní faktomluva. Úlevný zvyk tvořit si pouze takové názory, pro které máte silná podpůrná fakta“ (dtto). Znalost faktů má v neposlední řadě vést k pokoře.

H. Rostling žil představou, že je – coby další švédský Mesiáš – povolán a vyvolen k „poslání vymýtit globální nevědomost“. A tudíž musel nejdříve nalézt příčiny uvedeného stavu. Jednou v noci na něj „přišel moment náhlého prozření“ (s. 20 anot. publ.).⁹³ Nemá se tady jednat o nedostatek vzdělání a nedostatek znalostí, nýbrž o jejich adekvátní aktualizace. Lidé totiž údajně mívají „světonázor z doby, kdy jejich učitelé dokončili školu“ (tamtéž, s. 21). Řešení Rosling spojil s kvalitnějšími výukovými materiály, „které budou data prezentovat jasnějším způsobem“ (dtto). Spoluautoři knihy byli tímto objevem – předneseným Roslingem u rodinného oběda – nesmírně zaujati a k jeho misi se rádi připojili. Ihned začali konstruovat animované bublinkové grafy.⁹⁴ A samotný H. Rosling tudíž mohl cestovat po celém světě s „novými elegantními výukovými nástroji“ (tamtéž). Byl ohromně nadšený, že pomocí animovaných grafů mohl všem dokazovat, kterak se svět báječně změnil, a především ho nesmírně bavilo „dokazovat posluchačům, že jsou jako ten císař bez šatů, že nevědí o světě nic. Chtěli jsme „nainstalovat“ aktualizaci světonázoru každému člověku na světě“ (dtto).

Na své misi však neustále Rosling narážel na zarážející nevědomost. Která nesouvisela jen s aktualizací znalostí. Posluchači měli být pouze „chvilkové nadšení“, nicméně „po přednášce opět sklouzli k negativnímu pohledu na svět. Nové myšlenky se prostě neuchytily“ (s. 21 anot. publ.). Oko nezůstane suché, když text sugestivně líčí, kterak byl Rosling strašlivě zklamán, když po přednášce zaslechl, jak lidé v debatě „klidně dál používali „fakta“, která jsem právě před chvílí vyvrátil ...“ (dtto). Chtěl všechno vzdát. Samozřejmě však nevzdal, vytrval a zvítězil. K výsledkům mu dopomohl „převratný okamžik“ v lednu 2015 na Světovém ekonomickém fóru v Davosu. Jako jarmareční kejklíč, připuštěný pro obveselení panstva, H. Rosling pokládá účastníkům konference „tři faktické otázky – o chudobě, populačním růstu a o rozsahu očkování ...“ (s. 22 anot. publ.). A tito vzdělaní experti ve dvou otázkách „dopadli hůř než šimpanzi“ (dtto). Přitom jejich vědomosti jsou přece neustále aktualizovány, a tedy – dle Roslinga – nemohl za nevědomostí stát zastaralý světonázor. „A přesto i oni chápali základní fakta o světě špatně“ (dtto). Roslinga opět cosi osvítilo. A on po letech – kdy se snažil „vyučovat světonázor založený na faktech“ a kdy musel nesmírně trpět tím, „jak lidé desinterpretují fakta, i když je mají přímo před sebou“ (s. 23 anot. publ.)⁹⁵ – konečně našel vysvětlení, kterým chce lidem otevřít oči. Příčinou mají být „naše dramatické instinkty“. Které je potřeba potlačit a odhodit. Instinkty (či tzv. předsudky) přitom nejsou zbytečné, minimálně pomáhají člověku a lidstvu přežít. Což však již

mnohdy z jedinců nezodpovědných, nespolehlivých, postižených egocentrickou sebeláskou a progresivním infantilismem – uvíznutím v dětství. Bez kolektivního citění, bez schopnosti vnímat pocity a názory druhých, bez schopnosti navazovat normální vztahy. Autistických ajťáků, uzavřených do svých bublin nadřazenosti, bytostně přesvědčených, že na všechno mají automatický nárok. Bezpracně a ihned. Stisknutím virtuálního tlačítka. A takto lehce chtějí proplouvat i reálným životem.

⁹² „Čimž mám na mysli, že výsledky testů nejsou nahodilé. Jsou totiž horší než nahodilé: jsou horší než výsledky, jaké bych obdržel, kdyby osoby odpovídající na mé otázky neměly v daných oblastech vůbec žádné znalosti“ (s. 19 anot. publ.). Tímto Rosling argumentuje, když konstatuje, že mylné odpovědi jsou naprosto obvyklé i u vzdělanců a vědců, které nejsou schopni v odpovědích údajně porazit ani náhodné hádání šimpanzů v ZOO.

⁹³ „Uvědomil jsem si, že problém nespočívá v tom, že by lidé měli nedostatek znalostí – protože to by se pak ve výsledcích objevovaly náhodně chybné odpovědi (šimpanzí odpovědi), a nikoli horší než náhodné, horší než „šimpanzí“, tedy systematicky špatné odpovědi. Lidé si myslí, že odpovědi znají, jenže jejich znalosti jsou chybné – proto dopadnou v testech tak špatně“ (s. 21 anot. publ.). Autor anotace si při vyplňování testu přitom opravdu nemyslel, že všechny odpovědi zná. A dokonce se domnívá, že si to nikdo normální ani nikdy myslit nemůže.

⁹⁴ „Anna a Ola byli ... tak nadšení, že se k mé misi připojili. Mimo jiné vytvořili revoluční způsob zobrazení stovek datových trendů v podobě animovaných bublinkových grafů“ (s. 33 anot. publ.).

⁹⁵ Srov. namátkou příběh na s. 87 anot. publ. Zde se Rosling přiznává, že mu řeč „dojde jen zřídka“, nicméně jednou se mu to přý opravdu stalo. Na konferenci učitelů v Norsku a šlo o globální populační trendy. Učitele testoval tím, že jim promítl tři trendy. Jeden měl znázornovat oficiální prognózu OSN a zbylé dva si vymyslel. Když uviděl výsledky hlasování, nemohl prý „najít slova. Vzpomínám, že mne napadlo, že se něco muselo pokazit na hlasovacích zařízeních“. Učitelé zvolili správnou křivku pouze v devíti procentech, přičemž šimpanzi by dosáhli procent třiatřiceti. Roslinga ani na vteřinu nenapadne, zda příčina nemůže být i v otázkách samotných.

v postmoderním Švédsku nemá platit. Ostatně jeho sebevražedné politiky v mnoha sférách jsou toho jasným důkazem.

Rosling přemýšlí o tom, že většina západní populace vidí v médiích a nosí v hlavě „*přehnaně dramatický světónázor*“ (s. 23 anot. publ.). Svět ovšem nemá být tak dramatický, jak vypadá. „*Fakta jsou terapie, pochopení jako zdroj duševního klidu*“ (s. 24 anot. publ.).⁹⁶ „*Světónázor založený na faktech*“ má ukazovat jiné celkové trendy světového vývoje, dokazující dosažení obrovského pokroku. Většina populace již nežije v extrémní chudobě, „*I dívky chodí do školy, děti se očkují, většina rodin má dvě děti a na dovolenou chtějí jet do zahraničí, ovšem nikoli jako utečenci ...*“ (s. 23 anot. publ.). „*Přehnaně dramatický světónázor*“ má pak vést lidi „*k dramatickým a negativním odpovědím*“ na Roslingovy „*jednoduché*“ otázky. Lidé zkrátka mají chybný světónázor, a proto mají být jejich odpovědi chybné systematicky. I když disponují aktuálními údaji, chápou tyto špatně. A na vině nejsou pouze „*zlovolná média*“, fake news či chybná fakta. Vida, Putin a jeho věrný agent Trump tedy za všechno nemohou?

Iluze mají vznikat přímo v mozku, a to nejenom „*iluze optické*“, nýbrž i „*iluze globální*“. Ty první text ilustruje notoricky známým obrázkem pro děti prvních ročníků normálních škol. Přibližně na stejné úrovni přiřazuje několik „*objevů*“ ohledně lidského mozku. Včetně konstatování, že: „*Chut' na sladké a tučné způsobuje obezitu ...*“ (s. 25 anot. publ.). I v těchto pasážích se znovu vynořuje otázka, zda si autoři dělají legraci anebo mají čtenáře za úplného debila? Anebo je většina západních společností opravdu debilní? Konec úvodu se plně nese v duchu Roslingovy „*poslední bitvy*“ v jeho „*celoživotním poslání – boji proti ničivé globální nevědomosti ...*“ (s. 25 anot. publ.).⁹⁷ Předchozí bitvy nestačily, nutná je tudíž bitva poslední. A proto Rosling volá „*zpátky do cirkusu*“ a znovu připomíná svá polykání mečů na konci přednášek, čímž chce posluchače donutit, aby si ohromně uvědomili, že „*jak polykání meče, tak informace o světě – i když je to v rozporu s jejich zakořeněnými názory, i když se to zdá nemožné, je pravda*“ (s. 26 anot. publ.). Jeho kniha má přispět k tomu, že i po vyjití z cirkusového šapitó budou všichni lidé „*díky novému způsobu uvažování*“ pozitivněji naladěni, méně ve stresu a budou pociťovat i mnohem větší naději. Přece nikdo nechce žít v nereálné bublině ... Ti pokorní, zvědaví a „*připravení se nechat ohromit*“, mají číst dále. Následuje desítka kapitol o „*dramatických instinktech*“ aneb „*propastech v našich hlavách*“. Takové Roslingovo desatero, spolu s radami, kterak ze „*zabedněnců*“ učinit „*nezabedněnce*“.

Kapitola 1. *Instinkt propasti* vypráví o tom, kterak mají lidé sklon rozdělovat svět na zásadně odlišné tábory. Včetně dalších příhod z Roslingova celoživotního boje s globální nevědomostí na nejružnějších kontinentech, která mu měly poskytovat „*vzrušující zážitky*“.⁹⁸ Nesmí chybět subkapitolka *Jak jsem zatočil s prvním megachybným názorem* (s. 31-37). Tedy s názorem, že svět se dělí na dvě části, který má být extrémně „*megachybný*“. Neboť „*zkresluje globální proporce*“ a má mít extrémní dopady na to, jak lidé chápou svět. Považte, lidé mají sklon svět rozdělovat do šuplíků bohatí a chudí! Správně interpretovaná Roslingova fakta mají „*zpívat*“ přitom něco docela, docela jiného. Nemá existovat totiž nic jako „*my*“ a „*oni*“. Tedy především bohatý Západ (či Sever) a chudý Jih. Nebo rozvinutý a rozvojový svět. (O chudých a bohatých, resp. vlastnicích a nevlastnicích samozřejmě nemluvě). Rosling s neskrývaným zápallem jezuity pálicího kacířské knihy či křesťanského misionáře obracející barbary k Pánu líčí, kterak se hlavní zbraní k vymýcení tohoto bludu staly „*pohyblivé bublinkové grafy*“. Nadšeně seznamuje se situacemi, kdy „*nechal past zaklapnout*“ a dopadnul „*mylný názor „při činu“*“ (s. 39 anot. publ.). Největším Roslingovým trumfem je tvrzení, že chudé rozvojové země již neexistují. A nemá existovat ani rozdělení na vyspělý a rozvojový svět, neboť podle statistik se má většina světové populace nacházet kdesi uprostřed. Podléhání tomuto instinktu má mít taktéž praktické důsledky, a to např. chybná investiční rozhodnutí.

⁹⁶ „Soustředíme-li se na fakta, zjistíme, že svět jako celek je na tom mnohem lépe, než si myslíme. A že se navíc rychle zlepšuje. Neznamená to, že neexistují vážné problémy a rizika. Neznáme-li však své klamné instinkty, nedokážeme se na problémy dívat na základě faktů a soustředit se na to, co nás ohrožuje nejvíce“ (zadní strana přebalu anot. publ.).

⁹⁷ „Chtěl bych změnit způsob, jakým lidé o světě uvažují, uklidnit jejich iracionální obavy a přesměrovat jejich energii ke konstruktivním aktivitám“ (s. 25 anot. publ.).

⁹⁸ Které kniha, až k uzoufání stereotypně, neustále líčí. Raději no comment. Roslingovo nelíčené nadšení ze statistiky, dat a čísel, a především z testování každého svými zamilovanými otázkami, bylo jeho celoživotní návykovou vášní, která silně hraničila s postižením. Připomenou je zde možné, že čísla reprezentují hlavní symboly vědeckotechnické (post)industriální civilizace, přičemž čísla jsou „*jazykem trhů*“. Všechno se točí kolem měření, která mají zakládat lidské vnímání skutečnosti a světa. I příroda je pak nazírána prostřednictvím matematicky vyjadřovaných měření. Hovořit v číslech přitom mají rádi především technokraté (a politici).

Následující strany překypují žonglováním s údaji např. OSN či Světové banky, o kterých se údajně „nemusí diskutovat“ (s. 38 anot. publ.). Popisovat vše detailně nelze. Resumé: Střídají se zde (a nejenom zde, platí to pro kapitoly všechny) pasáže – diplomaticky řečeno – plytké s vcelku realistickými a v něčem i inspirativními postřehy. K nim náleží namátkou snaha o přesnější uchopení samotné kategorie rozvojové země, kdy text rozlišuje čtyři příjmové úrovně. Zcela zapomíná ovšem na to, že podobných rozlišení existují spousty, a to na úrovni různých disciplín a oborů. Závěrem dospívá k názoru, že: „Instinkt propasti je velmi silný“ (s. 47 anot. publ.) a rozdává rady „Jak přemoci bestii“ (s. 38 anot. publ.) – tedy vymýtit mylný názor na existenci rozděleného světa. Anebo minimálně kontrolovat tento instinkt „hledáním většiny“, se střízlivým nahlížením na „propastné rozdíly“, kdy realita přitom bývá polarizovaná mnohem méně. S konkrétními varováními před porovnáváním průměrů, extrémů a před „pohledem z vrcholu“, který může zkreslovat pohled. Tady jistě racionálně nalézt lze – cca na úrovni vstupního kurzu statistiky. Vůbec nic nového, a hlavně nic převratně nového.

Instinkt negativy je středobodem zájmu i pojmenováním kapitoly 2. „Megachybný názor“ tu reprezentuje tvrzení, že svět se zhoršuje, resp. šířeji má jít o sklon lidí všimát si více jevů špatných než dobrých. I tady Rosling vnímá „statistiku jako terapii“ a přesvědčuje (např. pomocí čísel ohledně extrémní chudoby nebo průměrné délky života), kterak je dnešní svět vlastně báječný. Na dnešních hřbitovech totiž nebývá tolik dětských hrobů, jako na hřbitovech třeba středověkých ... (Otázku namátkou ohledně kvality života, uměle prodloužovaného ve jménu medicínského megakšeftu si však přitom nepoloží). Zvlášť pyšný Rosling je na graf světového zdraví, který v barevně verzi zdobí předsádku knihy.⁹⁹ A přidává spoustu grafů dalších. Vždy jde o údaje pečlivě vybrané (nebylo by těžké zvolit si oblasti ilustrující opak), druhak naprosto vytržené z celkového kontextu,¹⁰⁰ za třetí interpretované vždy z korektních pozic liberálního pokrokáře. Klesá počet zemí s trestem smrti = automatické Dobro pro lidi, planetu, galaxii i všehomír. Klesá cena solárních panelů = dtto. Roste počet nových filmů za rok = dtto. Roste počet vědeckých článků publikovaných za rok = dtto. A konečně dochází i na ony brnkací kytary. Od roku 1962 se měl zvýšit počet kytar na milion obyvatel z 200 v roce 1962 na 11 000 v roce 2014. Vskutku neprůstřelný indikátor pokroku!¹⁰¹ Všechno pojaté v duchu notoricky známé teorie kolony. Svět a lidstvo se neustále pohybují vpřed, a co bylo kdysi výsadou pouze nejbohatších, si dneska mohou dovolit i ti nejchudší. V roce 1962 si mohl zabrnkat pouze J. Lennon, dneska si může na kytaru brknout i kdejaký Ind ve slumu.

V kontextu sklonu všimát si spíše věci špatných mají působit tři věci: „zkreslené vzpomínky na minulost, selektivní zpravodajství médií i různých aktivistů a konečně pocit, že pokud jsou věci stále ještě špatné, nehodí se přece říkat, že se situace zlepšuje (vypadali bychom jako cynici)“ (s. 74 anot. publ.). Všechny jsou následně rozebírány. S připomínáním, že: „Věci ve vašich vzpomínkách byly horší, než se teď jeví“ (tamtéž). Nebo se skoro až humorným – ovšem v duchu humoru černočerného – tvrzením, že většina lidí si myslí, že se kriminalita stále zhoršuje, ovšem je prý tomu právě naopak. Argumentováno je statisticky vykazovaným počtem nahlášených trestných činů v USA. I kdyby tomu tak v USA bylo, lze z toho dělat závěry pro celý svět?¹⁰² Podle knihy zřejmě ano. Takže i v Praze 21. století má být daleko

⁹⁹ A v poznámkách je odkazována i na animovanou verzi grafu. Tato umožňuje shlédnout „jak dnes téměř všechny země dohánějí Švédsko ...“ (s. 291 anot. publ.). No, pokud by šlo o zdravý rozum (a normální život pro normální chlapy a normální ženské), tak opravdu nikoli každý se musí až tolik radovat z dohánění Švédska ...

¹⁰⁰ Přičemž míchá dohromady věci naprosto nesouměřitelné. Legální otroctví, cenu solárních panelů, úmrtí v boji, úniky ropy, nové filmy, hudbu či kytary, úbytek ozónu, počet dívek ve škole, počty mobilů, počet lidí žijící v tzv. demokracii. Silně to připomíná mediální masáž, kterak jsme si hrozně žili před rokem 1989. Oblíbeným hitem zůstávají totalitní fronty na banány či toaletní papír. Dnes si lze „svobodně“, s kapsami plných banánů (levnějších než tuzemské brambory), vystát frontu na pracovním úřadě či přivítat exekutora rolemi luxusního hajzlpapíru. Úsměvná jsou i „vědecká“ srovnání, kolik dnů jsme před rokem 1989 museli pracovat, abychom si našetřili na auto nebo televizi. Nikde však zmínka o bydlení, vodném, stočném etc. etc. To se do krámu nehodí.

¹⁰¹ Kniha poznamenává, že jde o „globální zlepšení“, která se dějí „za obzorem“. Má jít o „určité náznaky“, které – pokud jim věnujeme adekvátní pozornost, a při naší dobré vůli – lze však zachytit. V souvislosti se strmým nárůstem počtu kytar Rosling klade půvabnou řečnickou otázku: „Jak při pohledu na tak nádhernou statistiku někdo může říci, že se svět zhoršuje?“ (s. 73 anot. publ.). Přičemž vybízí čtenáře: „Pečlivě poslouchajte. Neslyšíte nějaké dítě, jak cvičí na kytaru ...? To dítě se neutopilo – místo toho si užívá radost z hudby“ (s. 73 anot. publ.). Těžce cynický autor anotace si neodpustí trapně nekorektní glosu: Netřeba tudíž žádných revolucí ani transformací, jenom poslouchat a čekat, až sousedovic dítko si za zdí vrzne. Na kytaru.

¹⁰² Roslingova „objektivistická“ důvěra ve vypovídací schopnost statistik je bezmezná. Tudíž se nezatěžuje tím, že např. může narůstat počet případů, které hlášeny z nejrůznějších důvodů nejsou. Anebo fikaný trik snižovat

bezpečněji nežli v letech tzv. totality či normalizace? Pokud uvedené posuzujete podle svých zkušeností, tak podléháte „*dramatickým instinktům*“. Lidé údajně podléhají pocitům a nedají dostatečně na „*věcné úvahy*“. Čili např. ty tisíce fetišáků, bezdřáků, úchylů, maniaků, mafiánů, teroristů v dnešní Praze jsou pouhým pocitem a preludem?¹⁰³ A dříve to bylo ještě mnohem, mnohem horší, jen si to nechceme uvědomit, neboť na minulost hledíme „*skrz růžové brýle*“?

Ohledně zpráv publikace konstatuje, že pro média „*dobrá zpráva není zpráva*“, což má platit i pro postupná zlepšení (což nebývá pro média tak zajímavé a atraktivní), nebo že více negativních zpráv nutně neznamená více utrpení (nýbrž má jít často o důsledek lepších možností utrpení monitorovat, tudíž jde vlastně naopak o zlepšení). Zpravodajství na nás chrlí nekonečnou nabídku špatných zpráv ze všech koutů světa. Negativní zprávy přitahují větší pozornost, přičemž informace o tragédiích a katastrofách se také šíří rychleji a s mnohem větší naléhavostí. O případných zlepšeních se pak lidé již většinou nedozvídají. Což má přispívat k systematicky vytvářenému negativnějšímu, a i více stresujícímu, obrazu světa.

Kniha doporučuje napomoci mozku, aby si uvědomil, že se věci fakticky zlepšují. Nechce však klamat, tudíž káže uvažovat o světě v duchu „*je to špatné, ale zároveň lepší*“ (s. 79 anot. publ.). Čili při zprávách o teroristickém útoku (které musíme prý pořád očekávat) se máme idiotsky radovat, že oběti nebylo více a, že k útokům nedochází častěji?¹⁰⁴ A uklidňovat se tím, že dříve to přece bývalo mnohem horší. K dalším radám náleží necenzurovat minulost a vždy očekávat špatné zprávy. Závěrem dojatý Rosling emotivně děkuje liberálnímu Švédsku.¹⁰⁵

Třetím na řadě je *Instinkt lineárnosti* v kapitole 3. Kapitola startuje story o „*nejděsivějším grafu*“, který Rosling kdy viděl. Šlo o epidemii Eboly v Západní Africe v roce 2014. Graf ve vědeckém článku Světové zdravotnické organizace měl operovat s efektem zdvojnásobování (jak se epidemie rozšíří, když každý nemocný nakazí další dva). Rosling a jeho nadace se vyděsili a okamžitě změnili své priority, „*začali studovat data a vytvářet informační videa ...*“ (s. 85 anot. publ.). A Rosling samotný odlétá do Libérie a poprvé v životě tak nemůže strávit Vánoce doma ... Až na místě pochopil, jak se všichni mýlili. Očekávali totiž nárůst případů lineární, nicméně přitom z dat jasně vyplývalo, že jde o nárůst řadou geometrickou.

S instinktem lineárnosti (tedy sklonem k očekávání, že růst bude postupovat lineárně) má souviset „*třetí megachybný názor*“ – totiž představa, že „*světová populace prostě roste*“ (s. 86). Právě v podrženém slůvku se má skrývat omyl. Světová populace sice roste, a to velmi rychle. Slůvko prostě má naznačovat, že pokud se něco nastane, populace poroste dál a dál. „*Naznačuje, že asi bude potřeba zavést nějaká drastická opatření. Aby se dalšímu prudkému růstu zabránilo*“ (dtto). Možná, že ve švédštině či angličtině má slůvko prostě jiný význam, anebo jde o ne zcela přesný překlad. V jazyce českém ovšem z použití slůvka prostě – podle autora anotace, který ovšem není profesionálním lingvistou – uvedené „*prostě*“ neplyne. Jde o jakési dedukce H. Roslinga v duchu starého přísloví: „*Co se bábě chtělo, to se jí i zdálo*“.

Následují strany hračkaření s grafy a tvary populačních křivek, což má demonstrovat instinkt lineárnosti. Populační růst přitom má zůstat v souladu s přírodou, a to i když „*oni*“ „*mají pořád hodně dětí*“ (s. 97 anot. publ.). Součástí jsou rady, jak zmíněný instinkt kontrolovat, neboť nikoli vše roste lineárně. A lineární růst ve skutečnosti nebývá ani příliš obvyklý. Text představuje časté „*S*“ křivky, které dosáhly svého maxima a na něm zůstávají. Dále křivky „*ve tvaru kopečku*“ a konečně „*křivky zdvojnásobování*“. Pohybuje se přitom na úrovni středoškolské matematiky. Kapitola, patří k těm

kriminálnímu tím, že některé činy dříve kriminální označíme za pouhé přestupky. A hned je nám všem bezpečněji.

¹⁰³ Možná před tím též existovali (ale rozhodně ne v takovém počtu), ovšem nacházeli se v zařízeních, kam patří.

¹⁰⁴ Zajímavým tématem by např. mohlo být zkoumání chování obětí multi-kulti praxe v kontextu fungování mysli hatefree „vítáčů“. Lze totiž uvádět příklady migranty znásilněných či zavražděných sluníčkářských aktivistů, kdy reakcí oběti samotné nebo jejich nejbližších byla ještě fanatičtější podpora ideologie multi-kulti. Jsou za tím obavy vyjádřit, co si opravdu myslí? Nebo stockholmský syndrom? Nemůže jít i o zvrácenou sexuální libůstku? Anebo se jejich mozek bojí rozbítí dosavadní představy o světě natolik, že je původní přesvědčení ořesným zážitkem ještě posíleno? A oběť se sama pasuje na svatého mučedníka pro dobro lidstva a „brave new world“? Konec konců si za to oběť vždy může sama – pochází přece z bílé civilizace starých rasistických, xenofobních, ekologických apod. „sviní“. Tudíž je to jasný důsledek bělošské a evropské nadřazenosti, kdy pachatel je vlastně nevinnou obětí a pouze si kompenzoval útlak, kterému byli jeho soukmenovci vystaveni v dobách otroctví ...

¹⁰⁵ „Když jsem před pětadesátí lety bojoval na dělnickém předměstí ve strouze plné splášků o život, nevěděl jsem, že budu první v rodině, kdo půjde na vysokou školu ...“ (s. 81 anot. publ.). Nejdříve ho vytáhla babička a poté švédská společnost. Na které demonstuje pokrok, ke kterému má docházet všude, a ještě mnohem rychleji.

přežitelnějším a vcelku i užitečným, končí výstrahou: „*Nepředpokládejte automaticky lineární křivky*“ (s. 109 anot. publ.).

Kapitola 4. *Instinkt strachu* začíná leteckou nehodou, kdy H. Rosling zachraňuje švédského bojového pilota, a přitom na chvíli propadá panice, že jde o sestřeleného ruského agresora. Z čehož mazaně usuzuje, že když „*nás ovládne strach, nevidíme věci jasně*“ (s. 112 anot. publ.). Uvažuje o filtru pozornosti a obavách z jistých věcí (hadí, pavouci, výšky, cizinci, psi, krev, tma, myši apod.) naprogramovaných v lidském mozku. Instinktivního strachu – který pomáhal a stále pomáhá lidstvu přežít – přitom hojně využívají média, neboť se jedná o snadný způsob, jak zaujmout pozornost. Právě tento instinkt má mít největší vliv na to, jaké informace zpravodajci vyberou. K neúspěšnějším pořadům náleží takové, které spouštějí více druhů strachu, což zesiluje intenzitu dramatu. Příčinou přitom nemá být „*logika médií*“ producentů zpráv, nýbrž „*logika pozornosti*“ v hlavách konzumentů zpráv. „*Je to paradox: obraz nebezpečného světa nebyl médiu nikdy šířen účinněji a rozsáhleji než dnes, a přitom svět nebyl nikdy bezpečnější a méně násilný*“ (s. 115). S první částí by se snad i souhlasit dalo, ovšem druhá zůstává silně diskutabilní. Na čemž nic nemění ani Roslingova *Faktomluva*.

Text operuje s daty, dokazujícími, že přírodních katastrof ani jejich obětí nepřibývá, a že situace se v čase podstatně zlepšuje, pokud jde o počty obětí leteckých nehod nebo válečných konfliktů. Podle Roslinga dnes již údajně nehrozí, jako v dobách jeho dětství, ani nebezpečí třetí světové války. A bagatelizuje, resp. přesněji relativizuje i „*aktuální jedničku mezi důvody strachu na Západě*“ – terorismus. „*Západní nastavení mysli*“ má vést ke zkrslování údajů a vytváření daleko většího ohrožení, nežli o jakém mají fakta vypovídat. Rosling přitom podnikl „*lov na data o terorismu*“, přičemž musel zaujmout i kritický postoj k „*milované Wikipedii*“. Vyústěním je poučení ohledně toho, že: „*Strach může být užitečný, ale jen tehdy, je-li zaměřen na správné věci*“ (s. 131 anot. publ.). Ovšem při úvahách o stavu světa má být „*instinkt strachu velmi špatným rádčem*“ (tamtéž, s. 131-132). Kniha apeluje na rozlišování „*děsivého*“ (což sice spolehlivě upoutává pozornost a prochází skrze náš pozornostní filtr, ale přitom má obnášet riziko pouze domnělé, kdy své strachy – např. z násilí či kontaminace světa – nadhodnocujeme) a „*nebezpečného*“ (s rizikem skutečným). Děsivé se nám jeví např. letecké havárie, jejichž pravděpodobnost je však extrémně nízká – nejsou tedy nebezpečné. Svět má vypadat hrozivěji, nežli ve skutečnosti je. Riziko nemá záležet na tom, „*jak moc vás na věc děsí, ale na kombinaci svou faktorů. Jak nebezpečná je? A jak moc jste nebezpečí reálně vystaveni?*“ (s. 133 anot. publ.). „*Než začnete jednat, uklidněte se*“ (tamtéž). Jak by poradil náš dobrý voják J. Švejk: „*To chce klid!*“ (přičemž ve Švejkovi tuto větu nenajdete).

Další příběh (tentokrát opět lékařský a z chudičké exotiky Mosambiku) uvozuje kapitola 5. *Instinkt zkrslené velikosti*, rekapitulující „*sklon vidět věci ve špatných proporcích*“ (s. 138 anot. publ.). Text však již pomalu, leč jistě ztrácí tah na branku a kniha začíná nudit, neboť je to pořád všechno na jedno brdo. Při vynechání příhod pana Roslinga a sluníčkářského balastu, by se vlastní obsah vešel na pár řádků, možná i do několika slov. I tady totiž text (nejenom) místy sklouzává ke konstatování zcela evidentních banalit a triviálních samozřejmostí. Nicméně, proč ne. Za připomenutí pro někoho možná i stojí. Ale proč z toho dělat takovou vědu a skandovat cosi o úžasné převratnosti a globálním bestselleru? Snad proto, aby měl p. Rosling radost ... Sdělení celé přehnaně velebené knihy by se přitom hravě vešlo do článku v populárním magazínu či na pár odstavců do lexikonu OOO (= obecně oblíbených omylů).

Takže dále již pouze telegraficky. „*Instinktu zkrslení velikosti*“ nebo také instinktu zveličování opět tuze ráda využívají média. Popisují událost nebo fakt tak, aby působily důležitěji, nežli ve skutečnosti jsou. Údaj sám o sobě – bez relací – může vypadat působivě (jako hodně vysoký či nízký). „*A novináři vědí, že nám instinktivně připadá nelidské odvracet se od jednotlivého člověka v utrpení*“ (s. 138 anot. publ.). Což má spolu s instinktem negativity způsobovat, že „*systematicky podhodnocujeme pokrok, jehož se již ve světě dosáhlo*“ (dtto). Současně mají lidé nadhodnocovat jiné pororce – např. prý množství imigrantů či počet lidí stavějících se proti homosexuálům ... (Není to v uváděných příkladech však právě naopak?). Ohledně kontroly instinktu zkrslené velikosti kniha radí dávat údaje do správných proporcí. „*Porovnávat údaje*“ a být obezřetný především u velkých čísel („*... jak může něco velkého nebýt důležité?*“ – s. 140 anot. publ.). Text přitom semele dohromady počty zemřelých miminek, ztráty ve vietnamské válce, zabití medvědem nebo sekerou i údaje o TBC či hysterii prasečí chřipky. Doporučuje také „*dělit čísla*“, neboť „*koeficienty bývají užitečnější*“ (s. 148 anot. publ.). Čím míní – překlad je poněkud kostrbatý – přepočítat celkové veličiny třeba na jednoho obyvatele. A připomíná i dávat si pozor na „*trendy ukryté za zlomkovou čarou*“ či pravidlo 80/20. Fajn lekce z matiky pro neinkluzivní základní školu.

Kapitola 6. *Instinkt zobecnění* kritizuje, že: „Každý automaticky kategorizuje a generalizuje. Pořád ...“ (s. 155 anot. publ.). Na jedné straně potřebný a užitečný instinkt zobecnovat (bez něhož by svět zůstával shlukem jednotlivostí), leč na straně druhé to, že má současně zkreslovat náš pohled na svět. Problematické generace mají vést ke stereotypům. „Kvůli instinktu propasti vnímáme svět rozdělený na „my“ a „oni“ a kvůli instinktu zobecnění si navíc myslíme, že „oni“ jsou všichni stejní“ (s. 155 anot. publ.). Text např. ukazuje, že Západ má tendence „házet do jednoho pytle“ celou Afriku. Rostling však připomíná, že: „Realita kouše“ (s. 159 anot. publ.). Varuje, že v jiných zemích – kromě kaváren pro batůžkáře – „generalizovat na základě toho, co je normální ve vašem domovském prostředí, může být bez užítku či dokonce nebezpečné“ (s. 161 anot. publ.). A neopomijí přihodit pestrý pel-mel dobrodružství, a to i s obrázky. Včetně fotek hajzlíků nebo zubních kartáčků v zemích různé úrovně. V rámci pouček, kterak kontrolovat a držet na uzdě instinkt zobecnění kniha radí soustavně zpochybňovat své oblíbené kategorie, a to hned pěti „účinnými“ způsoby.¹⁰⁶

Instinkt osudovosti je pojmenování kapitoly 7., přinášející lekci základů dialektiky pro úplné začátečníky. U tohoto instinktu má jít o představu, že „vrozené vlastnosti předurčují osud člověka, země, náboženství nebo kultury“ (s. 176 anot. publ.). V „průzračné podobě“ se instinkt měl projevit „v názoru ... edinburghského gentlemana, že Afrika bude vždycky ekonomicky na dně, prostě ztracený případ ...“ (s. 177 anot. publ.). Vede k představám, že společnosti a kulturu jsou „jako balvany, neměnné a neměnné“ (dtto). Ony jsou ovšem v pohybu, probíhá v nich neustálá transformace. Což je ilustrováno příklady z oblasti sexu a náboženství. Publikace sklon k osudovosti demonstrovuje např. na sdílené představě, že ženy mají mít v některých náboženstvích – kvůli striktním sexuálníím pravidlům – více dětí. Nicméně statistiky mají dokazovat, že to ve skutečnosti není pravda. Platit spíše vždy má, že čím je společnost bohatší, tím má být menší tendence k velkým rodinám. Projevem zabeđenosti tudíž má být říkat „naše kultura“ a „jejich kultura“, vše se prý vyvíjí a mění.

Mnohé záležitosti mají přitom vypadat neměnně, neboť změny v reálu probíhají velmi pomalu. Malá změna se přitom může naakumulovat ve velkou změnu. Pro kontrolu instinktu osudovosti je doporučováno zapamatovat si, že „pomalá změna je taky změny“ (s. 193 anot. publ.). Máme sledovat i postupná zlepšení, aktualizovat své vědomosti, všimnout si příkladů kulturních změn a promluvit si s prarodiči a zjistit, kterak se jejich hodnoty liší od našich.

Kontrolovat je nutné také *Instinkt jedné perspektivy*, což je název kapitoly 8. Zmíněný instinkt vzniká, neboť máme mít rádi jednoduché myšlenky. Je pohodlné a má šetřit čas mít na něco pevný ideologický názor. Netřeba prý pak přemýšlet, stačí vytáhnout z rukávu poučku. Fixace na jednu ideu přitom lehce může vést k dogmatismu. „Od příjemně jednoduché myšlenky pak snadno sklouzneme k názoru, že tato myšlenka krásně vysvětluje nebo řeší mnoho dalších věcí“ (s. 195 anot. publ.). Což má zjednodušovat svět, přičemž má hrozit nebezpečí sklouznutí k názoru, že všechny problémy mají jednu příčinu. A proti této věci pak má být nutné bojovat za všech okolností. „Nazývám tuto preferenci jedněch příčin a jedněch řešení instinktem jedné perspektivy“ (tamtéž). S příkladem, že např. „krásná idea rovnosti“ může vést ke zjednodušující myšlence, že „všechny problémy jsou způsobeny nerovností“ (dtto).

Rosling káže „oblíbené“ myšlenky testovat a prověřovat, „zda v nich není nějaká slabina“ (s. 195 anot. publ.). Diskutuje aktivisty vs. experty, resp. tzv. „experty“. A opět všechny dostává na kolena otázkou ohledně pandy velké, nosorožce černého a tygrů (a jejich ohrožení). Následují další story, v nichž Rosling testuje premiéra Mosambiku, ideology i gynekology anebo diskutuje „princip kladiva a hřebíčky“¹⁰⁷ v souvislosti s dětskou úmrtností, dále Kubu – coby „nejzdravějšího z chudých“, resp. USA – coby „nejnemocnějšího z bohatých“ a opatrně – v mezích liberálního superpokroku – mudruje i na téma demokracie. Kapitola ústí v závěr, že „jeden úhel pohledu může omezit vaši představivost“ (s. 211 anot. publ.). Máme prověřovat své názory a nesnažit se být za každou cenu experty mimo svůj obor. Data a statistika mají být důležitá pro pochopení světa, kterému však nelze porozumět pouze pomocí čísel. A veliký pozor „na jednoduché ideje a jednoduchá řešení“ (s. 212 anot. publ.). Vcelku neškodná kapitola

¹⁰⁶ Máme hledat rozdíly v rámci skupiny (a velké skupiny si rozdělovat na menší) a podobnosti mezi skupinami, máme si dávat pozor na „většinu“ (a vždy se pít po tom, zda jde o 51 % či o 99 %) a na výjimečné (a barvitě) případy, máme předpokládat, že my nejsme ti „normální“ a že jiní nejsou idioti, a konečně máme si dávat pozor na generalizování „ve smyslu, že co je dobré pro jednu skupinu, bude vhodné i pro jinou“ (s. 167 anot. publ.).

¹⁰⁷ V duchu rčení „Dejte dítěti kladivo a všechno kolem mu začne připadat jako hřebíčky“ (s. 199 anot. publ.). V závěru kapitola radí „sežeňte si kromě kladiva i bednu s nářadím“ (s. 211 anot. publ.). Žádný nástroj nemá být totiž vhodný na všechno. Milovníci kladiva se tak mají poohlédnout „po kamarádech se šroubovákem ...“ (dtto).

se místy pohybuje na úrovni prvouky normálních základních škol. Leč, proč ne. Napsaná je to hezky, srozumitelně, místy i vtipně a snesitelně okořeněná emocemi.

O tom, že lidé tuze rádi hledají viníky a nikoli příčiny vypráví kapitola 9. *Instinkt obviňování*. Což má být „naše snaha najít jasný jednoduchý důvod, proč se stalo něco špatného“ (s. 215 anot. publ.). Tento instinkt nás má vést ke zveličování významu jednotlivců nebo konkrétních skupin. Přitom máme být tak posedlí, „abychom na někoho vinu hodili, že ztrácíme správný úhel pohledu“ (dtto). A pravdivý obraz světa založený na faktech má tímto být narušován. Kniha připomíná, že většinou však všechno bývá složitější – „Obvykle je na vině více souběžně působících faktorů – systém“ (s. 230 anot. publ.), a to včetně nás samotných.

Text sklon k obviňování demonstuje na skupinách, na které máme prý nejraději ukazovat prstem – na „zlé byznysmeny, lživé novináře a cizince“. Příhodami dokladuje, jak se i Rosling často mýlil, podlehl instinkům, načež na faktech zjistil, že jsou to vlastně vesměs „hodní hoši“. Ovšem neopomene zdůraznit, že ani novináři a filmaři „neporazili šimpanze“ v jeho testech. Následně dedukuje, že za utonutí uprchlíků musí být odpovědná švédská imigrační politika. Asi jako málo vstřícná ... Přidává pár seabemrskáčských lekcí z údajně falešného obviňování cizinců. A posléze nechává zahrát mohutnou fanfáru „neznámým opomíjeným hrdinům světového rozvoje: institucím a technologiím“ (s. 227 anot. publ.). Fanfáru v silně technooptimistickém duchu. Závěrem Rosling prosí a vyzývá „odolejte pokušení najít obětího beránka“, resp. „Hleďte příčiny, nikoli viníky“ a „Hleďte systémy, nikoli hrdiny“ (s. 231 anot. publ.). Zásluhy totiž nemáme přiznávat jenom jedincům, nýbrž i systémům.

Uf, konečně kapitola poslední. Přesněji kapitola skoro poslední, leč alespoň již poslední z „dramatických instinků“. *Instinkt urgentnosti* se jmenuje kapitola 10. Jde o to, že pocit „ted, nebo nikdy“ nás vede k unáhleným rozhodnutím.¹⁰⁸ „Ted, anebo nikdy“ však má platit jen málokdy, obdobně jako „bud, anebo“. Kapitulu startují úvahy plus nezbytné příhody týkající se silničních a mentálních zátarasů. Přichází varování před technikami prodejců nebo aktivistů spočívající v nátlaku: „Jedněte ted, nebo ztratíte šanci navždy“. Nenechme se ošálit „speciálními nabídkami – pouze dnes“. A zamysleme se nad „rozumnou mírou urgentnosti“. Posléze dochází též na „rozumnou míra strachu“, zdramatizovanou strašákem Eboly. Rosling přitom formuluje „Pět globálních rizik, s nimiž bychom si měli dělat starosti“ (s. 245 anot. publ.). K naléhavým globálním rizikům řadí globální pandemii, finanční kolaps, třetí světovou válku, klimatickou změnu a extrémní chudobu. Jisté rozumné tóny zde textu upřít nelze. Jak máme kontrolovat instinkt urgentnosti? Podle knihy máme postupovat po malých krůčcích. Konkrétní rady v této oblasti zní: „Zhluboka se nadechněte ... Trvejte na datech ... Pozor na prognózy ... Pozor na drastická opatření ...“ (s. 251 anot. publ.). Předpovědi budoucnosti totiž bývají nejisté. Drastická opatření zase mohou mít vedlejší účinky. A užitečná jsou pouze data „relevantní a přesná“. A pozor: „Spustí-li se instinkt urgentnosti, obvykle se připojí i další dramatické instinkty a racionální rozhodování jde stranou“ (tamtéž).

Kapitola 11. *Faktomluva v praxi* obsahuje subkapitoly *Jak mi faktomluva zachránila život*, *Faktomluva v praxi*, *Školství*, *Podnikání*, *Novináři*, *aktivisté a politici*, *Vaše organizace* a *Slovo na závěr*. Vedle dalších Roslingových originálních příběhů nabízí možnosti praktických využití *Faktomluvy* v každodenním životě. S příklady a radami ohledně školství, podnikání, žurnalistiky, politiky i občanského aktivismu. A rekapitulací základních pravidel Roslingovy *Faktomluvy*: „1. Propast – Hleďte většinu. 2. Negativita – Očekávejte špatné zprávy. 3. Lineárnost – Křivky se mohou ohýbat. 4. Strach – Kalkulujte rizika. 5. Zkreslení velikosti – Dávejte věci do správných proporcí. 6. Zobecnění – Zpochybňujte své kategorie. 7. Osudovost – I pomalá změna je změna. 8. Jeden úhel pohledu – Používejte více myšlenkových nástrojů. 9. Obviňování – Odolejte pokušení ukázat na někoho prstem. 10. Urgentnost – Postupujte po malých krocích“ (s. 264 anot. publ.). Vše doplněno ilustrativními piktogramy. Kapitulu končí Roslingova slovy: „Budeme-li svůj pohled na svět zakládat na faktech, uvidíme, že svět není tak špatný, jak se zdá, a pochopíme, co máme dělat, abychom ho dále zlepšili“ (s. 263 anot. publ.). Následují *Doslov* (rakovina slinivky je opravdu konečná), *Poděkování*, *Dodatek* (aneb *Jak dopadla vaše země*

¹⁰⁸ Autor anotace se rozhodl „vymyslet“ také nějaký instinkt. Což postavit proti urgentnosti instinkt váhání?

Dokumentovat by nádherně šel nadčasovým hitem Katapultu „Hlupák váhá, svět kupředu uhání, hlupák váha, ztrácí život v čekání ...“. Nějaké atraktivní statistiky by se hravě našly a dojemná story ohledně promeškaných příležitostí určitě také. Ještě tak mít za sebou prachy na pořádný marketing či nějaký grant a sláva by byla jistá.

v testu Gapminder),¹⁰⁹ obsáhlejší *Poznámky* (s bližšími informacemi o použitých datech nebo testových otázkách atd.), *Zdroje, Rejstřík a pasáže O autorech*.

Co napsat závěrem? I tato kniha zapadá do módní „cool“ vlny interpretací lidského chování a rozhodování, resp. návodů, jak mají lidé „správně“ myslet. Lze nalézat souvislosti s boomem behaviorální a experimentální ekonomie. Behaviorální ekonomie usiluje neoklasickou plnou racionalitu „polidštit“,¹¹⁰ Rosling spíše volá po větší racionalitě „odlidštěním“ rozhodování skrze kontrolu „dramatických instinktů“. Ovšem s ničím novým ani originálním nepřichází.¹¹¹ Behaviorální ekonomové typu R. H. Thaler se snaží lidi „pošťouchnout“ ke správným rozhodnutím,¹¹² Rosling také „pošťouchuje“ – k uvažování o světě na základě své *Faktomluvy*. Představovaná kniha úplně zbytečná snad není, ovšem žádné převratné objevy ani historická poselství opravdu nečekejte. Místy se autor anotace smutně (ne)bavil,¹¹³ a především si odnesl další potvrzení názoru, že se světem je to ještě horší, nežli se na první pohled zdá. Pokud se ze snůšky dětinských banalit stane globální bestseller, nadšeně opěvovaný globálně

¹⁰⁹ Ti, kdož milují show Nikdo není dokonalý či Superstar + bublinkové grafy vizte <https://www.gapminder.org/>. Anketu formou on-line testů probíhaly v roce 2017. Třináctka otázek (zmiňovaných výše a provázejících celou představovanou knihu) byla testována ve 14 zemích. Nejblíže nám je Maďarsko, přičemž Maďaři „porazili šimpanze“ v pouhopouhé jediné otázce! Není za tím šíření a podporování „zabedenosti“ populistou Orbánem?

¹¹⁰ Jedním z mnoha paradoxů behaviorálních ekonomů je, že na straně jedné vyčítají standardním neoklasickým modelům jejich základ v podobě pojetí člověka jako chladné kalkulačky slastí a strastí – homo oeconomicus bez minulosti, přítomnosti i budoucnosti, bez emocí, bez sociálních vazeb i ukotvení. A na straně druhé, se nejenom v době předvánoční objevují úvahy v kontextu tzv. ekonomie daru. Že prý lidé neracionálními dárky neúměrně a zbytečně plýtvají, a že nejlepší je samozřejmě každého vždy obdarovat penězi. Homo oeconomicus jako vyšší? A kdopak je pod tímto obvykle podepsán? Pop-ekonomové a behaviorální ekonomové, což dnes již často splývá.

¹¹¹ Srov. heuristiky a biasy in Gilovich, T., Griffin, W. D., Kahneman, D. (eds.): *Heuristics and Biases: The Psychology of Intuitive Judgment*. Cambridge: Cambridge University Press 2002. 882 s. ISBN 978-0521796798 či Kahneman, D.: *Myšlení: Rychlé a pomalé*. Brno: Jan Melvil 2012. 544 s. ISBN 978-80-87270-42-4. Kahneman operuje se Systémem 1 (rychlý, intuitivní a emocionální) a Systémem 2 (pomalý, váhavý a logický). Modelový homo oeconomicus (dle Thaler ekonom) má jen Systém 2. Předmětem behaviorální ekonomie je ale hlavně Systém 1. Rychlý, intuitivní a evolučně starý, který dává rychlé odpovědi velmi levně (heuristiky). Má však i odvrácenou stranu, kdy v určitých typech situací chybí (biasy). Heuristiky ukazují způsob, kterak nahradit příliš složitou otázkou otázkou jednodušší, tak aby (za obvyklých okolností) byly odpovědi na zástupnou otázku dostatečně dobré i ohledně otázky původní. K behaviorální ekonomii blíže viz Marathon, 2018/č. 1.

¹¹² Srov. Thaler, R. H., Sunstein, C. R.: *Nudge (Šťouch): Jak postrčit lidi k lepšímu rozhodování a zdraví, majetku a štěstí*. Praha: Kniha Zlín 2010. 310 s. ISBN 978-80-87162-66-8. Thalerův program behaviorálních pošťouchnutí staví na použití zdánlivě irelevantních faktorů k dosažení lepších výstupů a dobrých rozhodnutí (aspekt paternalismu), ale přitom nikoho k ničemu nemá přehnaně nutit a má dávat možnost volby i odmítnutí (aspekt libertariánství). Otázkou zůstává, jak regulátor či architekt výběru ví, co je dobrá a správná volba. Obvykle přitom jde o „pošťouchování“ ve směru tzv. liberální demokracie a v duchu korektně pokrokových konstruktů.

¹¹³ Během Vánoc nevychází denní tisk, což je chyba. Tudíž při každodenním podvečerním štamgastském posezení v domovské pivnici nebylo, co číst. Dětské Faktomluvy měl recenzent „fakt“ plně zuby, tudíž ocenil darovanou, přesněji přenechanou, knihu *Mozky pro armádu: Pozoruhodný svět vojenské vědy* (Roachová, M., Praha: Práh 2017. 270 s. ISBN 978-80-7252-699-4). Doporučit však lze pouze, opravdu pouze, na letmé rychločtení. A jen hodně silným naturám. Zaměřeno na prodejnost, přitom laciné a místy i chucpe. Trochu na způsob filmu *Muži, co zírají na kozy*. Ovšem ve velmi silně anatomicko-pornografickém provedení. Paní či slečna (nebo jiný gender?), která knihu spáchala, se totiž živí psaním o bizarnostech a prasárnách. A také o sexu, posmrtném životě nebo logistice vesmírného turismu. Inkriminovaná kniha startuje slepicometem a rychle spěje ke sféram, ve kterých si autorka evidentně lebedí – ke zraněním penisu, amputacím všeho druhu, posraným vojákům speciálních jednotek, stručným dějinám smrdutých bomb či „z poceným kulkám“. Těžce fascinována je autorka „poškozením péra“ – postřelením, prostřelením i ustřelením. A jeho rekonstrukcemi, včetně dárcovství penisu. Což velmi detailně a nadšeně popisuje na skutečných vojácích a jejich chlapácky dojemných příbězích, místy až absurdních. Penisy, šourky, klitorisy, výtoky, zanícenými genitáliemi apod. se text jen hemží. Lekce z bojové medicíny přicházejí také v pasážích, věnovaných průjmu a průzkumům, kde a kolikrát se který příslušník special forces posral. Půvabné jsou i příběhy s vyměšováním pilotů. Opět s detailními podrobnostmi, včetně pokusů o definici i kvantifikaci sračky. K atmosféře a duchovnímu rozměru Vánoc nádherně přispívá také kapitola o různých smradech, námátkou pasáže o „maximální behaviorální reakci“ pokusného medvěda, který nejvzrušeněji slintal na použitý ženský tampón, který mu má vonět „obdobně jako tuleni“. V knize se mihnou i normálnější pasáže, přičemž celý text má směřovat k oslavě vojenské vědy, zachraňující životy. Titul si však místo v knihovničce nezaslouží a ihned putuje dále. Do knihovničky je však uložena druhá přenechaná publikace – Plch, R., Plch, M.: *Za vojenskými památkami*. 2. vydání. Brno: CPRESS 2018. 152 s. ISBN 978-80-264-1903-7. Užitečné tipy (nejen) ohledně výletů. Ale kde je Bunkr Drnov s muzeem PVO, poblíž Slaného?

významnými personami a institucemi, tak se liberální svět zbláznil úplně. A pokud toto (hyper)globalizátoři zpupně servírují normálním lidem, musí je mít za opravdové debily. Hodně neveselé zjištění.

Historia magistra vitae est aneb české historické detektivky a epištoly V. Vondrušky

Český spisovatel, publicista a historik V. Vondruška je velice plodným autorem, proslulým zejména historickými detektivkami a husitskou epopéjí.¹¹⁴ Nemá přitom tvořit jen historické povídky a romány, nýbrž i skutečné knihy o historii (i žhavé současnosti). Jeho bibliografie čítá kolem dvacítky knih vědeckých a populárně naučných a více jak padesátku historických románů a čtyři pro mládež. Vondruška bývá opakovaně oceňován čtenářskými cenami, i coby nejpůjčovanější český spisovatel v českých knihovnách. Autor anotace dlouho jméno V. Vondrušky však nedovedl adekvátně uchopit a podvědomě ho řadil kamsi k M. Vieweghovi. A zcela mylně spíše k pisálkům kavárenským. Což posléze – omluvně – dramaticky zkorigoval. V novinách a časopisech totiž narážel na různá povídání s V. Vondruškou. A nutno uznat, že povídání vesměs rozumná a poučná. A orientovaná sympaticky národovecky a antipokrokařsky,¹¹⁵ resp. vedená z pozic normálního člověka a určená pro normální chlapi a normální ženské. Nicméně těch povídání, ač rozumně znějících, bylo najednou nějak moc. Obdobně jako aktivit a děl V. Cílka (kterého autor anotace jinak vcelku může, a i si tohoto cení). Trochu „*přecilkováno*“ i „*převodruškováno*“ ... Co je ale spíše problém autora těchto řádků nežli jmenovaných pánů samotných. Leč zájem o nějaký titul Vondrušky byl iniciován.

Proto autor anotace ocenil, že jednou z přenechaných knih od kamaráda, který toho kupuje a čte celé hromady, byl před časem právě V. Vondruška a jeho *Epištoly*. Konečně první kniha od spisovatele, kterého přece zná každý! Přečtení bylo bráno jako ideopříprava na Vondruškův apokalyptický román o Evropě 1984-2054, objednaný skrze spolehlivého Kosmase. Strýček Google s Wikinou však odhalují překvapivé zjištění. Své historické detektivky Vondruška publikoval jako J. Alenský. Což je povědomé. Pohled na knihovničky, do fochu s téměř kompletní sbírkou všeho, co vyšlo o mjr. J. Zemanovi, sklouzává k pěti útlých brožurkám. Tituly o kultovním seriálu *30 případů*¹¹⁶ jsou v přihrádce totiž doplněny nejen legendárními knihami K. Maye (nejlepší zůstávají *Supové Mexika*)¹¹⁷ či několika bestsellery F. Forsytha, nýbrž i publikacemi typu *Panoptikum* (hříšných lidí města pražského a brněnského) a dalších pitavalů. A trůní tady i *Hříšní lidé Království českého. 5. díl*.¹¹⁸ Čili autor anotace V. Vondrušku již dávno četl, pouze o tom nevěděl. Rozpomíná se, že vesměs kratší historické detektivní

¹¹⁴ Přičemž V. Vondruška ctí národní tradice a nepodléhá svodům ani trendům „lumpenburžoazního“ dějepiscetví. Srov. Neuzil, F.: Lumpenburžoazní dějepiscetví v praxi – na okraj dokumentu České televize o Janu Želivském. Fórum společenských věd Klubu společenských věd, ročník 2019 (VII.), s. 1-15. ISSN 2336-7679. <http://forum.klubspolved.cz/Neuzil191209-ch.htm>.

¹¹⁵ Namátkou vytaženo z archívu autora anotace (sekce český konzervatismus) – Vondruška, V.: Ztrácíme se v pokroku? Mladá fronta Dnes, 25. 8. 2018, s. 13. ISSN 1210-1168. Za zdůraznění stojí Vondruškův apel: „Ať je nás raději méně, ale lidí skromnějších, pracovitějších, tolerantnějších a oddanějších téhle zemi“ (tamtéž).

¹¹⁶ Každý zemanolog samozřejmě zná i zajímavý, a smutný, 31. díl Zločin na zámku, kde je důchodce J. Zeman postřelen a dodýchává symbolicky v Lišším Doupěti bývalého továrníka Čadka. Celý cyklus není završen happy endem, právě naopak. Srov. Procházka, J.: Zločin na zámku. Praha: Medea 1991. 240 s. ISBN 80-85465-07-8.

¹¹⁷ Méně známý román, kde namátkou švihák Vinnetou v cylindru a vestičce s hodinkami popíjí pívko v německé pivnici s bratrem Šarlím, který zde zpívá, a posléze oba na velbloudech cválají v hábitech pouštěmi Afriky. Srov. May, K.: Supové Mexika I. Praha: Albatros 1973. 404 s. ISBN nemá, resp. Supové Mexika II. Dtto, 390 s.

¹¹⁸ „Edice Hříšní lidé Království českého přináší detektivní příběhy, odehrávající se v dávno minulých dobách. Protože ve středověku neexistovala ani policie ani metody moderní kriminalistiky, je hledání pachatelů vždy založené především na rozumu a někdy i na náhodě“ (zadní strana obálky každého dílu). Jedná se o tyto svazky edice Hříšní lidé Království českého aneb Detektivka z časů dávno minulých sepsaných V. Vondruškou pod pseudonymem J. Alenský: 1 – Příběhy o úkladech a intrikách (Praha: W-servis 1995. 96 s. ISBN neuvedeno u prvních čtyř dílů), 2 – Případ plzeňských mordů (dtto, 112 s.), 3 – Případ nešťastného šlechtice (dtto, 112 s.), 4 – Falešný tolar (dtto, 96 s.), 5 – Osudný turnaj (tamtéž, 112 s. ISBN 80-85994-01-1). Ve čtvrtém svazku je avizován ještě díl 6 – Dýka pro vraha. Bližší údaje nezjištěny. Další zdroje uvádějí, že počet dílů je 27. Včetně mnoha dobrodružství královského prokurátora a správce hradu Bezděz Oldřicha z Chlumu. Srov. Vondruška, V.: Oldřich z Chlumu: Román a skutečnost. Brno: MOBA 2015. 272 s. ISBN 978-80-243-6489-6.

příběhy se četly příjemně. Odpočinkové prázdninové čtení, které se dá i zopakovat. Nicméně konkrétního – na rozdíl od báječného *Panoptika*¹¹⁹ – v paměti neutkvělo skoro nic.

Nyní podrobněji k Vondruškově knize samotné. *Epištoly o elitách a lidu* jsou prezentovány jako volně pokračování titulu *Breviář pozitivní anarchie* (Brno: MOBA 2016. 335 s. ISBN 978-80-243-7325-6). *Breviář* má představovat „soubor názorů, komentářů a historických analýz, jimiž autor reaguje na problémy současného světa“. Dle nekavárenských recenzí „*nic pro sluníčkáře, dobrosera a eurohujery*“. Což V. Vondrušku ctí. Dle kavárenských blitků prý ovšem text cíleně „*ohýbá historii*“, „*útočí na nejnižší lidské pudy*“ a všichni „*slušní lidé*“ musí takovéto odpornosti považovat za „*odpad*“. Neboť Vondruška ostudně uráží pracovité migranty, v čele s mírumilovnými islamisty, nechápe všeobecnou blahodárnost multikulturalismu a dovoluje si lhát o tom, že liberální „*média lžou*“ ... Oba nesmiřitelné tábory se ale mnohdy shodují na tom, že Vondruškovy texty obvykle bývají „*extrémně čtivé*“.

„*Extrémní čtivost*“ ovšem není úplně přesným hodnocením anotovaného titulu *Epištoly*. Vondruška věty koncipuje obratně, obvykle s přehledem a vždy s nadhledem, obvykle nenudí a jednotlivé pasáže textu nemálo čtivé i jsou. Ovšem jedním dechem se kniha přečíst nedá, což však pravděpodobně ani nebylo jejím záměrem. Odpočinkové kratochvilné čtení do vlaku to přímo není. Pro autora anotace je těch mouder, osobností, citátů a nejrůznějších poučení někde skoro až moc. A čeho je moc, toho bývá příliš. Jako celek kniha působí poněkud chaoticky, nicméně jisté logiky snad přitom nepostrádá. Při letmém prolistování připomíná učebnici pro mírně pokročilé historiky či sociology, resp. pro různé „*falešné začátečníky*“.¹²⁰

Texty jsou psány srozumitelně a přístupně každému, s vtipnými narážkami a netuctovými glosami. Autor neplýtvá slovy a je očividné, že psát opravdu umí. Své řemeslo ovládá. I nepříliš radostně vyhlídky a prognózy jsou přitom v titulu prezentovány s ještě snesitelnou mírou optimismu. Lze se ztotožnit s míněním, že Vondruškovo srovnávání historických a současných událostí bývá nejenom zábavné, nýbrž vesměs i poučné a vede především k fundamentálnímu závěru o nepoučitelnosti lidského jednání. Včetně závěru, že lidská hloupost je bezmezná a nemá ani dno. Skoro každý přitom zná heslo o tom, že dějiny jsou učitelkou života, ovšem lidé se jím neřídí. Do „*stejně řeky*“ vstupují po páté i po desáté ...

Zmíněné lze vztáhnout např. k nebezpečí soudobé migrace. Představovaný titul přináší útržkovitý náhled do přirozeného a zákonitého vývoje naší civilizace, kultury i náboženství. Vondruška na příkladech z historie ukazuje, jak se společnost vyvíjela a proměňovala, pokud v Evropě docházelo ke střetu odlišných etnik, kultur, náboženství. A zdaleka to nebylo pouze v duchu neustále dokola servírované „*jediné liberální Pravdy*“ o tom, že cizáci domorodce vždy a automaticky „*obohacují*“. S „*obohacováním*“ islámem má Evropa své tisícileté zkušenosti. Velmi neblahé. Kniha tak může pomáhat čtenáři při vytváření vlastního názoru i ohledně pochopení logických a zákonitých důsledků masové imigrace jinakých do Evropy.

Obdobně jako *Breviář* se i *Epištoly* zabývají pestrým pel-melem současných problémů, ovšem tentokrát nahlíženým z pohledu dvou odlišných vrstev – elity a lidu. Samotný Vondruška knihu uvádí slovy: „*Elitu chápu jako skupinu lidí, která díky svému mocenskému postavení určuje běh života lidu. Za to požívá jistou úctu a obživu. Lid, to jsou ti ostatní, jejichž běh života je určován vládci. Dostává se mu poznání z úst učenců a těší ho tvorba talentovaných umělců. Pokud však elity vnucují lidu postoje, poznání a zábavu, s níž bytostně nesouhlasí, nerozumí jí a nemíní ji přijmout za svou, reptá. V takových dobách pak vycházejí knihy podobné této*“ (zadní strana obálky anot. publ.). A není právě takovou doba i doba současná?

Aktuálnost umocňuje to, že v našich – tradičně spíše plebejských (např. s faktickou absencí vlastní šlechty coby dřívější elity) – reáliích i pohnuté historii máme s elitami tradičně vážné problémy. Našinec po skutečných elitách může podvědomě sice toužit (možná však spíše, nežli po panských elitách touží po silných osobnostech a opravdových autoritách), ovšem historické zkušenosti ho zatraceně varují. Zkušenosti především s těmi, kteří se za elity nebo mnohdy přesněji pseudoelity mocensky prohlásili

¹¹⁹ Např. souhrnné vydání jako Marek, J.: *Panoptikum: Panoptikum starých kriminálních případů, Panoptikum hříšných lidí, Panoptikum Města pražského*. Praha: Československý spisovatel 1987. 732 s. ISBN nemá. Ke knize se dá pořád a pořád vracet, obdobně jako ke Švejkovi. A samozřejmě, kdo by neznal skvělý seriál s radou Vacátkem a pány z pražské čtyřky. I jeho vydařené pokračování s radou Korejsem. A čtyři půvabné celovečerní filmy (a neopomeňme Vánoční klasiku v podobě samostatné televizní epizody Štědrý večer pana rady Vacátka). Jó, to ještě bývali páni herci s velkým P a nikoli jenom prodejní komedianti bez talentu, charismatu i píše ...

¹²⁰ Ovšem o žádnou skutečnou učebnici přitom nejde. Ani o vědecké pojednání. Populárnost knihy dokládá to, že neobsahuje žádné odkazy na prameny, a to i když jsou jejich autoři v textu letmo či i podrobněji zmiňováni.

nebo se ve svém elitářství a morálním imperialismu na tyto samozvaně pasují. K tomu přidejme, že česká společnost i český stát má ve vínku bratrovraždu. Přemyslovci, Lipany, Bílá Hora, Zborov etc. etc. Češi byli často poraženi, ztupeni, zrazeni, udáni nebo zabiti zase Čechy. V době dnešní, v Praze současné již fakticky probíhá studená občanská válka. Na straně jedné „lid“ – bránící se normální lidé, normální chlapi a normální ženské, kteří chtějí klid na poctivou a užitečnou práci a na svůj normální život a na druhé straně barikády zuřivě útočící frustrovaná „elita“. S pokrokářskými konstrukty a zvrácenými pseudohodnotami. Chvilkaři, resp. pražská a brněnská Kavárna. Vlastně stále titíž a titíž, věční petenti pana Vaňka.¹²¹ Jedovatý výhonek havlovské tzv. občanské společnosti a produkt tzv. nepolitické politiky. Normální komunikace s moralizujícími fanatiky sekty pravda & láska, se samozvanými „hlídači a zahradníky“ tzv. liberální demokracie přitom možná není. Na jakýkoli sebestředně odlišný nebo dokonce kritický názor reagují zuřivě nenávisně a se stále sílící agresivitou. Skutečně věřící varují, že západní společnost (včetně současného papeže) „utíká od Boha“, což se jí krutě vymstí. A varovně argumentují historickými příklady starého Říma, Napoleona, Hitlera i Stalina. Místo útěku „od Boha“ je možné dosadit útěk „od normálnosti“. Normální lidé, normální chlapi a normální ženské, normálně myslící – se svými kořeny, svými tradicemi, ve svých normálních rodinách a svých národních hranicích, mezi svými – normálně pracující a žijící své normální životy totiž komusi strašlivě vadí. Normálnost je nutné zničit a učinit z ní „nenormálnost“. Čemuž slouží zdeformovaný, zdegenerovaný a globálně zkázonosný (hyper)liberalismus.

Anotovanou knihu otevírá citát A. France „Nejvzácnější odvaha je odvaha myslet“ a stručný Úvod, kde Vondruška objasňuje, co míní slovy epištola, elita a lid. Vlastní obsah sestává z šesti dílů. *Díl I. – Pojem elita* přináší osm krátkých nečíslovaných kapitol (literárních sdělení – epištol), *Díl II. – Elity dříve a dnes* epištol šest, *Díl III. – Eseje o elitách* epištol padesát pět, *Díl IV. – Teorie elit v běhu času* třicet sedm, *Díl V. – Růženc z glos* dvacet jedna a *Díl VI. – Apendix* čtyři epištoly závěrečné. Se vším v knize napsaným souhlasit samozřejmě nelze, leč minimálně apely na to, abychom se z dějin poučili, jsou na místě.¹²² Při troše péle i zájmu si lze z knihy odnést poučení, inspirace i varování. Ale nutné je zdůraznit, že rozhodně nejde o žádnou hlubší analýzu, nýbrž vesměs o jakési populární výkřiky, značně povrchní, silně zkratkovité a útržkovité, a koncipované převážně zábavně. Mnohde ve formě historických klípků a zajímavostí. A je naprosto zřetelně cítit, že V. Vondruškovi je mnohem, mnohem bližší historie nežli sociologie, politologie, filozofie, o ekonomii raději nemluvě ...

Z nepřeberného množství myšlenek, glos, varování, poučení i přímo kázání vyberme některé, a to spíše namátkově a pro ilustraci. V neposlední řadě pod zorným úhlem moudra *Historia magistra vitae est* i kritických poznámek související s předchozí Roslingovou *Faktomluvou*. Hned v prvním díle Vondruškova titulu je v epištole *Trocha nezáživné teorie* zdůrazňováno, že je věru „nelehký úkol“ sledovat „fakta, ale současně chápat jisté obecné zákonitosti“ (s. 9 anot. publ.). „Bez nadhledu nelze fakta seriózně analyzovat, neboť pak nám uniká jejich obecný smysl“ (dtto). Právě nadhled H. Roslingovi, a jeho celoživotní vášni každého testovat svými otázkami a dětinsky okouzleně žonglovat z kontextu vytrženými statistikami, chyběl nejmarkantněji. Bez nadhledu, dle Vondrušky, se „při hodnocení nadřazují dojmy, sympatie a emoce nad racionalitou“ (tamtéž). Což platí i v případě, že se dotýcný okázale ohání a vehementně zaklíná „neprůstřelnými“ daty a fakty, o kterých se údajně „nediskutuje“. Vondruška velice správně připomíná, že: „Události, které kolem nás pádají jako splašené stádo koní, nemůžeme objektivně hodnotit, vytrhneme-li je z kontextu lidských dějin. Nestačí se na stádo podívat a konstatovat, hle, to jsou koně. Jak pěkně vypadají a měli bychom je chránit. Ale je třeba zamyslet se spíše nad tím, kam vlastně běží a proč. A co to může znamenat pro nás, zda nás to něčím obohatí nebo nás to naopak ohrožuje“ (s. 9-10 anot. publ.).

Znalost a pochopení historie je však pro pokrokářsky zdivočelé liberály, a pro jejich zvrácené konstrukty a anticivilizační experimenty, krajně nebezpečná. Obdobně jako samotná lidská přirozenost a lidská normalita. Tudíž cíleně útočí i na soustavnou výuku historie na všech úrovních vzdělání. Její programovou destrukci vzletně halí do frází o tzv. modernizaci výchovy, výuky a vzdělání. Proč prý děti a mládež „zbytečně“ zatěžovat jmény nebo letopočty. Vždyť vše lze bezpracně a ihned „vygooglovat“. K tomu přeideologizované plky o nutné „vyváženosti“ výuky moderních dějin, která je prý stále

¹²¹ Nadčasová věta je vystihuje takto: „Jakési svérázné politické panoptikum, jehož herci přestali být domácím divákům známí a zajímaví“. Lidé je nevolí, a tudíž hledají cesty, jak vyměnit voliče. Ztroskotanci a samozvanci.

¹²² Namátkou např.: „Všichni, kteří dnes zamlčují nepříjemná fakta a odmítají modifikovat teorie podle reality, by si měli s pokorou uvědomit, že tohle už tu bylo, a ne jednou. A k čemu to vedlo? Jenže bohužel, dějiny se až s hrůznou pravidelností opakují, přesně jak říká teorie dialektického vývoje ...“ (s. 177 anot. publ.).

„zakonzervovaná“ ... Proč prý také vyučovat dějepis chronologicky. Po staru a osvědčeně. Některé „velekozy“ sice doporučují postupovat opačně, od 21. století k pravěku, nicméně (post)moderní má být spíše historii zredukovat na zmeř vybraných pikantních klípků, servírovaných naprosto bez souvislostí a celkového kontextu. Na útržkovité a zábavné střípky, ve kterých se i historie daleko lépe překrucuje a falšuje. A z oběti se často stává naopak viník. Všechno je možné překroutit a relativizovat. Což lze vědecky zabalit do keců např. o údajně obohacující tzv. multiperspektivitě, která má našim žákům a studentům prý zásadně chybět. Na historii, a především na války je prý potřeba nahlížet z různých úhlů. Tudíž i němečtí vojáci přece tuze trpěli, když příšerně mrzli u Stalingradu. A jak nelidsky museli trpět třeba příslušníci Einsatzgruppe C, kteří celé dlouhé dny pracně popravovali v Babím Jaru. A dělat dozorce v koncentračním lágru přece také nebyl žádný med. Vivat multiperspektivita! Spíše na bliti.¹²³

V. Vondruška při vstupním historickém stopování elit a pseudoelit dodává: „*Společnost se řídí sice složitými, ale přesto reálně existujícími zákonitostmi. Ty platí pro každého, pro vládcu i prostý lid, stejně jako pro elity a pseudoelity. A světe div se, platí i pro novináře, komentátory, aktivisty ...*“ (s. 10 anot. publ.). Fenomén elit text stopuje v nejrůznějších oblastech života (včetně vědy, sportu, byznysu či umění), přičemž diskutuje kategorie vůdců a podřízených, krátce nahlédne do teorie skupin a rolí, teorií sociální psychologie či teorie elit. S odkazy na M. Webera i F. Castra. První díl zakončuje epištola *Analýza politického dění z nadhledu*, s konstatováním, že „*máme nejvíce politologů na jeden kilometr čtvereční*“ (s. 21 anot. publ.). Málo zelička a mnoho slimáčků, obvykle však plžů neobvykle sebevědomých.¹²⁴ Jejich sebevědomí často roste přímo úměrně vzdálenosti od Prahy a nepřímo úměrně věku.

Tématy, jak se rodily elity, středových majetkových elit, prestiže jako symbolu elity i moderního pojetí elit začíná díl druhý. Následně neopomíjí proměny našich elit i jejich krátkou sociologickou analýzu.¹²⁵ S citáty spisovatelů Čapka, Puza a Wellse. Nejzrozsáhlejší třetí díl otevírá Vondruškovo upřesnění, že nejde o žádné vědecké studie o elitách, nýbrž o eseje – sepsané „*lehkým perem*“ se snahou o výklad „*srozumitelnější a místy snad zábavnější*“ (s. 40 anot. publ.). Tudíž si Vondruška namátkou bere na paškál panovníky i poslance a jejich neomylnost, záměny panovníka a boha, zásadu rozděl a panuj, vyvolenost panovníka bohem či parlamentem anebo pragmatismus a racionalitu feudálního panovníka. Který řídil a spravoval svou zem „*jako svou firmu*“ – tak „*aby prosperovala, neboť to byla jeho „firma“ ...*“ (s. 47 anot. publ.). Text připomíná, že dobří panovníci řídili svou zem s dlouhou perspektivou (nikoli jediného volebního období, kdy stěžejní motivací je urvat si co nejvíce), neboť chtěli vládnout až do smrti

¹²³ Zmíněné umocňuje varování civilní kontrarozvědky o údajných vážných hrozbách, plynoucích ze sovětsko-ruské interpretace dějin. Výuka dějin na českých školách má prý být poznamenána sovětskou (a slovanskou) interpretací dějin a sovětskou propagandou. Což má nahrávat Putinově temné straně v hybridních star wars, kterou proti „svobodnému světu“ tento galaktický uzurpátor a zloduch vede. Moderní dějiny prezentované na našich školách mají být sovětskou verzí moderních dějin a proruským panslovanstvím má být těžce zasažena i výuka českého jazyka. Vždyť přece nejsme žádní Slované vylezli odkudsi z pripjaťských bažin, nýbrž vznešení Keltové, bytostní Západáci či přinejmenším Bémové, jeden národ o dvou jazykových větvích – české a německé ... K tomu se korektně přibálí i cosi o úžasné přínosnosti a fantastické báječnosti mixování a křížení různých ras a odlišných kultur, kdy „pouliční směs“ má vždy být automaticky lepší nežli domorodci a soukmenovci. S vroucím přáním i naše prý homogenní obyvatelstvo náležitě naředit a obohatit pár milióny úžasně jinakých.

¹²⁴ Autor anotace politologii také studoval a vlastně i vystudoval. Mezi prvními u nás. Leč označením politolog se obvykle netituluje a ani přehnaně nehonosí. Spíše naopak. Mezi normálními lidmi má slovo politolog totiž zvuk ještě horší nežli ekonom (ještě větší šarlatání a podvodníci). A někdy jde o slovo s přídechem až krajně pejorativním, kdy se – a to nezřídka oprávněně – stává synonymem lehkoživků a společensky zbytečné profese.

¹²⁵ S odkazy na studii Sociologického ústavu z roku 2006 České elity po patnácti letech transformace. Se dvěma fázemi procesu „nenásilného typu nové společenské změny“, jehož fáze druhá začíná koncem 90. let. A konstatováním postupného poklesu důvěry v politické elity. S čímž se pojí otázka politického dědictví po Havlovi. Vondruška cituje – bez bližší specifikace – ze zmíněné studie: „Možnost nových iniciativ liberální orientace souvisí s nejzáhadnějším z českých specifíků, jímž je otázka neexistence poněkud silnějšího občansko-(sociálně)-liberálního politického subjektu, jehož existence byla, je a bude základní podmínkou pro společenské uplatnění jedné ze stěžejních myšlenek Václava Havla a řady jeho spolubojovníků o „nepolitické politice“. Tyto myšlenky poměrně populární u intelektuální veřejnosti, měly s prakticko-politickou realizací zjevnou smůlu“ (s. 36 anot. publ.). K čemuž závěrem druhého oddílu dodává: „S odstupem deseti let lze snad tento neúspěch komentovat jinak. Neměly smůlu, šlo prostě o omyl části politických elit, které vytvořily koncepci pro většinu obyvatel nepřijatelnou. To potvrdily parlamentní volby v posledních letech, a zvláště ty na podzim 2017“ (dtto). Dodejme, že tedy o žádnou „záhadu“ nejde – Češi zkrátka a dobře „občanskými liberály“ nejsou a ani být nechtějí. Ostatně ani liberalismus samotný nemá u nás pevnější kořeny ani tradice a byl sem uměle importován.

a zem předat synovi v co nejlepší kondici. A „rozhodně se nesnažili svou zem „vytunelovat“, aby si nahrabali co nejvíce“ (s. 48 anot. publ.). A v neposlední řadě dobří a moudří panovníci plánovali, což je dnes sprosté slovo.

Epištoly se zamýšlí nad politickými, a nejen politickými, slabinami každého systému v duchu názvu jedné z nich *Nic není ideální*. Vondruška srovnává nutné znalosti a dovednosti středověkých vládců (ovládat jazyky, zbraně, vyznat se ve válečnictví, topografii i diplomacii, ovšem i mistrně upravovat fakta či zajišťovat a garantovat zemský smír) s tím „jak málo stačí dnes“ k výkonu politické funkce či mandátu. Stačí nějak proniknout na volitelné místo vhodné kandidátky. Opomenuta není ani zásadovost středověkých elit, kdy rytíři a vazalové museli svému pánu skládat veřejný slib věrnosti. Sliby-chyby jsou přitom současně relativizovány citátem Sartra i historikami z historie namátkou velšské z doby Války růží.¹²⁶ Panovník potřebuje silnou armádu a schopné úředníky. Vzpomenuto je antické demokratické úřadování, temný středověk neznalý úřadů i kolébka státní byrokracie spojená s Habsburky a tereziánskými reformami. Pozornost je věnována úřednické práci, někdy trochu „bezútešné“ (nikdy nekončí a nebývá vidět její výsledek) nebo „kravatáckému“ vzhledu úředníků. Od úředníků epištoly přecházejí ke kazatelům, kazatelství coby nástroji moci a ovládnutí myšlení jiných. Kazatelství je prezentováno jako „středověký aktivismus“ a představení jsou preláti „tuční“ i „žebraví“. Text připomíná, že po „třicetileté válce došlo poprvé k velké dělbě práce mezi kazatele a novináře“ (s. 83 anot. publ.). Dříve z kazatelen zaznívaly rozličné zprávy domácí i zahraniční. V roce 1719 začínají vycházet první české *Pražské poštovské noviny*.

Následují eseje věnované Lasswellově teorii krize mediální elit či řečnické otázce, zda se dnes z médií stali „věroznámé pravdy“? Vondruška se zamýšlí nad tezí „mluviti stříbro, komentovati zlato“, nad uměleckým náhledem na svět, myslí komediantů a kejklířů, starořeckým divadlem „občanské ctnosti“, starořímskými komedianty, středověkými kejklíři a náboženskými dramaty, nad kronikáři, historiky a spisovateli i starověkým dějepiscstvím a středověkým kronikářstvím v duchu moudrosti *Historia est magistra vitae*.¹²⁷ Diskutuje „dějepiscství v žoldu otce vlasti“ Karla IV. A „prubířský kámen našeho dějepiscství“ – husitství. Různé názory se přitom netýkají jen historiografie, nýbrž i státní ideologie či umění. Přičemž rozdílné pohledy a protichůdné interpretace se samozřejmě promítají také do názorů elit. Někdy tyto husitství „zatracovaly, jindy ho glorifikovaly a dnes o něm spíše mlčí“ (s. 109 anot. publ.). Což je poměrně obsáhle ilustrováno na době barokní, obrozenecké, meziválečné i „tradičním pohledu Zdeňka Nejedlého“, který měl začít veřejně zpochybňovat P. Čornej.¹²⁸ I těmito pasážemi Vondruška podává obraz toho, „jak je historická věda subjektivní“ (s. 117 anot. publ.). „I dějepiscství, byť se tváří jako věda, je v širším smyslu součástí ideologie“ (dtto). Připomíná interpretace Února 1948 a kriticky nahlíží na dnešní diktaturu korektnosti.

Od dějepiscství kniha přechází k disidentství v toku věků. Za disidenty označuje Františka z Assisi, Jana Husa, Vladimíra Iljiče Lenina nebo rakouského Jörga Haidera. Zamýšlí se nad negativismem disidentství i cestami moderního disidentství k moci. Neopomíná ani proměny nálad lidu „měsíc po revoluci“ a „za dva či tři roky“ v epištole *Zpočátku obdivovatelé a záhy odpůrci*. S příklady a poučeními z revoluce husitské, francouzské, po únoru 48 a po listopadu 89. Zmiňuje „pohrobky“ revolucí (s černobílým viděním světa, např. v podobě Občanského fóra) a končí blouznivci a aktivisty. Vondruška

¹²⁶ Kdy jistý zásadový velšský rytíř složil slib podporovat anglického panovníka s přísahou, že „raději nechá po svém těle přejet koně nepřátel, než aby zradil“ (s. 58-59 anot. publ.) a přidal se ke druhé straně. Po čase zjistil, že však bude výhodnější přejít na druhou stranu – k odbojnému hraběti. Aby neztratil tvář „vlezl si pod můstek a držel se tak, aby se zády přitiskl k lávce, po kterém odbojný hrabě s oddílem přešel. A pak už mu nic nebránilo „čestně“ změnit tábor, neboť nepřítel opravdu po jeho zádech přešel“ (s. 59 anot. publ.).

¹²⁷ „... Tacitus uvádí v úvodu svého spisu, že dějiny píše proto, abychom byli dobrými skutky povzbuzováni a špatnými varováni. A Ovidius exaktně říká: „Historie je svědkyní času, světlem pravdy, životem paměti, učitelkou života, poselství dávných dob“. Odtud zkrácením pochází známý výrok „Historia est magistra vitae“. Ano, dějiny jsou učitelkou života“ (s. 104 anot. publ.).

¹²⁸ „Přišla revoluce a koncepce Zdeňka Nejedlého upadla v nemilost. A stejně jako se v padesátých letech vyhazovali historici, kteří stranili Pekařovi, vyhazovali se nyní historici, kteří vycházeli z Nejedlého a v duchu jeho politického přesvědčení se i dříve angažovali ... Petr Čornej interpretuje husitství jako typický náboženský zápas vrcholného středověku, kdy se obě strany chovaly tak, jak se tehdy ve válce chovali všichni ...“ (s. 116 anot. publ.). Srov. Čornej, P.: Jan Žižka: Život a doba husitského válečníka. Praha: Paseka 2019. 844 s. ISBN 978-80-7432-990-6 vs. Neužil, F.: Lumpenburžoazní dějepiscství v praxi – na okraj dokumentu České televize o Janu Želivském. Fórum společenských věd Klubu společenských věd, ročník 2019 (VII.), s. 1-15. ISSN 2336-7679. <http://forum.klubspolved.cz/Neuzil191209-ch.htm>.

dokladuje z historie „*aktivistická hnutí jako symbol odporu proti stávajícím vládnoucím elitám*“ (s. 132 anot. publ.). A zdůrazňuje zásadní rozdíl oproti dnešku: „*Aktivisté v minulosti museli být vždycky odvážní, protože bojovali proti mocným své doby. Nečekali za to odměnu*¹²⁹ ... *Část dnešních politických aktivistů nebojuje proti mocným, ale naopak servilně jim slouží. A nedělají to rozhodně nezištně, protože je to pro ně klasickým zaměstnáním (většinou placeným lépe, než kdyby museli normálně pracovat)*“ (s. 132). Plnou pravdu Vondruška má v tom, že ani aktivisté již nejsou, co bývali.

Díl čtvrtý přináší pel-mel epištol-výkřiků rozdílné úrovně. Věnovaných církevní i světské koncepci trojího lidu (panstvo, prostý lid a církev coby „*třetí síla*“), středověkému pojetí rovnosti, krizi filozofie trojího lidu, Machiavellimu, renesančním utopiím, snům Moora, Campanelly nebo Bacona. Nechybí ani zmínky o utopickém socialismu, Saint-Simonovi, Fourierovi, Owenovi, revolučním socialismu, „*rozporuplném*“ Marxovi (s vnitřními rozpory, včetně potlačovaného antisemitismu či „*ideového zápasu o vlastní já*“), jeho „*skromném příteli*“ Engelsovi či o Marxovi vykreslovaném ve smyslu „*pokryteckého anarchisty*“. Tady Vondruška místy sklouzává až k laciné bulvárnosti, a především k hodně povrchní a mainstreamové buržoazní interpretaci.¹³⁰ Přitom vůbec nic nového. Vondruškova kniha stále přetrvávající veliký vliv Marxe ve světě totiž vztahuje k tomu, že mělo jít o „*náboženského vizionáře*“, který ovšem přitom údajně „*v ničem nevyňikal*“ (s. 169 anot. publ.). Tuctový revolucionář, průměrný politický analytik a ekonom, který „*vytvořil poněkud zjednodušující teorii o hodnotě*“ (tamtéž). Vondruška Marxe dnešními termíny nazývá aktivistou, který chtěl změnit svět podle svých vizionářských představ, avšak chyběly mu skutečné životní zkušenosti. Přičemž Marxe přirovnává k soudobým zaslepeným aktivistům, kteří také své „*pomatené myšlenky o občanské spáse*“ (tamtéž) jsou ochotni zuřivě bránit na barikádách.

A neboť Marxe Vondruška vnímá pouze jako „*náboženského vizionáře*“ následnou kritiku tzv. neomarxistů (v mnohém správnou) mylně koncipuje v duchu jejich údajné návaznosti na Marxe. Což je nejenom jeden ze soudobých OOO (= obecně oblíbených omylů), nýbrž i globálních mýtů a gigantických lží, záměrně šířených. Pro marxismus (přesněji marxismus-leninismus) jsou zásadní jeho ekonomické fundamenty. To za první. A za druhé, všelijací neomarxisté (či postmarxisté, kulturní apod. marxisté) žádnými marxisty nikdy nebyli, nejsou ani nikdy nebudou. Pouze termín marxismus nehorázně diskreditují, obdobně jako nová tzv. levice není žádnou levicí. Tudíž místo neomarxisté je přesnější označení neo-anti-marxisté.¹³¹

Vondruška mudruje – a to značně prostince – o marx-leninském třídním boji, včetně toho, že si leninská a stalinistická teorie o třídách a třídním boji „*odporuje v základních postulátech*“ (s. 170 anot. publ.). Dále filozofuje – místy již i rozumněji – o dějinách bojů mezi vykořisťovateli a vykořisťovanými. Ovšem s kategorií společenské třídy přitom zachází velmi volně, resp. v duchu buržoazní vulgární (zjednodušující) apologetiky s úplnou absencí klíčové kategorie vlastnictví. Následně připouští, že na Marxovo pojetí tříd stále navazují někteří sociologové apod. Přičemž uvádí příklady, které s marxismem mnoho společného nemají. Trochu paradoxně tudíž na těchto stránkách působí citát Cicera: „*Hloupost nemá omluvy*“. Cílí sice hlavně na „*kocourkovské*“ třídní dělení v socialismu, leč lze tento vztáhnout i na ... (nechť p.t. čtenář si doplní sám). Následují výkřiky o neomarxismu, kdy kniha opět – v duchu výše konstatovaného – tzv. neomarxistické „*teoretiky evropské jednoty a multikulturalismu*“ přirovnává k „*dogmatickým marxisticko-leninským teoretikům*“, kteří měli nacházet „*lepší*“ fakta, případně se fakta měli pokoušet umlčet, pokud tato neodpovídala jejich ideologii.

Od teorie tříd Vondruška přechází k teoriím elit, které mu již jdou o „*drtínek*“ lépe. Ovšem i z těchto pasáží zřetelně čouhá oblíbené zjednodušující rovnítko mezi komunismem a fašismem. Kniha startuje Nietzsche, „*zrozením nadčlověka*“ a dostává se k nacismu, rasové teorii elit, germánství ve smyslu elity, mystice germánství a tomu, že „*nacismus není vlastenectví*“.¹³² Letmo je zmíněna italská sociologická škola, Pareto, Mosca i Němec Michels, moderní americká sociologie, s Millsovou „*sociologickou imaginací*“ nebo strukturálním funkcionalismem Parsonse. Díl zakončují úvahy – přesněji opět útržkovité střípky a glosy – o moderním americkém strukturálním funkcionalismu, „*otevřené společnosti*“ Poppera a tzv. třetí cestě Giddense, se závěrečnou kritikou třetích cest coby silně zavádějícího termínu, a

¹²⁹ „...“, kromě té, které se jim dostane na nebesích. Později jim byla odměnou víra, že bojují za pravdu a za své děti. Proto byli ochotni přestát i represe ...“ (s. 132 anot. publ.).

¹³⁰ Vondrušku nikterak neomlouvá, že se v povrchním hodnocení Marxe schovává za esej L. J. Halleho. Jde o liberální ceněný text *Marx's Religious Drama in Encounter*, roč. 25, č. 4, říjen 1965, s. 29-37. ISSN 0013-7073.

¹³¹ Srov. namátkou *Marathon*, 2017/č. 2 nebo 2018/č. 1.

¹³² Což je ilustrováno výrokiem „*Vlastenectví je láska k vlastnímu národu, nikoli nenávisť k jiným*“. Připisovaným T. G. Masarykovi, přičemž těžce nekorektní historik se může ptát, který národ byl vlastně Masarykovi vlastní ...

eufemismu, pro socialismus. S odkazy na Klause. Připomenout je možné, že na problematice tzv. třetí cesty je možné nahlížet také zcela opačně – jako na eufemismus pro kapitalismus, na koncepty, které byly (namátkou např. v 60. letech) namířeny proti socialistické cestě vývoje.

Pátý díl přináší eseje, které s „vyprávěním o elitách a pseudoelitách“ souvisejí. „Všechno to jsou pojmy ze současného ideologického zápasu o to, jaká bude naše Evropa v příštích generacích“ (s. 210 anot. publ.). Pojmy V. Vondruška heslovitě rozebírá formou slovníčku. Jde o následující termíny, resp. problémy: demagogie, domácí násilí, držení zbraní, hate free, homosexualita, ideologická zaslepenost, me too, multikulturalismus, ohrožení demokracie, opozice, rasismus, rozdělená země, řetězový mail, satira, segregace, vlastenectví, vyváženost, xenofobie, západní hodnoty, zelená politika, zkušenost (Ale kde je heslo populismus?).¹³³

Místy začtení se do řádků a vět v tomto díle obsažených přináší – čtenáři nekavárenskému a neliberálnímu (přesněji antikavárenskému a antiliberálnímu normálnímu člověku) – radost a hlavně naději. Jde o nejlepší pasáže celé knihy. A již pouze kvůli nim není její četba pouhou ztrátou času. Třebas úvahy ohledně tenkých hranic mezi ideologií a demagogií, ohledně relativismu domácího násilí (kdy (hyper)liberální koncepce tzv. rovnosti žen opravdu nemusí být přitažlivá pro všechny kultury či náboženství, včetně mnoha a mnoha žen samotných) nebo v duchu úlevně nekorektního utahování si z pokryteckosti a falešnosti pokrokářských tažení typu Hate Free,¹³⁴ Me Too¹³⁵ anebo nátlakových ideologií typu homosexualismu¹³⁶ či zničujícího multikulturalismu.¹³⁷ Nebo utahování si z – pokrokáři všech zemí tuze oblíbeného – cejchování nálepkou rasismu.¹³⁸ Kvitovat a podpořit lze i závěry ohledně

¹³³ Je sice obsaženo v řadě epištol jiných, včetně jedné v posledním díle, leč samostatné heslo i zde by to chtělo.

¹³⁴ „Hate free neznamená lásku k veškerenstvu, ale jen k té části lidstva, která s námi hraje naši hru na lidská práva, korektnost a falešnou rovnost. Ti, co ji nehrají, nemají na slunci místo“ (s. 215 anot. publ.). Vondruška namísto – ve své podstatě silně nenávislné – kampaně „Hate free“ oprávněně volá raději po akci „Idiot free“.

¹³⁵ Oplzlé zlatokopky a kariéristky, schopné všeho a jejich údajná traumata, na která se „náhle“ rozpomněly po desetiletích kniha glosuje takto: „Tohle hnutí bylo stejně nečekanou katastrofou, jako když vybuchla Krakatoa ...“ (s. 219 anot. publ.). „... přirozené jiskření mezi mužem a ženou není násilí. Já si ... hnutí Me Too překládám asi tak, jako když se zpovídaly padlé dívky v rámci Armády spásy. Byla jsem děvka, ale teď se chci polepšit. A vy všichni se musíte polepšit se mnou!“ (s. 221 anot. publ.). Za zopakování stojí také Vondruškova varovná slova: „Ať si v Hollywoodu dělají, co chtějí. Buďme demokrati a nechme je, ať tam třeba všechny muže vyvraždí nebo vykastrují, když se neumějí bránit. Dávejme jen pozor, aby se tenhle mor nerozšířil i k nám“ (s. 220 anot. publ.). Jde o jednu z nejlepších epištol plně představované knihy. Srov. Marathon, 2019/č. 5, konkrétně závěr textu s citací právě výše uvedených Vondruškových slov (v poznámce pod čarou, zde již neuváděné) – „Závěrem zdůrazněme pokrokářský trend cílené delegitimizace a dekonstrukce muže bílého a heterosexuálního. Genderová studia i studia „nebílé“ populace bílé muže demonizují a vedou k otevřené nenávisti k nim. K liberálnímu desateru progresivního intelektuála náleží sebemrskácké obviňování bílého heterosexuálního muže ze všeho negativního v historii, v současnosti i budoucnosti. Jeho vina má být nepromlčitelná a nikdy neodpuštělná. Musí se neustále kát, sám sebou okázale veřejně pohrdat, a aktivně spolupracovat na své totální likvidaci. „Ale odkud získávají tyto speciální zájmové skupiny, které jsou plné nenávisti, moc? Odpovědí je, že jim ji předali slabí a neschopní bílí muži“ (Roberts, P. C.: The Delegitimization of the White Male, 2019. <https://www.paulcraigroberts.org/2019/01/28/the-delegitimization-of-the-white-male>).

¹³⁶ „... doufejme, že osud lidstva nespěje k tomu, že všichni budou homosexuální (nebo nedej bože pohlavně neutrální) a děti se budou rodit uměle v líhních a budou se přidělovat na poukazy“ (s. 217 anot. publ.).

¹³⁷ „Vzdáleným cílem ... je symbióza, v níž se v jednom duchovním a kulturním kadlubu vše bez rozdílu spojí v jeden nádherný multikulturní květ, v němž si bude vše rovno“ (s. 221 anot. publ.). Vondruška připomíná historické příklady „multikulturních pomatení“ a jejich tragické konce – „Jak krásně multikulturně dnes žijí Indiáni v Americe! A taky jen přijali pár ztroskotaných námořníků a zbědovaných kolonistů“ (s. 223 anot. publ.). Dodejme, že pro současného pokrokářsko-liberálního kavárenského multikulturalistu není multikulturalismus výrazem zájmu a lásky ke kulturám jiným, nýbrž v první řadě projevem živočišné nenávisti ke kultuře vlastní.

¹³⁸ „Romové do omrzení opakují, že jsou u nás rasově diskriminováni. Leč nikdo si nevšiml zásadního momentu – Romové jsou indoevropané, stejně jako my, a nejsou tedy odlišnou rasou! Tak jaký rasismus?“ (s. 227 anot. publ.). Obdobné má platit i o Arabech. Vondruška glosuje větu jedné „přečtyralé mezinárodní organizace“, kritizující naši zemi za to, že „Česko se k uprchlíkům a Romům neumí chovat“ (tamtéž). Vondruška by výrok samozvaných kritiků však zcela správně obrátil: „Uprchlíci a Romové se neumí chovat k Čechům“ (s. 227-228 anot. publ.). Doma jsme tady totiž my, nikoli oni (A kecům o tom, že neexistuje nic jako oni a my, neb všichni jsme báječná sluníčka, nechť si věří, kdo chce, leč normální lidé nikoli). Tesat do zlata by se měla Vondruškova slova: „Chce-li někdo na našem území žít, měl by se chovat ke svým hostitelům tak, aby je nepopuzoval, aby jim vycházel vstříc a respektoval jejich životní normy a zákony. Nenechme si vnutit, že jsme povinni vyhovět každému“ (s. 228 anot. publ.). „Povinná dobročinnost“ totiž není žádná charita, nýbrž obłudné „násilí na slušných lidech“ (tamtéž). „Ano, pomáhejme, ale

rozdělené země,¹³⁹ faktické nedemokratičnosti „prokavárenské kulturní fronty“¹⁴⁰ lokajského denuncování našeho vlastenectví,¹⁴¹ pseudointelektuálního strašení údajnou xenofobií,¹⁴² ohledně tzv. západních hodnot či zelené politiky. Za zopakování stojí slova, že všeho – i zeleného progresivismu – „musí být s mírou. Přírodu můžeme chránit jen do té míry, dokud tím nezačnete bytostně škodit lidem. Migranty můžete chránit jen do té míry, dokud tím fatálně neohrozíte domácí obyvatelstvo ... Je to škoda, že z rozumné věci se stala ekologická inkvizice. V dějinách to je vždycky podobné. Dobrá myšlenka, pokud se jí chopí fanatici, se nakonec vždycky obrátí sama proti sobě“ (s. 241 anot. publ.). S citátem J. N. Nestroye: „Krása pomijí, blbost je věčná“. Vondruška zde konstatuje propady a oslabování zelených u nás či v Německu. V době vzniku knihy Sv. Greta Posedlá ještě občas i zašla do školy a ani nebyly oficiálně přijaty sebevražedné dokumenty ekošílenství směřující k *Das grüne Reich*.¹⁴³

Díl poslední přináší čtyři starší příspěvky – věnované svobodě a komunikaci – publikované již dříve (v *Parlamentních listech* a *MF Dnes*). Jedná se o epištoly *Totální vymývání mozků* (mimo jiné, s obhajobou českého jazyka i vlastenectví), *Hlas lidu už není hlasem božím* (s filipikou na obranu tzv. populismu),¹⁴⁴ *Kladivo na dezinformátory* (s odsouzením inkvizitorského tažení proti pravdě, která nezapadá do pokrokářských škatulek tzv. liberální demokracie) a esej poslední, s názvem *Zatím jsme tolerantní, kacíře ještě neupalujeme*. Se smutným závěrem, že zatím jsou liberálové tolerantní v tom, že kacíře neupalují „na náměstí, ale jen v médiích“ (s. 257 anot. publ.). Smutně trefná jsou slova o státém placené falanzě tzv. vědeckých pracovníků – „... něco na způsob *Anticharty* ...“ (dtto) – specializované na ostrakizaci jednou těch, co mají strach z běženců, podruhé kuřáků, vzápětí vlastenců etc. etc. Pořád stále jedni a titíž ... Vondruška varovně konstatuje, že jsme přestali „přemýšlet, přestali jsme rozlišovat mezi realitou a demagogií, přestali jsme věřit selskému rozumu a slepě posloucháme dogmata“ (tamtéž). S odkazem na starořímského senátora Cata, který každou řeč na jakékoli téma zakončoval slovy: „Ostatně soudím, že Kartágo by mělo být zničeno“, Vondruška celou knihu stylově uzavírá takto: „Ostatně soudím, že musíme chránit nejen svou zem a svůj jazyk, ale také svobodu svých myšlenek!“ (s. 258 anot. publ.).

Resumé: Uprímně řečeno, knihou *Epištoly o elitách a lidech* jako celkem autor anotace až tak přehnaně unesen nebyl. Nejlepší (a místy přímo skvělé) Vondruškovy postřehy a ostré glosy v titulu

podle svých možností a vůle, a těm, kteří nám za to budou opravdu v srdcích i duších vděční. To není rasismus, to je tisíciletími prověřená zkušenost“ (s. 228 anot. publ.).

¹³⁹ S citací nekavárenského sociologa Hampla, s analýzou prezidentské volby: „Můžeme mluvit o rozdělené zemi, ale o dvou třetinách proti jedné ... Když se podíváme na skladbu obyvatel, tak těch, o nichž se mluví jako o elitách, je zhruba deset procent. Další dvacet procent jsou ti, kteří se do těch pozic snaží dostat. Anebo jsou s elitou nějak spjati. To nám dává dohromady třetinu. Samozřejmě to není úplně čisté, i mezi touto elitou byli nějací zemanovci a na vesnicích drahošovci. Ale v zásadě toto rozdělení odpovídá“ (s. 229-230 anot. publ.). Upřesněme, že nikoli každý „drahošovec“ považuje za elitu, vesměs jdou o typickou samozvanou pseudoelitu.

¹⁴⁰ V epištole Satira Vondruška píše: „Tomu, že se naše prokavárenská kulturní fronta nechce chovat jako předvoj nové totality a je demokratická, uvěřím teprve tehdy, až se třeba objeví opravdu dobrá satira na odpůrce stávajícího prezidenta, a kavárenští recenzenti ji pochválí. A kdyby o ní ještě udělala pochvalnou reportáž Česká televize, a dokonce ji – nedej Bože! – odvysílala, mohu s klidnou myslí zemřít, protože jsem se dožil skutečného zázraku“ (s. 232-233 anot. publ.). Doporučme nahlédnout do libovolného dílu nekonečného komiksu Zelený Raul v Reflexu. Dříve i trefného a vtipného. Ovšem antizemanovství (zdaleka nejenom) jeho tvůrců se již stalo lékařskou diagnózou. S permanentním vymezováním proti Zemanovi (Babišovi, Klausům) – jiný program chybí.

¹⁴¹ Politici, média a aktivisti napojení na zahraniční mocenské a ideologické elity (a prosazující v jejich žoldu i jejich zájmy) hlásají: „Vše, co staví proti zájmům Ameriky nebo Bruselu, je ... nekorektní a hanebné. Neblahým podhoubím této nekorektnosti je vlastenectví, které je vlastně totéž, co nacionalismus, a ten se prakticky rovná fašismu; v pozadí všeho je poklonkování Putinovi. Takhle nějak vypadají myšlenkové konstrukce těch, kteří denuncují naše vlastenectví“ (s. 235 anot. publ.). Dodejme, že dnes je krutě paradoxní, jak výše zmínění politici, média, aktivisti & co., zaklínající se Amerikou a jejími zájmy, hystericky útočí na amerického prezidenta, který se přitom právě zájmy Ameriky pokouší reálně hájit. Jsou tak více „američtí“, než samotný americký prezident. Novým hitem je dnes volání po americkém letišti na Moravě, když již „vlastencům“ nevyšel radar v Brdech ...

¹⁴² S mediálním vykreslováním soudobého xenofoba coby odporného svalovce „v kožené bundě, s vyvetovaným nacistickým symbolem na předloktí a s pendrekem v ruce, jehož koníčkem je tyranizovat nebohé imigranty“ (s. 238 anot. publ.). Vondruška přitom připomíná přirozený a naprosto oprávněný „strach ze zamlčovaného“ – „Protože čím hůře se daří integrace migrantů a čím více se oni sami podílejí na různých problémech, tím méně se o tom smí hovořit a psát“ (s. 239 anot. publ.).

¹⁴³ Opětovně lze doporučit zhlédnutí varovného videa na <https://www.youtube.com/watch?v=ecLJYwDmur4>.

¹⁴⁴ „... rozhodně není populismem to, pokud politik hájí přednostně zájmy svého národa“ (s. 253 anot. publ.).

obsažené v díle pátém, znal totiž již dříve, z jiných zdrojů. Sám by si tuto knihu tudíž asi nezakoupil.¹⁴⁵ Má raději Vondrušku-vypravěče nežli Vondrušku-učitele. Raději by se začel do méně poučujících (nicméně přitom stále poučných), resp. více kratochvilných řádků Vondruškových historických detektivek a obdobných prací. Což rozhodně neznamená, že představovaný titul nemůže být úspěšný, ani že není užitečný i inspirativní a vesměs i chytře napsaný. Autor anotace se však již těší na Vondruškův monumentální román *Kronika zániku Evropy 1984-2054* (Brno: MOBA 2019. 785 s. ISBN 978-80-243-8898-4). Na který ovšem dojde asi až o letních prázdninách. Zakoupen již je, leč všechno musí uzrát a chce svůj čas.

Čili nejdříve znovu si oživit originálně českou sci-fi *Tma*, cvičně přelouskat „*soudný den s příchutí kanibalismu*“¹⁴⁶ ala L. Kyša (alias F. Kotleta)¹⁴⁷ a teprve poté – náležitě naladěn, připraven i vyzbrojen – se ponořit do dvoudílné ságy rodiny Wagnerů, prožívající postupný úpadek evropské civilizace ve Vondruškově *Kronice*. V duchu vzrůstající oblíbenosti dystopií, a nakonec i pochmurné glosy S. Žižeka o tom, že „*je snazší představit si konec světa, než konec kapitalismu*“.¹⁴⁸ Včetně souvisejících frustrací a rezignace na řešení skutečných problémů.

¹⁴⁵ Nicméně nakonec titul neputuje hned dále, ale je (minimálně na čas) založen v příruční knihovničce.

¹⁴⁶ S Vondruškou byla objednána brožura bruntálského řezníka Spad (Kotleta, F., Praha: Epoque 2016. 320 s. ISBN 978-80-7557-035-2). Přední strana připomíná Turnerovy deníky (originál 1978, česky 2008). Obsahem Spadu je „soudný den s příchutí kanibalismu“. Čtivý, návykově poutavý, postmoderně westernový rodokaps. Telegrafické věty, neustálý spád a akce. Kotleta-Kyša umí vtáhnout do děje. Krev, vnitřnosti, chlupská čest, krásná láska ke zbraním, český a brněnský patriotismus. Kladasové a odporní záporáci. Žádné intošské kecny, vlastně vůbec žádné kecny, jen beng, beng! Colty Pythony českého J. Wayna & J. J. Ramba & Old Shatterhanda (a nakonec ovšem i T. G. Masaryka) v jednom – plukovníka Michálka i vrhací nože zabijácké postarší servírky-průzkumnice-pilotky Alice mají posvícení pořad. Průměrně tři zastřelení a podřezání na stránku. Kniha si na nic nehraje. Braková literatura par excellence. Černočerný humor. Cynický nadhled ala stará dobrá drsná škola Philla Marlowa, říznutá Casablankou. Bizarní apokalyptická story, zábava, ale i poučné varování. Zahraj to znovu, Same aneb, co se v mládí naučíš, v jaderné apokalypse jako když najdeš! Moc hezká postava Otce Josefa. Působivě a uvěřitelně vykreslená Praha (a nejen Praha), žijící z kšeftování s otroky po jaderných válkách, a ještě horší válce občanské. Husté i vtípné repliky, namátkou typu: „Nečekal jsem, že to kdy řeknu, ale jsem rád, že jsme ... v Brně“ (s. 248 cit. publ.). Za zamýšlení stojí fiktivní scénář, jak to celé začalo. Tedy třetí světová. Na Ukrajině, s přispěním Polska a Turecka s velmocenskými ambicemi. Původními nepřáteli byli samozřejmě Rusové v koalici s Číňany, leč brzy to již bylo všem fuk. Nikdo totiž nevyhrál a ani vyhrát nemohl. A na konci rozpínavé Japončiky u Brna na kusy rozmašírují Michálkovi Češi, bok po boku s Rusy (a tanky) knížete Volodi. Ovšem, kdo zabil guvernéra alias pianistu Sama? A co udělali Němci Haně, že je „poškozená“, resp. vyvolená? A kam se Michálkovo brněnské superkomando vydá? Na Ukrajinu? Nutno ihned objednat zbývající tři díly série (Profesor Šeda ve filmu Cesta do hlubin študákovy duše si také od Peterky vyžádal druhý díl Zlutého d'ábla).

¹⁴⁷ Vedle Spadu doputoval i další (již dvanáctý HH) Harry Hole. Nesbø, J.: Nůž. Praha: Kniha Zlín 2019. 581 s. ISBN 978-80-7473-877-7. Ideální čtení na tropické noci v Jezevčí chatce No. 6 v Horní Lhotě legendárního base campu Fort Dobronice, u Lužnice, v nádherných Jižních Čechách s normálním a homogenním obyvatelstvem. Prý je HH12 opět síla a opět čtenáře překvapí ... I když s přibývajícím pokračováními je série s HH čím dál více „točklíka“ (Nejlepší zůstává HH 7 Sněhulák). Přičemž ochlasy HH ztrácí na sympatičnosti. A tak i tyto tituly utvrzují v tom, že v dnešním Norsku (hlavně v Oslu) by autor anotace žít nechtěl. Zblbli z nudy a blahobytu? Nebo jsou permanentně zhulení – další fáze osmašedesátického hippies pochodu institucemi? Opět samozřejmě vůbec nic proti normálním Norům a normálním Norkám, jejich země s fjordy je dozajista uchvatně čarokrásná.

¹⁴⁸ Srov. Dinuš, P., Hohoš, L., Laluha, I., Loudín, J., Suša, O., Švihlíková, I., Tanner, L.: „Civilizácia na rázcestí“ po polstoročí. Bratislava: Veda 2019. 256 s. ISBN 978-80-224-1689-4, resp. recenzi, coby součást studie R. Richta a civilizace na rozcestí – před půlstoletím vs. dnes. Fórum společenských věd Klubu společenských věd, ročník 2019 (VII.), s. 1-52. ISSN 2336-7679. http://forum.klubspolved.cz/Richta_a_Civilizace_na_rozcesti.pdf.